

มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา ศึกษากรณี ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย

อรรถัย สุวรรณะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ปีการศึกษา 2565

ALTERNATIVE MEASURES AS A SUBSTITUTE FOR CRIMINAL
PUNISHMENT: A STUDY OF SMALL-TIME DRUG DEALERS

ORATHAI SUWANNA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law, Pridi Bhanomyong Faculty of Law
Dhurakij Pundit University
Academic Year 2022

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา ศึกษากรณีผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย
เสนอโดย นางสาวอรทัย สุวรรณะ
สาขาวิชา นิติศาสตร์
หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธี อยู่สถาพร

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธี อยู่สถาพร)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์)

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล)

วันที่ ๒๒ เดือน ๗.๓ พ.ศ. ๒๕๖๖

หัวข้อวิทยานิพนธ์ มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา ศึกษากรณี ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย
ชื่อผู้เขียน อรทัย สุวรรณะ
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุธี อยู่สถาพร
หลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา 2565

บทคัดย่อ

สถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในประเทศไทยยังคงรุนแรง อาจเนื่องจากการมีมาตรการทางอาญาที่เข้มงวดในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด นโยบายการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติดกับผู้ค้ายาเสพติดที่ผ่านมา มีแนวคิดในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดโดยมุ่งเน้นการปราบปรามเป็นหลัก การใช้กฎหมายยาเสพติดที่เข้มงวดรุนแรง นอกจากไม่สามารถแก้ไขปัญหา ยาเสพติดได้แล้ว ยังสร้างปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การมีนักโทษในคดียาเสพติดจำนวนมาก จนส่งผลให้มีปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

จากการศึกษาพบว่า การบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดที่เป็นปัญหา คือการไม่สามารถแยกผู้กระทำความผิดแต่ละกลุ่มออกจากกันได้ เช่น กลุ่มผู้เสพ กลุ่มผู้ค้ารายย่อย กลุ่มผู้ค้ารายใหญ่ ทำให้เกิด การลงโทษผู้กระทำความผิดแบบเหมารวม เป็นการลงโทษที่ไม่สัดส่วนระหว่างการกระทำความผิด แม้ว่าจะมีขนาดความร้ายแรงของการกระทำความผิดที่แตกต่างกันก็อาจถูกลงโทษในอัตราโทษที่สูง ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดที่มียาเสพติดจำนวนน้อย ต้องได้รับโทษที่รุนแรง โดยที่ไม่สามารถใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญากับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยได้ เนื่องจากความผิดเกี่ยวกับการจำหน่ายหรือค้ายาเสพติด เป็นความผิดที่กฎหมายได้กำหนดให้เป็นการกระทำความผิดอาญา และมีบทลงโทษที่รุนแรง กฎหมายจึงมุ่งเน้นการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดให้หมดสิ้นไป โดยการใช้โทษจำคุกเป็นเครื่องมือในการลงโทษทางอาญา ทำให้ไม่สามารถนำมาตรการอื่นมาใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นเพียงผู้ค้ารายย่อยได้ ดังนั้นผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ซึ่งอาจเป็นเพียงผู้เสพยาเสพติดที่ผันตัวเองมาเป็นผู้ค้ายาเสพติด เพื่อแลกกับยาเสพติดเพื่อใช้ในการเสพ หรือผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่จำเป็นต้องกระทำความผิดเพื่อการหารายได้ใน การดำรงชีพต้องถูกลงโทษจำคุก เข้าสู่เรือนจำ ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ พฤติกรรมในการกระทำความผิด จนไม่อาจแก้ไขปรับปรุงตัวได้ และกระทำผิดซ้ำจนกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ได้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยไม่ควรเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมที่มุ่งเน้นการลงโทษทางอาญาอันเนื่องมาจากปัญหาการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเข้าสู่เรือนจำ จนเป็นปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมในการกระทำความผิดจนไม่อาจแก้ไขปรับปรุงตัวได้ และเกิดการกระทำผิดซ้ำจนกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข โดยนำมาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้กับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ซึ่งเป็นทางเลือกในการลงโทษที่เหมาะสมกับความร้ายแรง พฤติการณ์ของผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดการลงโทษที่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด และเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าสู่เรือนจำ

คำสำคัญ: ยาเสพติด, ผู้ค้ารายย่อย, การลงโทษ, มาตรการทางเลือก

อาจารย์ที่ปรึกษา

Thesis Title	ALTERNATIVE MEASURES AS A SUBSTITUTE FOR CRIMINAL PUNISHMENT: A STUDY OF SMALL-TIME DRUG DEALERS
Author	Orathai Suwanna
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Suthee Yusathaporn
Program	Master of Laws
Academic Year	2022

ABSTRACT

The illegal drug situation in Thailand is still critical, which can be largely attributed to the implementation of very strict criminal measures to tackle drug dealing. The current policy to issue legal measures associated with drug dealing offences aims to punish drug dealers by suppressing the crime. The enforcement of such strict measures is incapable of solving drug dealing problems. Instead, it creates another problem which is having a large number of inmates incarcerated on drug-related charges which in turn leads to the problem of overcrowded prisons.

This study found that drug law enforcement is now problematic. It is incapable of separating cases of offenders: drug users, small-time drug dealers, and big-time drug dealers. It is incapable of separating cases of offenders: drug users, small-time drug dealers, and big-time drug dealers. Hence, collective punishment is implemented and it is not proportional to the crime committed by many of the offenders. Different levels of crime severity can lead to the same severity of punishment. Small-time drug dealers who are convicted of possessing a small amount of scheduled drugs, therefore, may receive severe punishments as no other option is available. It stems from the fact that the crimes associated with drug dealing are considered criminal offences and punishment must be severe. The law, then, aims to suppress the offenders through imprisonment. As a result, no other measures can be applied to those who are small-time drug dealers, the ones who might be only drug users and then become drug dealers to offset the costs of their own drug use, or those who commit the crime for survival. Imprisonment for this group of wrongdoers creates opportunities for them to exchange drug-dealing knowledge and behavior within the prison system until they find themselves unable to be rehabilitated, recommit drug-related crimes upon release, and finally become big-time drug dealers.

The researcher proposed that small-time drug dealers should not be brought into the judicial process which aims at criminal penalties as it can lead to the problem of imposing the penalties that are not proportionate to the crimes committed. Consequently, those small-time drug dealers brought into the prison system can cause the problem of prison overcrowding. Also, while serving the punishment, they are presented with opportunities to exchange drug-dealing knowledge and behaviors with prison convicts which only amplify their future criminal activity, and they can finally become big-time drug dealers.

It is also recommended that other measures should be applied as a substitute for criminal punishment in case of small-time drug dealers. Such alternative measures can be an option for appropriate and proportional punishments for the severity of the offences, and accordingly lead to reduced prison overcrowding.

Keywords: drugs, small-time drug dealers, punishment, alternative measures

Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตาและความอนุเคราะห์จาก รศ.ประธาน วัฒนวานิชย์ ที่ให้ความเมตตา รับเป็นประธานกรรมสอบ และให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆในการทำวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ในการทำวิทยานิพนธ์ บุคคลที่ผู้เขียนต้องกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างยิ่ง คือ ผศ.ดร.สุธิ อยู่สภาพ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ที่คอยให้คำแนะนำ เป็นแรงผลักดัน กระตุ้น และคอยติดตามทวงถามถึงความคืบหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ หากไม่ได้รับความเมตตาจากท่านอาจารย์ ผู้เขียนอาจไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จเป็นรูปเล่มออกมาได้ ผู้เขียนจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ ที่สละเวลาอันมีค่าเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อมูล อีกทั้งยังคอยกระตุ้นและติดตามความคืบหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ จึงขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณบิดา มารดาของผู้เขียน ที่ได้ให้การสนับสนุนทั้งกำลังทรัพย์ กำลังใจ และคอยตักเตือนผู้เขียนริบคั้นคว้า ตลอดจนเพื่อนๆ เจ้าหน้าที่ ที่คอยอำนวยความสะดวกในการหาข้อมูล คอยให้กำลังใจ และคอยรับฟังปัญหา และช่วยหาแนวทางในการแก้ไขให้แก่ผู้เขียน

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์นี้มีความคิดเห็นใดที่ก้าวล่วง ไม่เหมาะสม หรือพบความผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับคำติไว้ และขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

อรทัย สุวรรณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมา และสภาพปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับยาเสพติด และการลงโทษทางอาญา.....	7
2.1 แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติด.....	7
2.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับคดียาเสพติดให้โทษ.....	14
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด.....	17
2.4 ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมายยาเสพติด.....	20
2.5 แนวคิดการกำหนดโทษในทางอาญา.....	24
2.6 ทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษ.....	28
2.7 มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา.....	37
2.8 ดุลพินิจในการกำหนดโทษ.....	52
2.9 ข้อเท็จจริงประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ.....	56
3. กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับมาตรการอื่นแทนการลงโทษคดียาเสพติด.....	59
3.1 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับยาเสพติด.....	59
3.2 สาธารณรัฐเยอรมนีประเทศเยอรมนี.....	63
3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	71
3.4 ประเทศโปรตุเกส.....	82

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. วิเคราะห์การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย.....	93
4.1 วิเคราะห์กฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย.....	93
4.2 วิเคราะห์การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย.....	97
เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ	
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	100
5.1 บทสรุป.....	100
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	100
บรรณานุกรม.....	102
ประวัติผู้เขียน.....	109

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศและผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ.ยาเสพติดทั่วประเทศ..... ระหว่าง ปี พ.ศ.2560 – 2565	15
2.2 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ คดีพระราชบัญญัติยาเสพติดทั่วประเทศ 2564.....	15
2.3 สถิตินักโทษเด็ดขาด พ.ร.บ.ยาเสพติด แยกตามประเภทคดี สํารวจ ณ วันที่ 1 พ.ค.2565	16
3.1 แสดงประเภทของยาเสพติดที่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของรัฐบาลกลาง และ..... บทกำหนดโทษ	73

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมา และสภาพปัญหา

สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศไทยยังคงรุนแรง อาจเนื่องจากการมีมาตรการทางอาญาที่เข้มงวดในการแก้ไขปัญหายาเสพติด นโยบายการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติดกับผู้ค้ายาเสพติดที่ผ่านมามีแนวคิดในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดโดยมุ่งเน้นการปราบปรามเป็นหลัก ทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณในการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติด และส่งผลให้ผู้ต้องขังในคดียาเสพติดมีจำนวนมาก กฎหมายกำหนดให้การกระทำความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติดเป็นความผิด และผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษทางอาญา จนกลายเป็นอาชญากรและมีประวัติอาชญากรรมติดตัว จะเห็นได้จากสถิติผู้ต้องขังคดียาเสพติดทั่วประเทศของกรมราชทัณฑ์สำรวจ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2565 [กลุ่มงานพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมราชทัณฑ์] จะเห็นได้ว่ามีจำนวนผู้ต้องขังคดียาเสพติด จำนวน 214,259 คน คิดเป็นร้อยละ 80.97 ของผู้ต้องขังทั่วประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่านโยบายการปราบปรามยาเสพติดไม่ได้ทำให้ปัญหายาเสพติดในประเทศไทยลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้น และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การที่นักโทษคดียาเสพติดเข้าสู่เรือนจำจำนวนมาก จึงกลายเป็นแหล่งรวมของผู้ค้ายาเสพติดและทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการกระทำความผิดมากขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงสถิติข้อมูลของนักโทษในคดียาเสพติดของประเทศไทยแล้วจะพบว่า ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่จะถูกดำเนินคดีในข้อหา “จำหน่าย” หรือ “ครอบครองเพื่อจำหน่าย” ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ซึ่งบุคคลเหล่านี้เมื่อมีการสำรวจถึงพฤติการณ์ในการกระทำความผิดอย่างแท้จริงแล้วจะพบว่า กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นเพียง “ ผู้ค้ารายย่อย ” ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์เพียงเล็กน้อยจากการประกอบอาชญากรรม เช่น ได้รับเพียงค่าจ้างจากการขนยาเสพติด หรือส่วนต่างเพียงเล็กน้อยจากราคายาเสพติด หรือแม้กระทั่งผลประโยชน์ที่ได้รับเป็นเพียงยาเสพติดที่ผู้กระทำความผิดต้องการมีไว้เพื่อเสพของตนเอง เนื่องจากไม่มีเงินที่จะไปซื้อยาเสพติดจึงรับที่จะเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดโดยรับผลประโยชน์เป็นยาเสพติดเพื่อเสพ หรือค่าจ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่เมื่อบุคคลเหล่านี้ถูกจับกุมและดำเนินคดีแล้วจะต้องได้รับโทษหนัก เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดอัตราโทษไว้สูง เพื่อที่จะเป็นการปราบปรามผู้ลักลอบค้ายาเสพติด ซึ่งถือเป็นการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วน

จนกระทั่งมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564 โดยกฎหมายยาเสพติดฉบับนี้ มีเจตนารมณ์เพื่อรวบรวมกฎหมายยาเสพติดที่กระจัดกระจายให้รวมเข้าไว้ด้วยกันในกฎหมายฉบับเดียว และเพื่อแก้ปัญหาลงโทษคดียาเสพติดให้มีความได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดมากยิ่งขึ้น โดยไม่ให้พิจารณาจากปริมาณยาเสพติดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ให้

ศาลพิจารณาวุฒิจำนวนอื่นในคดีประกอบด้วย เพื่อที่จะสามารถลดจำนวนคดียาเสพติดและทำให้สังคมมีความปลอดภัย แต่ประมวลกฎหมายยาเสพติดนี้ยังพบว่ามีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณา ดังนี้

1. การบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด ที่ไม่สามารถแยกผู้กระทำความผิดแต่ละกลุ่มออกจากกันได้ เช่น กลุ่มผู้เสพ กลุ่มผู้ค้ารายย่อย กลุ่มผู้ค้ารายใหญ่ เนื่องจากกฎหมายยาเสพติด ไม่ได้กำหนดนิยามเกี่ยวกับผู้ค้ารายใหญ่ ผู้ค้ารายย่อย และผู้เสพ ไว้ให้ชัดเจน จึงทำให้เกิดปัญหาการลงโทษที่ไม่สัดส่วนระหว่างการกระทำความผิดและโทษ ทำให้เกิดการลงโทษผู้กระทำความผิดแบบเหมารวม แม้ว่าจะมีขนาดความร้ายแรงของการกระทำความผิดที่แตกต่างกัน ก็อาจทำให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่มียาเสพติดจำนวนน้อย ได้รับโทษหนักเช่นเดียวกับผู้ค้ารายใหญ่

2. การใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาความร้ายแรงของการกระทำความผิด กฎหมายยาเสพติดมีเจตนารมณ์ให้การลงโทษคดียาเสพติดมีความได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดมากยิ่งขึ้นโดยไม่ให้พิจารณาจากปริมาณยาเสพติดแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งตามประมวลกฎหมายยาเสพติดมาตรา 152 กำหนดให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด โดยกำหนดให้ศาลลงโทษจำคุก และปรับ และการลงโทษให้คำนึงถึงการลงโทษในทางทรัพย์สิน เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด นอกจากนี้ศาลต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องประกอบ หากมีเหตุอันควรเป็นการเฉพาะราย ศาลจะลงโทษจำคุกหรือปรับน้อยกว่าอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดก็ได้ โดยกฎหมายให้พิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นจากความร้ายแรงของการกระทำความผิด ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแนวความคิดในการลงโทษผู้กระทำความผิดหนักหรือเบา จากบทบาท และความร้ายแรงของการกระทำ โดยได้บัญญัติความร้ายแรงที่ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นไว้ เช่นการกระทำเพื่อการค้า การจำหน่ายยาเสพติดในสถานศึกษาการจำหน่ายแก่บุคคลอายุไม่ถึง 18 ปี การใช้กำลังประทุษร้าย การก่อให้เกิดการแพร่กระจายในหมู่ประชาชน การส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความปลอดภัยของประชาชน และกฎหมายได้กำหนดให้พิจารณาถึงบทบาทของผู้กระทำความผิดในองค์กรยาเสพติด เช่น เป็นหัวหน้า เป็นผู้บังคับ เป็นผู้มีส่วนจัดการในเครือข่าย ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษที่หนักขึ้น นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงความร้ายแรง หรือความรุนแรงของการกระทำความผิด โดยไม่ได้กำหนดโทษให้สัมพันธ์กับจำนวนหรือปริมาณยาเสพติด อาจทำให้เกิดความยุ่งยากที่จะกำหนดกรอบแนวทางในการกำหนดโทษของศาล ทำให้ไม่สามารถจำแนกผู้กระทำความผิดออกจากกันได้ จึงอาจเป็นเหตุให้ศาลไม่สามารถที่จะลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดได้ ประกอบกับการลงโทษผู้กระทำความผิดของศาลไม่ได้มุ่งถึงเจตนาที่แท้จริงของผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดฐานค้ายาเสพติดที่เป็นเพียงผู้ค้ารายย่อยต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แม้ว่าผู้กระทำความผิดนั้นจะเป็นการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อย ที่สามารถเข้ามาตราการลงโทษอื่นแทน โดยที่ไม่สมควรจะได้รับโทษจำคุก

3. ในส่วนการพิจารณาพิพากษาของศาลมีการกำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีจากความร้ายแรงของการกระทำ ซึ่งเป็นการเปิดทางให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจตัดสินการกระทำ ความผิดได้กว้างขึ้น แต่เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์หรือคู่มือในการลงโทษที่ชัดเจน รวมถึงไม่มีการกำหนดให้ศาล ต้องกำหนดเหตุผลในการลงโทษในคำพิพากษา จึงเป็นสาเหตุให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีไม่ได้เป็นไปใน แนวทางบรรทัดฐานเดียวกัน อาจก่อให้เกิดการใช้ดุลพินิจที่เกินขอบเขต และเนื่องจากผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย บางรายเป็นผู้เสพยาที่ผันตัวมาเป็นผู้ค้าเพื่อหารายได้ในการดำรงชีพ และเป็นการครอบครองเพื่อจำหน่ายใน จำนวนที่น้อยแต่ต้องได้รับโทษจำคุกโดยไม่มีบทบัญญัติอื่นให้ศาลเกิดทางเลือกในการลงโทษ เพราะเมื่อ กฎหมายกำหนดให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเป็นผู้ค้ายาเสพติด ก็จะไม่ได้รับการพิจารณาให้ใช้มาตรการอื่นแทน การลงโทษทางอาญา เนื่องจากไม่เข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นต้องถูก ส่งตัวเข้าสู่กระบวนการคุมขังโดยใช้เรือนจำเป็นสถานที่ควบคุม ทำให้เกิดปัญหาความแออัดในเรือนจำ หรือ เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

กฎหมายไทยได้กำหนดเรื่องการลงโทษทางอาญาไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ซึ่งได้ กำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ 5 ลักษณะ คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน ซึ่งใน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โทษที่จะได้รับมากที่สุดคือโทษจำคุกและโทษปรับ ซึ่งโทษจำคุกเป็นโทษที่กระทำ ต่อร่างกายและสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ส่วนโทษปรับคือโทษที่กระทำต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ซึ่งในบางความผิดการใช้การลงโทษด้วยการจำคุกผู้กระทำความผิดไม่สามารถที่จะแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดได้ ซ้ำยังอาจเป็นสถานที่ที่เรียนรู้และพัฒนารูปแบบของการกระทำความผิดและก่อให้เกิดการ กระทำความผิดซ้ำที่มีลักษณะซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดซึ่งเป็นการกระทำความผิดของผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่เป็นเพียงการจำหน่ายยาเสพติดเพื่อการดำรงชีพที่มีจำนวนยาเสพติดไม่ มาก จึงไม่ควรเป็นการลงโทษด้วยการจำคุก ควรนำมาตราการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้ เพื่อเปิด โอกาสให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่เป็นผู้กระทำความผิดที่เล็กน้อย ไม่ร้ายแรง และไม่ใช่อาชญากรโดยสันดาน ได้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขความผิด และได้กลับเข้ามาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

ปัจจุบันมีการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามากขึ้นโดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีความพยายามที่จะนำมาตราการทางเลือกมาลงโทษผู้กระทำความผิดมากยิ่งขึ้น เพื่อให้โทษทางอาญา มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิด พฤติการณ์ของความผิด ซึ่งในกฎหมายไทยมาตรการอื่นแทนการลงโทษ ทางอาญาที่มีกำหนดไว้ ได้แก่ วิธีการเพื่อความปลอดภัย การรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษ ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งกำหนดให้ศาลสามารถที่จะพิพากษาว่าผู้กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก หรือปรับ และในคดีนั้นศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ ถ้าปรากฏว่า ผู้กระทำความผิดไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน หรือเคยรับโทษจำคุกแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดย ประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือโทษเป็นโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือเคยรับโทษจำคุกมาก่อนแต่พ้นโทษ จำคุกมาแล้วเกิน 5 ปี แล้วกระทำความผิดอีกโดยความผิดครั้งหลังเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือ

ความผิดพลาดโทษ เมื่อศาลได้คำนึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น สภาพความผิด การรู้สึกผิด ของจำเลยผู้นั้นแล้ว ศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ เพื่อให้โอกาสกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษตามมาตรา 56 นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการปรับปรุงตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ โดยไม่ใช้โทษจำคุกแก่จำเลย

อย่างไรก็ตามการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา เป็นมาตรการที่มุ่งจะใช้กับผู้กระทำความผิดครั้งแรก หรือผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดพลาดโทษ แต่ความผิดเกี่ยวกับการจำหน่ายหรือค้ายาเสพติด เป็นความผิดที่กฎหมายได้กำหนดให้เป็นการกระทำความผิดอาญาและมีบทลงโทษที่รุนแรง และที่ผ่านมารัฐมีนโยบายการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ค้ายาเสพติดโดยมุ่งเน้นการปราบปรามกำจัดให้หมดสิ้นไป โดยการใช้โทษจำคุกเป็นเครื่องมือในการลงโทษทางอาญา ทำให้ไม่สามารถนำมาตราการอื่นมาใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นเพียงผู้ค้ารายย่อยได้ ดังนั้นผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยซึ่งอาจเป็นเพียงผู้เสพยาเสพติดที่ผันตัวเองมาเป็นผู้ค้ายาเสพติดเพื่อแลกกับยาเสพติดเพื่อใช้ในการเสพ หรือผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่จำเป็นต้องกระทำความผิดเพื่อการหารายได้ในการดำรงชีพต้องถูกลงโทษจำคุก เข้าสู่เรือนจำ ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ พฤติกรรมในการกระทำความผิด จนไม่อาจแก้ไขปรับปรุงตัวได้ และกระทำผิดซ้ำจนกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ได้ เกิดปัญหาการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด กฎหมายยาเสพติดกำหนดให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด แต่ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการจำแนกความร้ายแรง เพื่อแบ่งกลุ่มหรือจำแนกผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ถูกมองว่าเป็นผู้ค้ายาเสพติด ทำให้ไม่สามารถนำมาตราการอื่นแทนการลงโทษมาบังคับใช้กับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยได้ ดังนั้นผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยต้องถูกดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ถูกลงโทษจำคุกโดยเรือนจำจนก่อให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ การกระทำความผิดซ้ำจนกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษามาตราการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาบังคับใช้กับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยว่าควรมีมาตราการทางเลือกในการลงโทษให้หลากหลายที่เหมาะสมกับความร้ายแรง พฤติการณ์ของผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดการลงโทษที่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด และเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าสู่เรือนจำ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และการใช้มาตราการอื่นแทนการลงโทษทางอาญากับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย

1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษอาญากับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ประเทศโปรตุเกส ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเยอรมัน

1.2.3 เพื่อศึกษาเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญากับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

สภาพนักโทษคดียาเสพติดล้นเรือนจำไม่มีท่าทีว่าจะลดน้อยลง ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นปัญหากฎหมายยาเสพติดของไทยที่มุ่งเน้นการลงโทษทางอาญา โดยไม่ได้คำนึงถึงการลงโทษที่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ กฎหมายไม่มีการจำแนกผู้กระทำความผิดว่าเป็นเพียงผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย หรือผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยต้องถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษในอัตราโทษเช่นเดียวกับผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ ซึ่งเป็นอัตราโทษที่ค่อนข้างรุนแรง ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยต้องเข้าสู่เรือนจำตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปพบเจอ ปะปนกับผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ จนเกิดการเรียนรู้พฤติกรรม จนกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ ซึ่งหากมีการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญากับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย หรือมีการลงโทษโดยอาศัยพฤติการณ์ของการกระทำความผิด การลงโทษที่ได้สัดส่วน และความร้ายแรงของการกระทำความผิด จะเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดโดยสันดานได้แก้ไขพฤติกรรม และสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ อีกทั้งเป็นการแก้ปัญหาจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะทำการศึกษาคำใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาตามกฎหมายไทย ต่อผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยในปัจจุบันว่ามีลักษณะอย่างไรเพื่อลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติด ตลอดจนศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดของผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย โดยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา, ประเทศเยอรมนี และประเทศโปรตุเกส

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสารเป็นหลัก โดยการศึกษาและค้นคว้ารวบรวมข้อมูลทางด้าน เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ จากบทความ วารสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ทั่วบทความ รวมทั้งฐานข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาทำการศึกษาวิเคราะห์ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาข้อเสนอแนะและมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาต่อผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย

1.6.2 ทำให้ทราบถึงมาตรการทางเลือกในคดียาเสพติด ตามแนวทางไม่ต้องรับโทษทางอาญา กรณีผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ไปผลักดันหรือสร้างข้อเสนอแนะทางนโยบาย เพื่อให้การปราบปราม และบำบัดผู้ติดยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.6.3 ทำให้ทราบถึงมาตรการทางเลือกในคดียาเสพติดต่างประเทศเพื่อจะได้นำมาปรับใช้ในการดำเนินคดีกับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับยาเสพติด และการลงโทษทางอาญา

2.1 แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2.1.1 ความหมายยาเสพติด

องค์การอนามัยโลก

องค์การอนามัยโลก(World Health Organization: WHO)ให้ความหมายของคำว่า “ยาเสพติด” หมายถึง ยา สาร หรือวัตถุใดที่เมื่อนำเข้าสู่ร่างกายด้วยวิธีกิน สูบ ฉีด ตม หรือวิธีอื่นๆ วิธีใดวิธีหนึ่งติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกาย และจิตใจ¹ ดังนี้

1. มีความต้องการอย่างแรงกล้า ทั้งทางร่างกายและจิตใจที่จะเสพยานั้นอีกเรื่อยๆ หรือ ต้องการเสพอยู่เสมอ

2. มีความต้องการที่จะเพิ่มปริมาณของยาเสพติดให้มากขึ้น

3. เมื่อถึงเวลาที่เกิดความต้องการเสพแล้ว ไม่ได้เสพจะเกิดอาการขาดยาและอยากยา โดยแสดงออกมาในลักษณะต่างๆ กัน เช่น หาว อาเจียน น้ำมูกน้ำตาไหล ทูรนทูราย คลุ้มคลั่ง ขาดสติ โมโห ฉุนเฉียว เป็นต้น

4. ยาเสพติดจะทำลายสุขภาพของผู้เสพทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกายทรุดโทรม มีโรคแทรกซ้อน และทำให้เกิดอาการทางจิตและประสาท

องค์การสหประชาชาติ

องค์การสหประชาชาติ ให้ความหมายว่า ยาเสพติด หมายถึง สารใด ๆ ที่เกิดขึ้นตาม ธรรมชาติ หรือได้จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ที่มีผลต่อจิตใจและระบบประสาท²

ประมวลกฎหมายยาเสพติด

ยาเสพติด หมายถึง ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ หรือสารระเหย

ยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมี พืช หรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกาย และจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมถึง สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึง ยาสามัญประจำบ้านบางตำรับที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ตามกฎหมายว่าด้วยยา

¹ ‘ความรู้เรื่องยาเสพติด’ (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ) <<https://bit.ly/42SDJbF>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

² ‘ความรู้ทั่วไป ยาเสพติด’ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง, 7 มีนาคม 2559) <<https://bit.ly/3lnpRxl>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

วัตถุออกฤทธิ์ หมายถึง วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์

สารระเหย หมายถึง สารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ที่อาจนำไปใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของร่างกายหรือจิตใจซึ่งทำให้สุขภาพโดยทั่วไปทรุดโทรมลง

2.1.2 นโยบายเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทย³

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ต้องมีการแก้ปัญหาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นนโยบายเร่งด่วนที่ต้องเร่งดำเนินการโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด มีการจัดทำประมวลกฎหมายยาเสพติด ที่ให้ความสำคัญกับนโยบายตัวยาสเสพติดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และทางเศรษฐกิจ การมองปัญหาผู้เสพและผู้ติดยาสเสพติดเป็นปัญหาสุขภาพ มิใช่ปัญหาทางด้านอาชญากรรม รวมถึงการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยมุ่งเน้นการทำลายเครือข่ายการค้ายาเสพติดที่สำคัญ

จากแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - 2580 การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นประเด็นภายใต้แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นความมั่นคง แผนย่อยการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง ส่วนการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและการพัฒนาประเทศ แนวทางการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มุ่งยึดแนวความคิดการแก้ไขปัญหายาเสพติด ตั้งแต่ต้น-กลางทาง-ปลายทาง ในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ

(1) ในพื้นที่แหล่งผลิตภายนอกประเทศ ใช้การสร้างร่วมมือระหว่างประเทศ ด้วยการอาศัยงานการข่าว การปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร และการพัฒนาพื้นที่ชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวชายแดนรวมไปถึงการสกัดกั้นสารตั้งต้นเคมีภัณฑ์ อุปกรณ์การผลิต และนักเคมี ไม่ให้เข้าสู่แหล่งผลิต

(2) การสกัดกั้นการนำเข้า-ส่งออกยาเสพติด ทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องสนับสนุนการสกัดกั้นตามจุดตรวจ/จุดสกัดของเส้นทางคมนาคมและพื้นที่ตอนใน

(3) การปราบปรามกลุ่มการค้ายาเสพติด โดยมุ่งเน้นการทำลายโครงสร้างการค้ายาเสพติดผู้มีอิทธิพล และเจ้าหน้าที่รัฐที่ปล่อยปละละเลย ทุจริต หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ผ่านทางการบูรณาการด้านการข่าว การสืบสวนทางเทคโนโลยี การสืบสวนทางการเงินและสกุลเงินดิจิทัล รวมไปถึงการปราบปรามยาเสพติดในแหล่งพักเก็บยาเสพติดภายในประเทศ

(4) การเสริมสร้างความแข็งแกร่งของหมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวชายแดน โดยใช้กลยุทธ์ตามแนวทางการพัฒนาทางเลือก เพื่อพัฒนาพื้นที่และประชาชนตามแนวชายแดนและพื้นที่พิเศษที่ปัญหายาเสพติด

³ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 'แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2565' (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2565) <<https://bit.ly/3ocMSwK>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

ด้วยการสลายโครงสร้างปัญหา ที่เกี่ยวเนื่องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ตามแนวพระราชดำริ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยุทธศาสตร์แนวทางดำเนินงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่งเป็นกรอบการแก้ไขปัญหายาเสพติดและลดปัญหาเชิงโครงสร้างหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และสร้างเป็นอาสาป้องกันการใช้ยาในทางที่ผิดในหมู่บ้านตามแนวชายแดน

(5) การป้องกันยาเสพติดในแต่ละกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมเป็นรูปธรรม โดยการปลูกฝังค่านิยมและองค์ความรู้ที่เหมาะสม อันจะส่งผลกระทบต่อความคิดและโน้มน้าวให้เกิดความเห็นที่คล้อยตามอย่างถูกต้อง

(6) การปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยการเสริมสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย อาทิ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

(7) การดูแลผู้ใช้ ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด ให้เข้าถึงการบำบัดรักษา และการลดอันตรายและผลกระทบจากยาเสพติด โดยการคัดกรองประเมินวินิจฉัยที่มีประสิทธิภาพ กำหนดแผนการดูแล และให้การบำบัดเพื่อรักษาที่เหมาะสม มีมาตรฐาน พร้อมทั้งให้การติดตามช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพที่ครอบคลุมทุกมิติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สามารถอยู่ร่วมในสังคมชุมชน ได้อย่างปกติสุขและเท่าเทียม

2.1.3 กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564

หลักการและเหตุผล

โดยที่กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันปราบปราม และควบคุมยาเสพติดรวมถึงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้กระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ และการดำเนินการตามกฎหมายแต่ละฉบับเป็นหน้าที่และอำนาจของหลายองค์กร ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีความสอดคล้องกัน อีกทั้งบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน สมควรรวบรวมกฎหมายดังกล่าวจัดทำเป็นประมวลกฎหมายยาเสพติดเพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงและใช้กฎหมายที่จะรวมอยู่ในฉบับเดียวกันอย่างเป็นระบบ พร้อมกันนี้ได้มีการปรับปรุงบทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้เป็นการกำหนดให้มีระบบอนุญาตเพื่อให้การควบคุมและการใช้ประโยชน์ยาเสพติดในทางการแพทย์ ทางวิทยาศาสตร์และทางอุตสาหกรรมมีประสิทธิภาพ และมุ่งเน้นการป้องกันการแพร่กระจายยาเสพติดและการใช้ยาเสพติดในทางที่ไม่ถูกต้องอันนำไปสู่การติดยาเสพติดซึ่งเป็นการบั่นทอนสุขภาพของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่กระจายยาเสพติดเข้าสู่กลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งกำหนดให้มีระบบคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคคลากรที่มีความหลากหลายจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดนโยบายในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปราม และควบคุมยาเสพติดและรวมถึงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดให้เป็นไปด้วยความรอบคอบและมีประสิทธิภาพ

ประมวลกฎหมายยาเสพติด

ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้ไปอยู่รวมกันในประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีมาตรการป้องกันและควบคุมยาเสพติด มาตรการควบคุมอาชญากรรมปราบปรามยาเสพติด มาตรการด้านกระบวนการพิจารณาคดี และมาตรการทางเลือก ประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่นี้ ปรับแนวคิดเพื่อให้ทันสมัยเป็นสากล เป็นไปตามนโยบายของรัฐที่จะปรับปรุงและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยยึดหลักผู้เสพ คือผู้ป่วย การนำพืชเสพติดมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ และการลงโทษให้เหมาะสมกับพฤติกรรมในการกระทำความผิด รวมไปถึงการพิจารณาคดีของศาลให้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาลงโทษที่เหมาะสมหรือการใช้มาตรการทางเลือกอื่นตามระดับความร้ายแรงของการกระทำความผิด จำแนกผู้ค้า ผู้เสพ โดยแบ่งแยกผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดออกเป็น 3 กลุ่ม (1. ผู้เสพ 2. ผู้รับจ้างขน 3. กลุ่มนักค้า) ซึ่งนายทุน ผู้สั่งการ นักค้ารายใหญ่ต้องใช้มาตรการลงโทษอย่างเด็ดขาด และริบทรัพย์ ผู้เสพ หรือผู้ติดยาเสพติดได้รับการดูแลตามกระบวนการสาธารณสุข รวมทั้งให้โอกาสผู้เสพยาสามารถสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาแทนการดำเนินคดีอาญา

ในประมวลกฎหมายฉบับนี้จะมีการแบ่งออกเป็น 3 ภาค ซึ่งจะศึกษาเฉพาะส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้

ภาค 1 การป้องกัน ปราบปรามยาเสพติด และควบคุมยาเสพติด

ลักษณะ 1 บทบัญญัติทั่วไป

มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดคำนิยาม การป้องกัน การปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งคำนิยามที่สำคัญได้แก่

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ หรือสารระเหย

“ยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า สารเคมี พืช หรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับมีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลาและสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กบให้รวมถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วยแต่ไม่หมายความรวมถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ตามกฎหมายว่าด้วยยา

“ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า ความผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้

“ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า ความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด เว้นแต่มีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ และให้หมายความรวมถึงการสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวด้วย

“ผลิต” หมายความว่า เพาะ ปลูก ทำ ผสม ปรุง แปรสภาพ เปลี่ยนรูป และสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์

“จำหน่าย” หมายความว่า ขาย แลกเปลี่ยน จำย แจก หรือให้โดยมีสิ่งตอบแทนหรือผลประโยชน์
อย่างอื่น และให้หมายความรวมถึงมีไว้เพื่อจำหน่าย

กฎหมายที่ปรับปรุงใหม่นี้จะเห็นได้ว่าการแก้ไขคำนิยามของคำว่า “จำหน่าย” หมายความว่า
ขาย แลกเปลี่ยน จำย แจก หรือให้โดยมีค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์อย่างอื่น และให้หมายความรวมถึงมีไว้
เพื่อจำหน่าย

ประเภทของยาเสพติดให้โทษ

กำหนดประเภทของยาเสพติดให้โทษเป็น 5 ประเภท ได้แก่

- (1) ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน (Heroin)
- (2) ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน (Morphine) โคคาอีน (Cocaine) โคเดอีน
(Codeine) หรือฝิ่นยา (Medicinal Opium)
- (3) ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นตำรับยา และมียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2
ผสมอยู่ด้วย

(4) ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 เช่น อาเซ
ติก แอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride)

- (5) ประเภทที่ 5 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ถึงประเภทที่ 4 เช่น พืชฝิ่น
ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด

กำหนดมาตรการในการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด โดยมี
สาระสำคัญ การแก้ไขปัญหามันผู้เสพหรือผู้ติดยาในทางสาธารณสุขและสุขภาพ ให้โอกาสกลับตัว ผู้เสพหรือผู้
ครอบครองในจำนวนเล็กน้อยสามารถสมัครใจเข้ารับการรักษาโดยไม่ถูกดำเนินคดี

ภาค 3 บทกำหนดโทษ

โดยมีการปรับนโยบายทางอาญาด้วยการกำหนดโทษให้ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ไม่มีโทษ
ขั้นต่ำ การยกเลิกบทสันนิษฐานการมีไว้ในครอบครอง การเพิ่มบทสันนิษฐานการครอบครองเพื่อเสพ ปรับ
ระบบการลงโทษเน้นที่การปราบปรามองค์กรอาชญากรรมที่ทำผิดร้ายแรง พิจารณาพฤติการณ์และผลกระทบ
ที่ร้ายแรง และเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสม ลดทอนความผิดที่ไม่ร้ายแรง
เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นวิธีการอื่นเพื่อความปลอดภัยหรือนำเงื่อนไขการคุมประพฤติมาใช้

บทกำหนดโทษที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด หรือเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด
ได้แก่

- การกำหนดลักษณะการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด แม้กระทำนอกราชอาณาจักร
ก็ต้องรับโทษในราชอาณาจักร

- การกำหนดลักษณะการกระทำที่ผู้ใดกระทำในความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดต้องระวางโทษ เช่นเดียวกับตัวการในความผิดนั้น และกำหนดลงโทษผู้จัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ที่พำนักที่ซ่อนเร้น เพื่อช่วยบิดา มารดา บุตร สามีหรือภรรยาของตนให้พ้นจากการถูกจับกุม

- การกำหนดว่าผู้ใดพยายามกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดสำเร็จ

- การกำหนดความผิดและโทษแก่ผู้สมคบโดยการตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด กำหนดโทษในกรณีถ้ามีการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด

- กำหนดโทษในกรณีถ้ามีการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดเพราะเหตุที่ได้มีการสมคบกันดังกล่าว กำหนดโทษแก่กรณีที่หากการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม และกำหนดความหมายของคำว่า องค์กรอาชญากรรม

- กำหนดโทษแก่ผู้ใช้อุปายาลอกกลาง ชูเชิญ ใช้กำลังบังคับ ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใดให้ผู้อื่นกระทำความผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออกจำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์

- กำหนดโทษแก่ผู้ยอมให้ผู้อื่นใช้ชื่อ เอกสาร หลักฐานของตนในการเปิด จุดหรือลงทะเบียนทำธุรกรรมทางการเงิน ซื้อสินค้า หรือบริการอื่นใด ยอมให้ใช้บัญชีธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ ซิมการ์ดโทรศัพท์ หรือยอมให้ผู้อื่นให้ผู้อื่นใช้สิ่งเช่นว่านั้น ซึ่งตนได้เปิด จุดหรือลงทะเบียนไว้แล้ว โดยรู้ว่าจะเป็นการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด

- กำหนดโทษแก่ผู้รับหรืออาจจะรู้ความลับในราชการเกี่ยวกับการดำเนินการตามประมวลกฎหมายนี้ กระทำด้วยประการใดๆ ให้ผู้อื่นรู้หรืออาจรู้ความลับดังกล่าว เว้นแต่เป็นการปฏิบัติการตามหน้าที่หรือตามกฎหมาย

- กำหนดห้ามผู้ใดเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ส่งทางไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศใดซึ่งถูกใช้หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเจ้าพนักงาน ป.ป.ส ได้มาโดยคำสั่งอนุญาตของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติดเว้นแต่เป็นการเปิดเผยในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล และกำหนดโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนหรือตามคำสั่งศาล และกำหนดโทษแก่ผู้ฝ่าฝืน

- กำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดโดยแต่งเครื่องแบบหรือโดยแต่งกายให้เข้าใจว่าเป็นเจ้าพนักงาน ข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น พนักงานองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ

- การกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล

- กำหนดให้บริบรดาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 ประเภท 4 หรือประเภท 5 วัตถุออกฤทธิ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือใช้อุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ไม่ว่าจะมืผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม

ลักษณะ 4 บทกำหนดโทษเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย มีไว้ในครอบครอง หรือ นำผ่านซึ่งยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์

- กำหนดโทษแก่ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 86 และกำหนดโทษหนักขึ้นถ้ากระทำผิดดังกล่าวมีลักษณะฉรจรจตามที่กำหนด

- กำหนดโทษแก่ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 หรือประเภท 4 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 87 และกำหนดโทษหนักขึ้นถ้าการกระทำผิดดังกล่าวเฉพาะยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 เป็นการกระทำที่มีลักษณะฉรจรจตามที่กำหนด

- กำหนดโทษแก่ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 88

- กำหนดแก่ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดใน 5 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 89 และกำหนดโทษหนักขึ้น ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวมีลักษณะฉรจรจตามที่กำหนด

- กำหนดโทษแก่ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 ประเภท 2 ประเภท 3 ประเภท 4 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 90 และกำหนดโทษหนักขึ้นถ้ากระทำผิดดังกล่าวเฉพาะวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 เป็นการกระทำอันมีลักษณะฉรจรจตามที่กำหนด และกำหนดโทษแก่ผู้นำผ่านซึ่งวัตถุออกฤทธิ์โดยไม่ได้รับอนุญาตอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 90

- กำหนดโทษแก่ผู้รับอนุญาตที่ดำเนินการผลิตหรือจำหน่ายยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 หรือประเภท 3 หรือประเภท 4 ในระหว่างที่เกสัขรมมิได้อยู่ประจำควบคุมกิจการ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 91

- กำหนดโทษแก่ผู้จำหน่ายวัตถุออกฤทธิ์ตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปหรือจำหน่ายวัตถุออกฤทธิ์และยารวมกันหลายขนาน โดยจัดเป็นชุดไว้ล่วงหน้า เพื่อประโยชน์ทางการค้า อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 92

- กำหนดอัตราการลงโทษในความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดตามประมวลกฎหมายนี้ที่มีโทษคุกและปรับ

- กำหนดให้อำนาจศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิด ในอัตราที่น้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ในกรณีศาลเห็นว่า ผู้กระทำความผิดผู้ใดได้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษต่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาล

2.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับคดียาเสพติดให้โทษ

2.2.1 ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

การลงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดเป็นมาตรการที่เชื่อว่าสามารถทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวและเกิดการหลาบจำไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก ส่งผลให้มีผู้กระทำความผิดถูกกันออกจากสังคมให้ไปอยู่ในที่ที่รัฐจัดไว้ให้ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับสังคมและคนรอบข้างนั้นก็คือ “เรือนจำ” แต่จากสภาพปัญหาในปัจจุบันพบว่าผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดให้โทษโดยเฉพาะความผิดฐานเสพยาเสพติด และถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเป็นจำนวนมาก

ด้วยผลของกฎหมายที่เข้มงวดส่งตัวไปควบคุมที่เรือนจำ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นสำนึกผิดและได้รับการลงโทษกับสิ่งที่ทำลงไป แต่มีไม่น้อยที่ผู้กระทำความผิดบางรายไม่ได้มีสำนึกเป็น ผู้ร้ายหรือมีจิตใจชั่วร้ายมาแต่ต้น แต่ได้กระทำความผิดไปโดยพลั้งพลาด รู้เท่าไม่ถึงการณ์ อย่างความผิดฐานเสพยาเสพติด ควรจะต้องใช้วิธีการหรือมาตรการอื่นมาแทนที่การลงโทษจำคุก โดยการรอกการลงโทษ การคุมความประพฤติ การทำงานบริการสาธารณะ การให้อยู่ในที่ที่กำหนดหรือมาตรการอื่นใดที่มีลักษณะเทียบเท่าหรือใกล้เคียงเรือนจำ ซึ่งมาตรการจำคุกควรใช้เฉพาะกับผู้กระทำความผิดร้ายแรงเท่านั้นและไม่ควรนำมาใช้มากจนเกินไป เนื่องจากทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี⁴ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยต้องประสบกับปัญหานักโทษหรือผู้ต้องขังล้นเรือนจำเป็นจำนวนมาก จากสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศสำรวจ ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2564 รวมทั้งสิ้นจำนวน 198,269 คน และในจำนวนดังกล่าวพบว่าผู้ต้องราชทัณฑ์ในคดีตามพระราชบัญญัติยาเสพติด เป็นจำนวนถึง 187,204 คน ในขณะที่ศักยภาพของเรือนจำทั่วประเทศสามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียง 180,000 คน เท่านั้นทำให้เกิดความแออัด ส่งผลให้การลงโทษจำคุกไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ได้อย่างแท้จริงกลับเป็นการก่อให้เกิดผลร้ายทั้งแก่ผู้ต้องขังและรัฐในการต้องดูแลและรับภาระของค่าใช้จ่ายที่ต้องเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้กระทำ ความผิดซ้ำมาแล้วหลายครั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่จะต้องแก้ไขและหันมาใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่อาชญากรโดยแท้หรือในความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรงมากนักโดยเฉพาะคดียาเสพติดที่เป็นความผิดเล็กน้อยในความผิด ฐานเสพยา ควรหลีกเลี่ยงการส่งบุคคลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการคุมขัง เพราะบุคคลเหล่านั้นถือ เสมือนเป็นผู้ป่วย ควรได้รับการรักษาฟื้นฟูมากกว่าการนำตัวมาลงโทษจำคุก หากไม่หันมาใช้ มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกในคดียาเสพติดความผิดฐานเสพยาเสพติดก็จะส่งผลให้มีผู้ต้องขังจำนวนมากที่ ต้องถูกคุมขังและล้นเรือนจำอย่างปัจจุบัน

⁴ อรรถชัย วงศ์อุดมมงคล, ‘การใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดบางประเภท’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548).

ตารางที่ 2.1 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศและผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ.ยาเสพติดทั่วประเทศ ระหว่างปี พ.ศ.2560 - 2565⁵

ปี พ.ศ.	ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ	ผู้ต้องราชทัณฑ์ คดี พ.ร.บ. ยาเสพติด/สารระเหย	อัตราส่วน ร้อยละ (%)
2565 (สำรวจวันที่ 1พ.ค.2565)	264,601	214,259	80.97
2564 (สำรวจวันที่ 1ธ.ค.2564)	198,269	187,204	83.44
2563 (สำรวจวันที่ 1ต.ค.2563)	256,584	240,700	81.85
2562 (สำรวจวันที่ 1ธ.ค.2562)	264,147	246,504	80.25
2561 (สำรวจวันที่ 1ธ.ค.2561)	265,577	236,128	77.16
2560 (สำรวจวันที่ 1ธ.ค.2560)	225,107	189,901	73.03

ตารางที่ 2.2 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ คดีพระราชบัญญัติยาเสพติดทั่วประเทศ 2564⁶

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ	ร้อยละ(%) เทียบกับผู้ต้องขังทั่วประเทศ
1. นักโทษเด็ดขาด	153,975	20,749	174,724	81.548	66.033
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	33,662	4,268	37,928	17.702	14.334
2.1 อุทธรณ์ - ฎีกา	19,472	2,282	21,754	10.153	8.221
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	4,880	892	5,772	2.694	2.181
2.3 สอบสวน	9,310	1,092	10,402	4.855	3.931
3. เยาวชนที่ฝากขัง	7	0	7	0.003	0.003
4. ผู้ต้องกักขัง	4	1	5	0.002	0.002
5. ผู้ต้องขัง	1,413	182	1,595	0.744	0.603
ผู้ต้องขังราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	189,061	25,198	241,259	100.00	80.97

⁵ กรมราชทัณฑ์, 'รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ' (กรมราชทัณฑ์, 2565)
<http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_index.php> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

⁶ กรมราชทัณฑ์, 'รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ' (กรมราชทัณฑ์, 2565)
<http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_index.php?report=drug> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

ตารางที่ 2.3 สถิตินักโทษเด็ดขาด พ.ร.บ.ยาเสพติด แยกตามประเภทคดี สํารวจ ณ วันที่ 1 พ.ค.2565⁷

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
เสพ	6,384	328	6,712	3.85
ครอบครอง	2,064	247	2,311	1.32
เสพและครอบครอง	6,554	498	7,052	4.04
รวมประเภทเสพ	15,002	1,073	16,075	9.21
จำหน่าย	11,497	1,800	13,297	7.62
ครอบครองเพื่อจำหน่าย	122,112	17,194	139,306	79.84
อื่นๆ(ผลิต/นำเข้า/ส่งออก ฯลฯ)	1,821	374	2,195	1.26
รวมประเภทจำหน่าย	135,430	29,065	164,495	94.28
ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่จัดประเภทไม่ได้	3,312	296	3,608	2.07
รวมทั้งสิ้น	153,744	20,737	174,481	100.00

2.2.2 ปัญหาผลกระทบต่อตัวผู้ต้องโทษจำคุก⁸

ปัญหานี้สามารถพิจารณาได้ 2 ช่วง คือ ช่วงที่อยู่ในระหว่างการได้รับโทษภายในเรือนจำ และช่วงภายหลังที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วโดยในขณะที่ผู้ต้องโทษต้องถูกจำกัดเสรีภาพจะทำให้คุณลักษณะประจำตัวของความเป็นคนเสื่อมคลายลง ชื่อเสียงของบุคคลนั้นเสื่อมลงในสายตาของผู้อื่นทำให้ผู้ต้องโทษเกิดความกดดันทางจิตใจและอารมณ์ ต้องถูกรังเกียจจากสังคมนอกเรือนจำ ทำให้สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ขาดความเป็นอิสระและเสรีภาพส่วนตัวเนื่องจากมีกฎระเบียบ จำนวนมากและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์การควบคุมดูแลอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหา ความแออัดภายในเรือนจำจะสร้างความตึงเครียดมากขึ้นผู้ต้องโทษมักมีแนวโน้มก้าวร้าวหยาบกระด้าง อาจเกิดการใช้กำลังที่รุนแรงได้ง่ายขึ้น

ส่วนผลกระทบต่อตัวผู้ต้องโทษภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระแล้ว ประการแรกคือการถูกตราหน้าว่าเป็นคนขี้คุก เป็นมลทินติดตัวไปตลอด เป็นบุคคลอันตรายไม่เป็นที่ต้องการของสังคมและได้รับการปฏิบัติจากสังคมอย่างผู้เสื่อมเกียรติ ทำให้เป็นการยากแก่ผู้ต้องโทษที่จะดำรงชีวิตได้โดยปกติสุขในสังคมภายหลังพ้นโทษ การแสวงหาอาชีพหรือการทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวมักได้รับการปฏิเสธไม่รับเข้าทำงาน แม้ในหน่วยงานของรัฐเอง ก็ยังมีข้อจำกัดสำหรับผู้ต้องโทษในการเข้าดำรงตำแหน่งนอกจากนี้

⁷ กรมราชทัณฑ์, 'รายงานสถิติราชทัณฑ์ รท.103 สํารวจ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2565' (กรมราชทัณฑ์, 2565) <http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result_rt103.php?date=01-05-2022> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

⁸ ภัทธศักดิ์ วรรณแสง, 'มุมมองของศาลต่อมาตรการทางเลือกในการคุมขังผู้หญิง' (บล็อกสมาชิกวุฒิสภา, 2559) <<https://bit.ly/3pV10v8>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

ผลเสียของการต้องโทษจำคุกนั้นยังมีผลถึงชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล บิดามารดา พี่ น้อง โดยเฉพาะบุตรของผู้พ้นโทษอาจ กลายเป็นเด็กมีปัญหา ความกดดันต่าง ๆ ทำให้เด็กมีแนวโน้มที่ จะกระทำความผิดขึ้นได้ เห็นได้ว่าแม้ตัวผู้กระทำความผิดนั้นจะได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษจำคุกแล้ว แต่หากสังคมที่แวดล้อมตัวผู้นั้นมิได้ ยอมรับ และให้โอกาสในการกลับคืนสู่สังคมอีกครั้งสิ่งนี้จะยิ่งเป็นการทำร้ายจิตใจและ สร้างความเจ็บปวดต่อผู้นั้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นความผิดที่มีโทษหรือความรุนแรงเพียงเล็กน้อย ไม่ได้เกิดจากความผิดอาชญากรโดยกำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษ ควรได้รับโอกาสพิจารณาโทษอื่นที่มีความเหมาะสมกับความผิดแทนการลงโทษจำคุก เพื่อไม่ให้สังคม ต้องตีตราว่าเป็นคนชั่วๆ เมื่อเทียบกับความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำลงไป

2.2.3 ปัญหาต่อเศรษฐกิจและสังคม⁹

การต้องถูกจำคุกทำให้ผู้ต้องโทษขาดโอกาสในการประกอบอาชีพจะทำให้ฐานะของผู้ต้องโทษยากจนลงเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษและครอบครัว หากผู้ต้องโทษเป็นหัวหน้าครอบครัวอันเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว ย่อมเสมือนเป็นการลงโทษแก่บุคคลอื่นซึ่งได้ไม่กระทำความผิดด้วย นอกจากนี้ยังกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศที่รัฐ จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสร้างเรือนจำให้เพียงพอแก่ผู้ต้องโทษ ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนมากจนเกินมาตรฐานความจุของเรือนจำตามระบบสากล การจัดหาอุปกรณ์ การฝึกอบรม การจัดสวัสดิการต่าง ๆ ตลอดจนขาดอัตราค่าจ้างของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีไม่เพียงพอต่อการดูแลผู้ต้องโทษ นอกจากนี้การต้องถูกจำคุกทำให้ผู้ต้องโทษถูกตัดขาดจากสังคมภายนอก ทำให้เป็น อุปสรรคสำคัญแก่ผู้กระทำความผิดในการปรับตัวคืนสู่สังคมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเมื่อผู้นั้นได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ถูกจำคุกเป็นเวลานาน เนื่องจากการใช้ชีวิตอยู่ภายในเรือนจำจะไม่รู้เห็นถึง ความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก เป็นผลทำให้ผู้ต้องโทษกลายเป็นคนล้าหลังไม่ทันยุคสมัยของสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเหวขาดความมั่นใจในตนเอง และการอยู่รวมกันภายในเรือนจำเป็นโอกาสทำให้ต้องถูกบังคับหรือจ่ายอคมคบหาสมาคมกับผู้กระทำความผิดติดนิสัย ทำให้ผู้ต้องโทษอาจได้รับการถ่ายทอดสิ่งที่ไม่ดีร้ายไปมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาก่อนที่ผู้นั้นจะได้รับโทษจำคุก

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด (Drug Trafficking)¹⁰

2.3.1 ความหมายของการค้ายาเสพติด

⁹ ศร ภาตตระกูล, ‘การศึกษาการลงโทษจำคุกในสถานที่ซึ่งมิใช่เรือนจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมมาตรา 89/2 โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ 2558).

¹⁰ ชมพูนุท แก้วอนันต์, ‘ความคิดเห็นของผู้ต้องขังยาเสพติดรายย่อยต่อการเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูเฉพาะ’ (สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2553).

การค้ายาเสพติด หมายถึง การจัดการใดๆในการผลิต ขนย้าย จำหน่ายยาเสพติดให้โทษ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเอง หรือสนับสนุน หรือใช้งานให้ผู้อื่นดำเนินการแทนให้

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า กระบวนการในการค้ายาเสพติดนั้นมีความสลับซับซ้อน มีเทคนิควิธีในการหลบเลี่ยงมากมาย จนกล่าวได้ว่าผู้ที่ดำเนินการค้ายาเสพติดที่แท้จริงมักไม่เปิดเผยตัวตนแต่จะเป็นผู้มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลัง เป็นผู้บงการจัดการและบริหารเครือข่าย จึงต้องถือว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ค้ายาเสพติดด้วยเช่นกัน

2.3.2 ประเภทของผู้ค้ายาเสพติด¹¹

Bruce D.Johnson et al. ได้จัดประเภทผู้ค้ายาเสพติดไว้ 5 ระดับ

1. ผู้ผลิต ซึ่งรวมถึงผู้ปลูกพืชเสพติด ผู้ผลิตเคมี หรือผลิตยาเสพติดสำเร็จรูปขึ้นมาในรูปแบบต่างๆ
2. ผู้ลำเลียง ผู้ขน หมายถึงผู้ลักลอบขนยาเสพติดในปริมาณมากจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเพื่อส่งต่อให้ตัวแทนอื่นไปจำหน่าย
3. ตัวแทน นายหน้า เป็นผู้จัดการขายส่งยาเสพติดให้กับลูกค้า ซึ่งเป็นลูกค้าปลีกเพื่อไปขายให้กับผู้เสพต่อไป
4. ผู้ค้าปลีก เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดให้กับผู้เสพโดยตรง หรืออาจผ่านไปยังผู้ค้ารายย่อยลงไปกว่านี้อีก ผ่าน “เด็กเดินของ” โดยผู้จำหน่ายจะไม่สัมผัสกับผู้ซื้อ
5. ผู้ค้ารายย่อย เป็นผู้ค้าที่เป็นทั้งผู้เสพและเป็นผู้ขายไปด้วย จะเป็นผู้จำหน่ายโดยตรงให้กับผู้เสพ

2.3.3 ลักษณะการกระทำความผิดของผู้ค้ายาเสพติด

ลักษณะการกระทำความผิดของผู้ค้ายาเสพติด อาจแบ่งตามพฤติการณ์ได้เป็น 3 ประเภท คือ ¹²

1. ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย
 2. ผู้ค้ายาเสพติดรายกลาง
 3. ผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่
1. ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย คือ ผู้ค้ายาเสพติดที่พัฒนาตนเองขึ้นมาจากผู้เสพ เพื่อนำเงินส่วนกำไรที่ได้มาจากการค้ายาเสพติด มาซื้อยาเสพติดที่ใช้ในการเสพในแต่ละวัน ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน ไม่มีภาระงานเป็นหลักแหล่ง ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดหรือ แหล่งเสื่อมโทรม การค้ายาเสพติดในแต่ละครั้งจะมีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่ชำระเป็นเงินสด มักจะขายให้แก่ผู้ซื้อโดยตรง เพื่อผู้ซื้อนำไปเสพ ไม่ว่าจะผู้จำหน่ายจะเป็นเจ้าของยาเสพติด หรือเพียงรับจ้าง จำหน่าย หรือเพียงได้รับส่วนแบ่งจากการจำหน่ายก็ตาม

¹¹ เฟิงอ้าง.

¹² วัฒนา เกิดผล, ‘แนวทางมาตรการการดำเนินการต่อข้อร้องของประชาชน 1386’ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555) <<https://bit.ly/3Mlritl>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

2. ผู้ค้ายาเสพติดรายกลาง อาจเป็นเป็นนักค้ายาเสพติดรายย่อยที่พัฒนาตัวขึ้นมา หรือ อาจเป็นบุคคลที่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งอยู่แต่เดิมแล้ว แต่ต้องการหาเงินจำนวนมาก ๆ ด้วยวิธีง่าย ๆ จึงเลือกที่จะเสี่ยงทำการค้ายาเสพติดเพื่อให้ได้เงินมาตามที่ต้องการ อาศัยที่ตนเองอาจมี ความสัมพันธ์กับผู้ค้ายาเสพติดมาก่อนด้วย โดยเริ่มเข้าไปติดต่อจัดหายาเสพติดจากผู้ค้ายาเสพติด รายใหญ่ ซึ่งอาจต้องติดต่อแบ่งผลประโยชน์ ให้นำหน้าในการชักนำให้เข้าไปรู้จักกับผู้ค้ายาเสพติด และแนะนำลูกค้ายาเสพติดให้ เมื่อได้ทำการซื้อขายยาเสพติดกับลูกค้ากันเพียงหนึ่งครั้ง หรือสองครั้ง ผู้ค้ายาเสพติดระดับรายกลางก็เริ่มที่จะมีความสัมพันธ์กับลูกค้า และสามารถขยายเครือข่ายการ จำหน่ายยาเสพติดของตนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการติดต่อหานายทุนยาเสพติด หรือลูกค้ายาเสพติดผ่านนายหน้าอีกต่อไป เป็นลักษณะของการดำเนินการที่ไม่มีเครือข่ายกว้างขวาง ซับซ้อนมากนัก

3. ผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ เป็นการค้ายาเสพติดที่มีการกระทำกันเป็นลักษณะขบวนการ มีนายทุนยาเสพติดเป็นผู้บงการ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในองค์กรอย่างเด็ดขาดตามบทบาท หน้าที่ของตน ดังนั้น ความสัมพันธ์กันระหว่างนายทุนยาเสพติดกับผู้ดำเนินการยาเสพติดนั้นเป็น ลักษณะของ ความสัมพันธ์แบบผู้ว่าจ้างกับผู้รับจ้าง ไม่มีความสัมพันธ์กันทางด้านจิตใจ มีการตัดตอน หรือมีตัวกลางในทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการสืบสวนจับกุมของเจ้าหน้าที่ การแบ่งปัน ผลประโยชน์จะเป็นลักษณะการจ่ายค่าจ้างค่าตอบแทนความเสี่ยงในแต่ละครั้ง

ประเภทของผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย มี 2 ลักษณะ คือ ¹³

1. เป็นเจ้าของยาเสพติดเอง ได้แก่

1.1 ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยมือใหม่ ผู้ค้าประเภทนี้ จะเป็นบุคคลที่ไม่มีจิตสำนึก รู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดความสำนึกรับผิดชอบใด ๆ ต่อสังคมและชาติบ้านเมืองทั้งสิ้น เห็นว่าคนอื่น รวยแล้วอยากรวยตาม หรือมีความจำเป็นในอาชีพรายได้น้อย

1.2 ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเป็นอาชีพ ผู้ค้าประเภทนี้ จะเป็นบุคคลที่ไม่มี จิตสำนึกรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดความสำนึกรับผิดชอบใด ๆ ต่อสังคมและชาติบ้านเมืองทั้งสิ้น เห็นแต่ ประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น พฤติกรรมโดยทั่วไปจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนแออัด ไม่ประกอบอาชีพใด ๆ หรือประกอบอาชีพค้าขายเล็กน้อยภายในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เพื่อเป็นการอำพรางพฤติกรรม การค้ายาเสพติดของตน จะใช้เงินของตนไปหาซื้อยาเสพติดที่ทำการแบ่งบรรจุเรียบร้อยแล้ว ซุกซ่อนไว้ในพื้นที่ที่ตนเองสามารถควบคุมได้ หรือเก็บไว้กับตัวจำนวนเล็กน้อยเมื่อมีผู้เสมาติดต่อ ขอซื้อยาเสพติดก็จะขายให้ ซึ่งบางครั้งบุคคลที่อยู่ในบ้านของผู้จำหน่าย อาจช่วยจำหน่ายยาเสพติด ด้วย หากผู้จำหน่ายที่เป็นเจ้าของยาเสพติดไม่อยู่บ้าน

2. ไม่ได้เป็นเจ้าของยาเสพติด

2.1 ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่มีลักษณะเป็นผู้รับจ้างจำหน่ายยาเสพติด ผู้จำหน่าย ประเภทนี้ จะเป็นทั้งบุคคลที่ไม่มีจิตสำนึกรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดความสำนึกรับผิดชอบใด ๆ ต่อสังคม และชาติบ้านเมือง

¹³ เฟิงอ่าง.

ทั้งสิ้น เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น หรือในบางครั้งอาจเป็นบุคคลที่มีความจำเป็นทางการเงิน หลงผิดต้องการหาเงินด้วยวิธีการง่าย ๆ พฤติการณ์โดยทั่วไปจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ ชุมชนแออัด หรือเป็นบุคคลภายนอก ชุมชนแต่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นประจำไม่ประกอบอาชีพ ใด ๆ รับจ้างนายทุนในพื้นที่ชุมชนลักลอบจำหน่าย ยาเสพติดอยู่ในบริเวณชุมชนนั้น ๆ ซึ่งนายทุน ค้ายาเสพติดในพื้นที่เป็นผู้จัดหา ยาเสพติดให้โดยรับค่าจ้างเป็นรายวัน

2.2 ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่มีพฤติกรรมเป็นผู้เสพและแบ่งจำหน่ายผู้จำหน่าย ประเภทนี้จะเป็นบุคคลผู้ติดยาเสพติดอยู่แต่เดิม เริ่มจากตนเป็นผู้เสพซื้อยาเสพติดมาเพื่อเสพเท่านั้น ต่อมาเมื่อร่วมกันมั่วสุมเสพในหมู่เพื่อนฝูง หากเกิดกรณียาเสพติดของเพื่อนคนใดคนหนึ่งหมดลง หรือหาซื้อเสฟไม่ได้ในเวลานั้นจึงขอซื้อต่อจากเพื่อนที่ยังมียาเสพติดเหลืออยู่ ภายในวงมั่วสุมเสฟ จึงทำให้เกิดลักษณะของผู้เสพที่มีพฤติกรรมเป็นผู้จำหน่ายด้วย

2.3 ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยประเภทรับส่วนแบ่งจากการจำหน่าย (กินเปอร์เซ็นต์หรือ เติดยอด) ผู้จำหน่ายประเภทนี้อาจเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ก็ได้ อาจจะพักอาศัยอยู่ในชุมชนหรือไม่ ก็ได้ แต่จะเข้ามาจำหน่ายยาเสพติดภายในชุมชน โดยจำหน่ายยาเสพติดให้กับผู้เสพโดยมีวิธีการ ดังต่อไปนี้ คือ เมื่อมีผู้เสพมาติดต่อขอซื้อยาเสพติดจากตน ตนจะรับเงินค้ายาเสพติดจากผู้เสพ จากนั้น จะไปซื้อยาเสพติดจากผู้จำหน่ายยาเสพติดรายอื่นภายในชุมชน เมื่อเสร็จสิ้นการจำหน่ายใน แต่ละวัน ผู้จำหน่ายรายอื่นจะแบ่งรายได้จากการจำหน่ายยาเสพติดในแต่ละวันให้ตามจำนวน ยาเสพติดที่ตนสามารถจำหน่ายได้เรียกกันโดยทั่วไปว่า “เตียยอด”

2.4 ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมายยาเสพติด¹⁴

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้กระทำ (mala prohibita) โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับกรกระทำที่เป็นความผิดในตัวเอง (mala in se) ดังนี้

2.4.1 ความผิดในตัวเอง (mala in se)

ความผิดที่คนทั่วไปเห็นชัดเจนว่าเป็นความผิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยปรากฏออกมาในรูปแบบของขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและเป็นเวลานาน และสิ่งที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอได้รับการยอมรับกันในสังคมว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (Opinion juris) ถ้าไม่ปฏิบัติเช่นนั้นก็รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ผิด หรือนัยหนึ่งรู้สึกว่าเป็นต้องปฏิบัติเช่นนั้น (opinion necessitates) เช่น การฆ่าคน การทำร้ายผู้อื่น การลักทรัพย์ หรือฉ้อโกงผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใดจะถือว่าเป็นความผิดในตัวเองแทบทั้งสิ้น เว้นเสียแต่ว่าจะเอาเหตุผลความจำเป็นอื่นมาอ้างเพื่อเป็นข้อยกเว้น เช่น การป้องกันตัวพอสมควรแก่เหตุ เป็นต้น

2.4.2 กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด (mala prohibita)

¹⁴ Bernd-Dieter Meier, *Strafrechtliche Sanktionen* (Springer 2009).

ความผิดที่เกิดจากการที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด โดยมิได้เกี่ยวกับศีลธรรม ความผิดในลักษณะนี้มีปัจจัยที่มาจากการพัฒนาทางด้านสังคม กล่าวคือ เมื่อสังคมมีความเจริญขึ้น ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่อยู่ในสังคมมีมากขึ้นและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นด้วย ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีข้อขัดแย้งหรือมีปัญหามากขึ้นตามมา ดังนั้น กฎเกณฑ์ที่มีอยู่แต่เดิมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้ในการควบคุมสังคมจึงอาจไม่เพียงพอ หรืออาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ที่มีการบัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม เช่น ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับจรรยา ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับการพนัน เป็นต้น ซึ่งในสังคมหนึ่งอาจกำหนดให้การกระทำบางอย่างเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่อีกสังคมหนึ่งอาจพิจารณาแล้วว่าเป็นการกระทำที่ไม่ผิดกฎหมายก็ได้

2.4.3 การกำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับยาเสพติด

ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือระบบประมวลกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ในทางนิติบัญญัติและตุลาการ การลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาจากการกระทำความผิดอาญาต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักสากลที่ว่า “nullum crimen, nulla poena sine lege” (No Punishment without law/ ไม่มีความผิดไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย) ตัวอย่างปรากฏใน บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (The Basic Law of the Federal Republic of Germany/ Grundgesetz der Bundes Republik Deutschland) มาตรา 103 (2) และประมวลกฎหมายกฎหมายอาญาเยอรมนี (German Criminal Code/ Strafgesetzbuch) มาตรา 1 ซึ่งวางหลักว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญา ต่อเมื่อกระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและบัญญัติโทษไว้สำหรับความผิดนั้น”¹⁵หลักดังกล่าวนี้สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550¹⁶ และบทบัญญัติมาตรา 2 ของประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด จักต้องเป็นโทษ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น โทษ (Sanction/Strafe)¹⁷

การศึกษามาตรการบังคับทางอาญาที่อยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม จำเป็นต้องทำความเข้าใจมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มิติทางนิติบัญญัติ มิติของการใช้อำนาจตุลาการ มิติของการบังคับโทษ และมิติของการบริหารกระบวนการยุติธรรม เพื่อนักกฎหมายจะได้เห็นภาพรวมทั้งหมด

¹⁵ Art. 103 (2) GG และ § 1 StGB (Keine Strafe ohne Gesetz) An act can be punished only if it was a punishable offense by law before the act was committed. (Eine Tat kann nur bestraft werden, wenn die Strafbarkeit gesetzlich bestimmt war, bevor die Tat begangen wurde).

¹⁶ มาตรา 39 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

¹⁷ Bernd-Dieter Meier, ‘Strafrechtliche Sanktionen’ 3 Auflage. Springer Berlin, 2009.

โดยทั่วไปแล้วฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้มีอำนาจกำหนด “ความผิดอาญา” ว่าการกระทำลักษณะใดเป็นความผิดอาญาบ้างและมีมาตรการบังคับอย่างไร ประกาศบังคับใช้กับประชาชนในรัฐนั้นๆ โดยเนื้อหาของกฎหมายจะกำหนดกรอบหรือขอบเขตของการลงโทษ เนื้อหาในส่วนบัญญัติส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจรัฐ

การออกแบบกฎหมาย (Law Design) หรือการจัดรูปแบบกฎหมาย (Form of Law) ต้องออกแบบให้นำไปสู่การนำไปใช้เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา ที่ต้องการคุ้มครองสังคมและการส่งเสริมการมีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคม ต้องให้ความสำคัญกับระบบ (system) ของกระบวนการทางกฎหมายที่ต้องสอดคล้องกับนิติวิธี ตลอดจนทฤษฎีทางกฎหมาย และสภาพสังคมนั้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการนำไปใช้ได้จริงในสังคม มีผลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย เมื่อใช้กฎหมายแล้วจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางสังคมที่สำคัญอย่างไร บทบาทของภาคนิติบัญญัติสามารถออกแบบกฎหมายหรือแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้ได้กฎหมายที่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ นำไปสู่การจัดการในเชิงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีให้กับคนที่กระทำผิดในสังคม¹⁸

กล่าวอีกนัยหนึ่ง มิติทางนิติบัญญัตินั้นต้องทำงานโดยคำนึงถึงพฤติกรรมของคนในสังคมนั้นๆ บริบทของสังคม การออกแบบกฎหมาย โดยจะต้องดูตัวชี้วัดจากความสัมพันธ์ของกฎหมายกับพฤติกรรมของคนในสังคม หรือความสัมพันธ์ของหลักวิชาทางกฎหมายกับข้อมูลที่ได้เชิงประจักษ์ในสังคมนั้นๆ

การกำหนด “ความผิดอาญา” มีความสำคัญมาก เพราะมีผลกระทบต่อเนื้อตัวร่างกาย สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ การกำหนดความผิดอาญาจึงต้องใช้เฉพาะกับการกระทำที่เป็นอาชญากรรมเท่านั้น และ “เท่าที่จำเป็น” กล่าวคือ ถ้ากำหนดความผิดอาญาเกินความจำเป็น ก็จะมีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล หลักนิติธรรม คัดค้านความเป็นมนุษย์ กระบวนการยุติธรรม สังคม ซึ่งจะก่อผลกระทบเสียหายมาก

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือสาธารณรัฐฝรั่งเศส นอกจากจะมีการจำแนกความผิดอาญาตามลำดับความหนักเบาของความผิดแล้ว ความผิดบางอย่างไม่ได้เป็นความผิดอาญาที่แท้จริง ก็จะถูกแยกออกจากความผิดอาญา กำหนดเป็นความผิดในลักษณะใหม่ เช่น การละเมิดสาธารณะ (Public Tort) ความผิดในทางปกครอง (Administrative Misdemeanors) เป็นต้น

มิติทางนิติบัญญัติจึงมี “หลักการลดทอนการใช้มาตรการทางอาญา” (Decriminalization) เป็นหลักการที่ใช้ลดการนำเอามาตรการทางอาญามาใช้ในเรื่องที่ไม่จำเป็นหรือการลดทอนความเป็นอาชญากรรมลงในการกระทำที่ถูกบัญญัติเป็นความผิดทางอาญาไว้ที่เกินสมควร (Over criminalization) โดยใช้มาตรการอื่นๆ แทนในการระงับคดีนอกกระบวนการยุติธรรมตามปกติ เช่น มาตรการทางปกครอง มาตรการโทษปรับทางปกครองมาแทนมาตรการบังคับทางอาญา

อย่างไรก็ดี การบังคับใช้กฎหมายฉบับแก้ไขดังกล่าวแม้จะเป็นไปตามการลดระดับความผิดและอัตราส่วนโทษเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับหลักการลงโทษให้สมกับระดับการทำความผิดของแต่ละบุคคล

¹⁸ ธาณี วรภัทร์, มาตรการบังคับทางอาญา (สำนักพิมพ์วิญญูชน 2557).

(Individualization of Punishment) แต่แนวทางดังกล่าวจะมีประสิทธิผลหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจของศาล ว่าศาลจะต้องมีความคำนึงพอสมควรเกี่ยวกับหลักการลดความรุนแรงในการบังคับคดียาเสพติด (Harm Reduction on Narcotic Drugs) พอสมควร ที่จะไม่ตีความ มาตรา 15 วรรคสาม ว่าเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาด ซึ่งจะนำสืบหักล้างไม่ได้ อันจะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นแต่อย่างใด ในอดีต ใครก็ตามที่มีในครอบครองเพื่อเสพเกินปริมาณที่กำหนด ก็จะถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้จำหน่ายโดยผลของกฎหมายทันที ซึ่งตัดโอกาสในการที่ผู้นั้นจะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และต้องถูกดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมตามปกติ อันเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักตรวจสอบความจริงแท้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหลักสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญด้วย¹⁹

ในเรื่องของภาพรวมของการใช้มาตรการบังคับทางอาญานั้น ประเทศไทยยังมีนโยบายมุ่งเน้นการลงโทษจำคุกอยู่ สังเกตได้จากในประมวลกฎหมายอาญากว่าร้อยละ 90 ของการกระทำผิดต่างๆ มาตรการบังคับที่กำหนดไว้คือ ต้องระวางโทษจำคุกเป็นหลัก บทบัญญัติทางกฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจลงโทษชนิดอื่นๆ แทนได้มีน้อยมาก ที่บัญญัติไว้บางเรื่องก็มีอุปสรรคในการบังคับใช้ ในกระบวนการยุติธรรมเมื่อเริ่มคดี จุดจบสุดท้ายปลายทางของผู้กระทำผิดอาญาก็คือ โทษจำคุก ต้องไปสู่วังจำเป็นส่วนใหญ่ กรณีการบัญญัติความผิดทางอาญาและมาตรการบังคับจึงเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งของสาเหตุในการเกิดภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ (Over Crowding) ในประเทศไทย²⁰

ในประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหราชอาณาจักร ต่างพยายามเลี่ยงหรือลดการใช้โทษจำคุก เพราะมีผลเสียมากกว่าผลดีต่อตัวผู้กระทำความผิด และรัฐต้องรับภาระค่าใช้จ่ายสูง กอปรกับยังให้ผลร้ายต่อสังคมมากถ้าไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้²¹

กล่าวโดยสรุป มิติทางนิติบัญญัติในการกำหนดความผิดอาญาและการใช้มาตรการบังคับ เป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดความผิดในทางอาญา อันมีผลกระทบต่อเนื้อตัวร่างกายของคนในสังคม และความสงบเรียบร้อยของสังคม จะต้องกำหนดภายใต้กรอบของหลักนิติธรรม หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น การฝ่าฝืนหลักข้อใดข้อหนึ่งย่อมขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญและก่อผลเสียหายต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

¹⁹ ธรรมรงค์ สุขไชยะ, 'ข้อสันนิษฐานความรับผิดในกฎหมายอาญา: ศึกษาเฉพาะบทสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2)' (เมษายน-กรกฎาคม 2557) 2 วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา 423.

²⁰ ธาณี วรรักษ์, *วิกฤตราชทัณฑ์วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (สำนักพิมพ์วิญญูชน 2554).

²¹ กอบกุล จันทวโร และคณะ, *รายงานการศึกษาและข้อเสนอทางกฎหมายสำหรับผู้กระทำผิดคดียาเสพติด เพื่อเป็นข้อเสนอในการประชุมสหประชาชาติสมัยพิเศษ UNGASS* (สำนักกิจการในพระตำหนักเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา 2559).

2.5 แนวคิดการกำหนดโทษในทางอาญา

สังคมหนึ่งๆ ย่อมมีมาตรการควบคุมความประพฤติของคนในสังคม เพื่อให้สังคมนั้น มีความสงบสุข และมาตรการดังกล่าวก็คือกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ หากผู้ใดกระทำการฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับที่กำหนดไว้ก็จะได้รับการลงโทษ การลงโทษจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการควบคุม และเป็นมาตรการที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิด แต่การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นการลงโทษที่เหมาะสมกับตัวบุคคลแต่ละรายเพื่อให้เหมาะสม และตรงกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษอย่างแท้จริง

การกำหนดโทษถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal justice)²² ซึ่งในแต่ละประเทศจะมีรายละเอียดการดำเนินคดีที่แตกต่างกันกล่าวคือ ในประเทศที่ใช้ระบบของคอมมอนลอว์ ซึ่งจะมีรูปแบบการดำเนินคดีอาญา แบบระบบ คู่ปรปักษ์ (Adversary System) ที่มีการแยกขั้นตอนการวินิจฉัยความผิด (Guilty Stage) กับขั้นตอน การกำหนดโทษ (Sentencing Stage) ออกจากกันเป็น 2 ส่วน (Bifurcation)²³

ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบของซีวิลลอว์นั้น จะมีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาแบบระบบไต่สวนหาความจริง (Inquisitorial System) ซึ่งในระบบนี้ผู้พิพากษาจะเป็นผู้ดำเนินการค้นหาความจริง ด้วยตนเอง ดังนั้น จึงไม่มีการแยกขั้นตอนการวินิจฉัยความผิด และขั้นตอนการกำหนดโทษออกจากกันเพราะในระหว่างการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยและข้อมูลอื่นๆที่จำเป็นและสำคัญต่อการลงโทษจำเลยอย่างครบถ้วนแล้ว²⁴

ในส่วนความหมายของ “การกำหนดโทษ” (Sentencing) นั้น สามารถแยกพิจารณาออก ได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ ความหมายในทางกฎหมายซึ่งหมายถึง ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลเพื่อรับการลงโทษ และในส่วนความหมายในทางอาชญาวิทยา ซู ไททิส ฮริด (Sue Titus Ried) นักอาชญาวิทยาได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การกำหนดโทษ หมายถึง คำตัดสินของศาลอย่างเป็นทางการที่มีต่อจำเลย ซึ่งให้การรับสารภาพหรือถูกตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด²⁵

แนวคิดในการกำหนดโทษในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยวัตถุประสงค์ที่จะแก้แค้น (Retribution) หรือป้องกัน (Deterrence) นั้นไม่สามารถที่จะป้องกันสังคมจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้ เพราะการลงโทษที่ดีนั้นจะต้องเป็นการลงโทษที่เหมาะสมกับตัวบุคคลมากกว่า

²² ฐาปกรณ์ เทียงธรรม, ‘การใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ: ศึกษาเฉพาะกรณีการรอการลงโทษ’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2556).

²³ เกียรติภูมิ แสงศศิธร, ‘กระบวนการกำหนดโทษจำเลยคดีอาญา: เปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2533) 2.

²⁴ พรจิตา เอี่ยมศิลา, ‘ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2549).

²⁵ Sue Titus Ried (เชิงอรรถ 22).

ความผิดโดยมุ่งที่จะแก้ไขไม่ให้ผู้กระทำความผิดหนีไปกระทำความผิดซ้ำอีก และทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างแท้จริง²⁶ ฉะนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิด จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การแก้แค้นทดแทนเพียงอย่างเดียว ยังต้องคำนึงถึงฐานความผิดที่ได้กระทำและโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดด้วย ว่า มีสัดส่วนเหมาะสมกับสิ่งที่ได้กระทำความผิดหรือไม่

2.5.1 หลักความชอบด้วยกฎหมายของการลงโทษ

หลักความชอบด้วยกฎหมายนี้ประกอบด้วยหลักการสองด้าน ด้านหนึ่งคือการบังคับใช้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด และอีกด้านคือ ไม่มีการใช้กฎหมายย้อนหลัง

การบังคับใช้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดนั้น เป็นหลักที่บังคับให้ องค์การที่มีอำนาจจะกำหนดโทษได้แต่เพียงโทษที่กำหนดไว้ตามกฎหมายและเพื่อวางกรอบในการใช้ดุลพินิจ ซึ่งกฎหมายยังอาจกำหนดอัตราโทษที่จำกัดไว้ในกฎหมายด้วย ดังเช่นในกรณีที่รัฐสภาได้วางกรอบในการกำหนดโทษให้ผู้พิพากษามีโอกาสใช้ดุลพินิจได้อย่างจำกัด เช่นในกรณีโทษที่บังคับไว้ตามกฎหมาย (Peine Fixe)

ในส่วนของกรณีไม่ใช้กฎหมายย้อนหลัง ซึ่งหลักการนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับโทษและบทบัญญัติที่ใช้ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง การตีความกฎหมายในทางที่เป็นคุณกับผู้ถูกกล่าวหา (Retroactivity in mitius) ทำให้มีการบังคับใช้กฎหมาย แม้ความผิดจะได้กระทำก่อนมีการ ประกาศใช้กฎหมายก็ตาม ถ้ากฎหมายใหม่นั้นมีบทลงโทษที่เบากว่า

ในกรณีที่หากกฎหมายใหม่มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับฐานความผิดจะต้องมีการเปรียบเทียบเกี่ยวกับความหนักเบาของความผิดนั้นๆ เช่น การยกเลิกความผิดฐานออกเช็คไม่มีเงิน ตามกฎหมายลงวันที่ 31 ธันวาคม 1991 และให้มีผลทันที ย่อมมีผลใช้บังคับกับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายใช้บังคับและศาลยังไม่มีคำพิพากษา ถ้าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายมีขึ้นในส่วนของโทษ จะต้องมีการเปรียบเทียบลักษณะของโทษตามลำดับขั้นของโทษ 3 ระดับ คือ ระดับอุกฉกรรจ์ ระดับกลาง หรือระดับลหุโทษ ถ้าเป็นโทษในลักษณะเดียวกันจะต้องพิจารณาระดับขั้นของโทษ ระหว่างโทษในลักษณะและระดับเดียวกัน ปัญหาอยู่ที่โทษขั้นต่ำลดลงแต่โทษขั้นสูงเพิ่มขึ้น ซึ่งจะถือว่าในกรณีนี้จะพิจารณาอย่างไร จะใช้บทบัญญัติทั้งสองผสมกัน หรือถือว่ากฎหมายที่มี อัตราโทษขั้นสูงเป็นโทษที่มีระดับอัตราโทษที่ต่ำกว่า จะถือเอากฎหมายที่การลงโทษสูงสุดมีโอกาสน้อยกว่าเป็นเกณฑ์²⁷

2.5.2 หลักความได้สัดส่วนในการลงโทษ

หลักการกำหนดโทษตามสัดส่วนของการกระทำความผิดนี้ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เป็นการเลือกบทลงโทษที่มีความเหมาะสมกับระดับความหนักเบาของความผิด ซึ่งระบบที่ลงโทษ การกระทำความผิดทุกกรณีเหมือนกันอาจทำให้ถูกตำหนิระบบดังกล่าวได้ว่าเป็นการกำหนดอัตราโทษที่หยาบจนเกินไป เมื่อมีการนำ

²⁶ พรธิดา เอี่ยมศิลา (เชิงอรธร 24).

²⁷ เศรษฐชัย อันสมศรี, 'ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุก' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547).

หลักความได้สัดส่วนมาใช้ก็จะต้องมีการจัดระดับขั้นของข้อเท็จจริงที่จะเข้าสู่การพิจารณาของผู้พิพากษา และระดับของโทษ ซึ่งโทษบางอย่างอาจจะง่ายที่จะจัดระดับแต่โทษบางกรณีก็จัดระดับยาก เช่น การให้ทำงานบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ 120 ชั่วโมงนั้นหนักหรือเบาว่าการรอลงโทษ โดยผู้พิพากษากำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติ(Sursis Probatoire) และโดยเฉพาะการเปรียบเทียบระหว่างโทษจำคุกที่อยู่ในระดับที่เหนือกว่า โทษปรับ แต่ในความรู้สึกของคนทั่วไปแล้วโทษปรับ 10,000 บาท ที่มีการบังคับทัณฑ์นั้น หนักกว่าโทษจำคุก 2 เดือน แต่ศาลให้รอลงอาญา ดังนั้น ในทางความเป็นจริงปัญหาจึงอยู่ที่ความหนักเบาของโทษ ต้องกำหนดโดยหลักการ (In Abstracto) ในขณะที่คนแต่ละคนมักจะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (In Concreto) จากผลกระทบที่มีต่อชีวิตทางสังคมของตน การถูกลงโทษยึดใบขับขี่ 1 ปี สำหรับผู้ประกอบอาชีพมอเตอร์ไซค์รับจ้างเป็นโทษที่หนักมากเมื่อเทียบกับโทษจำคุก 1 ปี แต่ศาลให้รอลงอาญา โทษปรับสถานหนัก สำหรับผู้ประกอบอาชีพวิศวกร กับกรรมกรมีผลต่างกันมาก ระยะเวลา 3 เดือน สำหรับคนหนุ่มอายุ 25 ปี กับคนชราอายุ 85 ปี ก็มีความหมายต่างกันมาก จากข้อคิดดังกล่าวทำให้ Jeremy Bentham วิเคราะห์ความได้สัดส่วน โดยการจัดกลุ่ม สภาวะ 32 ลักษณะ ที่อาจมีผลต่อความรู้สึกหนักเบาของโทษ ซึ่งอาจพิจารณาจากลักษณะทางสุขภาพกายและ จิตใจ ลักษณะทางวัฒนธรรม อุปนิสัย ระดับศีลธรรม การนับถือศาสนา ความมีมนุษยสัมพันธ์ การงานอาชีพตามปกติ ฐานะทางเศรษฐกิจ เพศ อายุ พื้นเพเดิมทางครอบครัว ฐานะทางสังคม ระดับการศึกษา ถิ่นที่อยู่ ไปจนถึงระบอบการปกครองของบ้านเมืองมีผู้วิเคราะห์ต่อไปว่า เป็นเรื่องที่ยุติธรรมหากมีการลงโทษผู้กระทำความผิดสองคนที่มีความชั่วระดับเดียวกันด้วยโทษอย่างเดียวกัน โดยอ้างถึงหลักความได้สัดส่วนของการลงโทษ แต่จะ ไม่ยุติธรรมที่จะเดินตามแนวทางนี้ ถ้าโดยบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิดทั้งสองคนได้รับผลในเชิงความรู้สึกต่อการลงโทษที่แตกต่างกัน เพราะการลงโทษที่เหมือนกันอาจส่งผลกระทบต่อบุคคล ที่ถูกลงโทษได้ในสัดส่วนที่ต่างกันจากหลักการดังกล่าว ทำให้มีการปรับลดโทษปรับที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดโดย พิจารณาจากสภาวะทางรายได้ของบุคคลนั้น รวมถึงการลดระยะเวลาในการจำคุกผู้กระทำความผิด ที่มีช่วงเวลาในการดำรงชีวิตจำกัด เพราะการเป็นผู้ติดโรคร้ายแรงหรือเงื่อนไขในการควบคุม จะ ดำเนินไปด้วยความยากลำบาก เช่น เป็นผู้กระทำความผิดที่ติดโรคเอดส์²⁸

2.5.3 หลักการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล

มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดนั้น เนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิด และพฤติการณ์ภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัว ผู้กระทำความผิด ซึ่งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคล ในการที่จะกระทำความผิด ฉะนั้นบุคคลจะต้องปรับบุคลิกลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอเพราะบุคลิกลักษณะของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลแต่ละคนย่อมไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะการณ์ (Situation) ต่าง ๆ ได้เหมือนกัน เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีบุคลิกลักษณะหรือสิ่งที่ประกอบเข้าเป็นบุคลิกลักษณะ แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางเข้ากับสังคมหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม

²⁸ Ibid.

นักจิตวิทยาจึงเชื่อว่า ลักษณะของความประพฤติดันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน ซึ่งหมายความว่า บุคคลทุกคนมีความเอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรม (Tendency towards Crime)²⁹ ด้วยกันทั้งสิ้น

สิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิด โดยสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกระตุ้นการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิดไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความคิดที่จะกระทำความผิดอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ซึ่งที่ถูกต้องแล้วมนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและปฏิบัติตนให้ถูกกฎหมาย อนึ่งการตัดสินใจของบุคคลจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างเช่น สังคม จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น และการตัดสินใจของบุคคลเพื่อกระทำการใด ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล โดยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มากระตุ้นให้คนกระทำความผิด ดังนั้น การกระทำความผิดของบุคคลจึงมีสิ่งแวดล้อมเข้ามา ลักษณะที่เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีก กล่าวคือ ต้องมีคุณลักษณะเป็น “การกระทำเพื่อสังคม” อีกประการหนึ่งด้วย

การกำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล หมายถึง การที่ศาลหรือองค์กรอื่นที่มีหน้าที่ ควบคุมดูแลนักโทษปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูปรับปรุง แก้ไขและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดพร้อมที่จะกลับคืนสู่สังคมอย่างไม่มีปัญหา³⁰

โดยทั่วไปการคำนึงถึงลักษณะส่วนตัวของผู้กระทำความผิดอาญานั้น สามารถแบ่งได้ เป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคือ ก่อนการพิพากษา (Personnalisation des peines) ศาลจะเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดโทษ และระยะเวลาในการลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลย โดยพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิดที่จำเลยได้กระทำเหตุบรรเทาโทษต่าง ๆ และลักษณะส่วนตัวของจำเลย³¹

ช่วงที่สอง คือ ระหว่างการลงโทษ (Individualisation des peines) ระหว่างที่นักโทษต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำ การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูและปรับปรุงแก้ไขให้จำเลยพร้อมที่จะกลับเข้ามาใช้ชีวิต ในสังคมต่อไป ดังนั้น การกำหนดโทษทางอาญาจะต้องให้มีความเหมาะสม มีกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด โดยศาลจะต้องเลือกการบังคับใช้โทษให้เหมาะสมกับระดับความรุนแรงของความผิดที่ได้กระทำ พฤติกรรมการกระทำความผิด รวมถึงสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ประกอบด้วย เพื่อให้การลงโทษที่จะลงนั้นได้สัดส่วนกับการกระทำของผู้กระทำความผิด ทั้งโทษที่จะลงนั้นก็จะต้องเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน เพราะแม้พฤติการณ์กระทำ

²⁹ ชาย เสวีกุล, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2517) 204.

³⁰ ปกป้อง ศรีสนิท, ‘การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน’ (2550) 63 บทบัณฑิตย 33.

³¹ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส. มาตรา 132-24 บัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ศาลมีอำนาจพิจารณา กำหนดโทษและรูปแบบการลงโทษโดยคำนึงถึงพฤติกรรมแห่งความผิดและลักษณะของผู้กระทำความผิดเมื่อศาลกำหนดโทษปรับศาลจะพิจารณาถึงรายได้ของผู้กระทำความผิด” เช่นเดียวกับในประเทศไทยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 เรื่องเหตุบรรเทาโทษได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดดังกล่าว

ความผิดอย่างเดียวกันแต่ผู้กระทำความผิดเป็นคนละคนกัน จะลงโทษอย่างเดียวกันก็อาจไม่เหมาะสมและได้สัดส่วนในแต่ละคน เช่น ผู้กระทำความผิดคนหนึ่งมีฐานะดี อีกคนหนึ่งมีฐานะยากจน การลงโทษปรับในอัตราเท่ากัน จึงอาจไม่เหมาะสมกับตัวบุคคลได้ ฉะนั้นการลงโทษที่เหมาะสมที่สุด คือการพิจารณากำหนดโทษให้ได้สัดส่วนและมีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดแต่ละคนไป จึงจะทำให้การลงโทษเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง

2.6 ทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษ

การลงโทษนั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้น เป็นความผิดและกฎหมายต้อง กำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้อย่างชัดเจน หากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ลงโทษแก่การกระทำใด ผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาความผิดก็ไม่อาจตัดสินลงโทษผู้นั้นได้ การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นมาตรการในการควบคุมคนในสังคมให้อยู่ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อให้ทุกคน ในสังคมมีชีวิตที่ราบรื่นป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้อื่นไม่ว่าทางกาย หรือ ทรัพย์สิน

“โทษ” เป็นมาตรการบังคับทางอาญาดั้งเดิม และจนบัดนี้ยังไม่มีสิ่งอื่นมาทดแทนโทษ³² แต่การลงโทษไม่ใช่สาระสำคัญของกฎหมาย แต่เป็นเพียงส่วนประกอบบางส่วนที่ช่วยให้กฎหมายได้รับการปฏิบัติตามอย่างถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเท่านั้น ผู้ที่อยู่ในข่ายการบังคับของกฎหมายจะยอมรับรู้หรือยอมรับนับถืออำนาจบังคับหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าไม่ยอมรับนับถือก็อาจถูกลงโทษทัณฑ์ก็ได้ ความคิดเห็นเช่นนี้จะไม่ตรงกับหลักใหญ่ของวิชานิติศาสตร์ คือ อาชญากรรมไม่อาจอ้างได้ว่าการ ประกอบอาชญากรรมเป็นสิ่งที่ชอบและพึงกระทำได้ แต่ถ้ากระทำไปแล้วก็ต้องได้รับผลตอบแทน คือการลงโทษทัณฑ์ ตรงกันข้ามอาชญากรรมเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ แต่การลงโทษทัณฑ์เป็นแต่เพียงวิธีการหนึ่งที่จะช่วยป้องกันมิให้มีการประกอบอาชญากรรม³³ กฎหมายเกิดขึ้นเพื่อสนองประโยชน์และความต้องการของสังคมการเมืองเพื่อกำหนดความประพฤติ สิทธิ หน้าที่ ตลอดจนความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม ฉะนั้น จึงไม่อาจยอมให้มีการเลือกเคารพกฎหมายได้และไม่อาจยอมให้บุคคลใช้ดุลยพินิจในการเลือกปฏิบัติตามกฎหมายได้ โดยหลักทั่วไปบุคคลทุกคนทุกหมู่เหล่าจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเพื่อมิให้เกิดการเหลื่อมล้ำขึ้นในระหว่างเอกชนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้น³⁴

โทษ หมายถึง ทัณฑ์กรรม หรือผลแห่งความผิดที่ต้องรับที่รัฐลงแก่ผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ส่วนคำว่า การลงโทษ ซัทเธอร์แลนด์และเครสเซย์ (Sutherland and Cressey)³⁵

³² คณิต ธิ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2556).

³³ สิทธิชัย ไม้แก้ว, ‘การใช้ดุลยพินิจในการรอกการลงโทษ: ศึกษาปัญหาการให้เหตุผลในคำพิพากษาคืออาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2557).

³⁴ สมยศ วัฒนภิรมย์, ‘การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2536) 11.

³⁵ สิทธิชัย ไม้แก้ว (เชิงอรรถ 33).

ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าจะต้องเป็นการกระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่ในสังคมโดยผู้มีอำนาจในสังคมนั้น และการลงโทษจะก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานแก่ผู้ถูกลงโทษตามรูปแบบและวิธีการที่กำหนดไว้³⁶ การลงโทษเป็นการทำให้ได้รับผลร้ายจึงทำให้มีลักษณะไปในทางลบ (Negative) แม้ลักษณะเช่นนี้จะลดน้อยลงในปัจจุบันโดยได้นำเอาการอบรมแก้ไขมาใช้ประกอบ แต่เจตนาจะให้ได้รับผลร้ายก็ยังคงเป็นสาระสำคัญของการลงโทษอยู่ จึงมีปัญหาว่า การลงโทษกระทำเพื่อประโยชน์อะไร ปัญหานี้มีผลไม่แต่เฉพาะในทฤษฎีหรือทางปรัชญาเท่านั้น แต่ย่อมมีผลต่อการ บัญญัติกฎหมายอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดด้วย ได้มีทฤษฎี ต่าง ๆ อธิบายถึงเหตุผลที่มีการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการลงโทษต่าง ๆ มากมาย³⁷

ในสมัยโบราณมนุษย์มีการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก และย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะ มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หากบุคคลใดกระทำความผิดขึ้นมาย่อมถูกตอบโต้เนื่องจากการกระทำของตนนั้นเสมอ ส่วนมากเป็นการแก้แค้นกันเองระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นเอกชนด้วยกัน หรือแก้แค้นระหว่างหมู่เหล่า³⁸

นโยบายทางอาญา (Criminal Policy) และกระบวนการตัดสินความยุติธรรมจะต้องมีความเข้าใจ ต่อพฤติกรรมทางอาชญากรที่ถูกกำหนดว่าเป็นการกระทำความผิดหรือเป็นอันตรายต่อสังคมแล้วนำมา พิจารณามาตรการที่เหมาะสมในการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรนั้น ๆ³⁹ ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติโทษทางอาญาที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ไว้ 5 สถาน อันได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน⁴⁰ ซึ่งบทลงโทษดังกล่าว อาจมีแนวความคิดหรือทฤษฎีที่แตกต่างกันไป

2.6.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

การลงโทษในความหมายของทฤษฎีอาชญาวิทยานั้น สามารถแบ่งได้เป็น 4 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม

1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)⁴¹

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) มีพื้นฐานความคิดมาจาก ลัทธิเจตจำนงอิสระที่เรียกว่า Free will ลัทธินี้มีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่า มนุษย์มีเหตุผลมีอิสระเสรี ที่จะคิดมีเสรีภาพที่จะกระทำการใด ๆ ภายใต้อำนาจความคิด ความเชื่อและการตัดสินใจของตนเอง รวมทั้งความสามารถของบุคคลใน

³⁶ ยศวินต์ บริบูรณ์ธนา, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช 2539) 141.

³⁷ อุททิศ แสนโกศิก, *หลักกฎหมายอาญา: การลงโทษ อุททิศคุณสรณ์* (กรมสรรพสามิต 2515) 5.

³⁸ สรรค์ชัย สุทธิคะเนิง, 'การนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ผู้ต้องหาเข้าสู่คดีอาญา' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2551) 8.

³⁹ อรัญ สุวรรณบุบผา, *หลักอาชญาวิทยา* (ไทยวัฒนาพานิช 2518) 139.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18.

⁴¹ สุนติ คงเทพ, *รอกการลงโทษ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ* (นิติธรรม 2557) 19-24.

การใช้เหตุผล การกระทำสิ่งใดมนุษย์ย่อมมีเหตุผลเป็นของตนเอง ดังนั้นมนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่ได้กระทำลงไป⁴² หากเป็นการกระทำที่ผู้ผู้นั้นยอมได้รับผลตอบแทนที่ดี แต่หากเป็นการกระทำที่ไม่ดี หรือกระทำการที่ฝ่าฝืนต่อ กฎเกณฑ์ของสังคม ผู้นั้นย่อมสมควรได้รับการตำหนิ หรือได้รับการลงโทษจากสังคม การที่สังคมลงโทษผู้นั้นเพราะเหตุผลที่มาจากกระทำความผิดของผู้ผู้นั้นเอง เมื่อผู้นั้นกระทำผิดยอมสมควรถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นการทดแทนการกระทำผิดของผู้ผู้นั้น

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อของสำนักคิดทาง อาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก (Classical School) ซึ่งเห็นว่า ผู้ที่กระทำผิดเป็นผู้ละเมิดศีลธรรมฝ่าฝืน กฎเกณฑ์ของสังคม จึงสมควรถูกลงโทษเพื่อตอบแทนความผิดที่ผู้นั้นกระทำลงไป โดยในแนวคิดการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนเห็นว่า ผู้กระทำผิดควรจะต้องถูกบีบบังคับให้ได้รับความเจ็บปวด เพราะผู้กระทำผิดเป็นผู้ก่อความเจ็บปวดให้คนอื่นก่อน ซึ่งหลักการนี้เป็นสิ่งที่ตกทอดมา ตั้งแต่คัมภีร์โบราณชาวยิว ต่อมาจนถึงชาวคริสเตียน อันมีถ้อยคำสั้น ๆ ในคัมภีร์ว่า เมื่อผู้ใดทำให้คนอื่นเสียโฉม คน ๆ นั้นก็ต้องถูกกระทำแบบเดียวกัน ตาต่อตา ฟันต่อฟัน (When a man causes a disfigurement in his neighbor...it shall be done to him, fracture for fracture, eye for eye, tooth for tooth...) อันยังคงมีรูปแบบของกฎหมาย Hammurabi อยู่ นักทฤษฎีอาชญาวิทยากล่าวว่าการแก้แค้นทดแทนนี้เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อปกป้องสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายทั้งของสังคม และสิทธิของผู้กระทำผิดด้วย สังคมแสดงออกถึงการลงโทษผู้กระทำผิดให้รับผิดชอบต่อการมี เจตจำนงอิสระของผู้กระทำผิด ด้วยการจ่ายหนี้ให้แก่สังคม (Punishment shows respect for the wrongdoer because it allows an offender to pay the debt to society) และจากนั้นก็นำกลับคืนไปสู่สังคมตามหลักทฤษฎีความรู้สึกผิดและการสร้างรอยต่างให้แก่สังคม

แนวคิดหลักทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นได้รับการพัฒนาสืบทอดต่อ ๆ กันมาหลายยุคแต่ในยุค Enlightenment ก็มีนักปรัชญาเมธีหลายท่านได้พัฒนาปรับปรุงแนวคิดนี้ โดยเห็นว่าการลงโทษนอกจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนแล้ว การลงโทษควรมีสิ่งที่เป็นเป้าหมายสำคัญในการลงโทษด้วย คือ การลงโทษต้องมีวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้น Bradley นักปราชญ์ชาวอังกฤษได้อธิบายไว้ว่า “...ในความคิดของคนทั่วไปจะมีความรู้สึกรู้ว่าการกระทำความผิดและการลงโทษเป็นของคู่กัน การลงโทษก็คือการลงโทษด้วยเหตุที่ว่าผู้นั้นสมควรที่จะได้รับ อันเนื่องจากการกระทำของผู้นั้น ถ้าหากว่าการลงโทษมีประโยชน์หรือผลอะไรก็ตามมาก็ตาม เหล่านั้นเป็นเพียงเปลือกนอก แต่เนื้อแท้แล้วคือการที่ผู้นั้นสมควรจะได้รับโทษเนื่องจากการกระทำความผิดของผู้นั้น...” ดังนั้นการลงโทษจะต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการลงโทษ คือ ประการแรก เพื่อเป็นการตอบแทนการกระทำของผู้กระทำผิด เพราะผู้นั้นสมควรที่จะได้รับโทษเนื่องจากการกระทำผิดของผู้นั้น ประการที่สองเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้นั้นที่ได้กระทำลงไป ประการที่สามเพื่อบำรุงความยุติธรรมในสังคม ประการที่สี่ เพื่อรักษา

⁴² สหธน รัตนไพจิตร, ‘ความประสงค์ของการลงโทษอาญา ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมาย ลักษณะอาญา และประมวลกฎหมายอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527).

กฎหมาย เหตุผลของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ซึ่งเหตุผลของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 เหตุผลเพื่อความยุติธรรม แนวคิดนี้เห็นว่าการกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืน ต่อหลักความยุติธรรม เมื่อฝ่าฝืนผู้กระทำผิดจึงต้องถูกลงโทษเพื่อที่จะดำรงรักษาความยุติธรรมไว้ บุคคลผู้ที่เป็นต้นคิดตามแนวคิดดังกล่าวนี้ คือ เอมมานูเอลคานท์ (Kant) เฮเกล (Hegel) และฮอว์กินส์ (Hawkins) เป็นการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

ประการที่ 2 เหตุผลเพื่อการทดแทนความผิดตามกฎหมาย แนวคิดนี้เห็นว่ามีมีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น เราก็จะลงโทษผู้กระทำผิดด้วยเหตุเพราะผู้นั้นสมควรจะได้รับการลงโทษเนื่องจากการกระทำผิดกฎหมาย ไม่ใช่เพื่อความยุติธรรม ทั้งนี้ เพราะอาชญากรรมและการลงโทษเป็นของคู่กัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่าทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นหรือทดแทนนั้น มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้เสียหายและสังคม โดยโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นควรจะต้องได้สัดส่วนกับความผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจะเน้นการลงโทษที่มองไปที่อดีต เหตุผลการลงโทษเป็นไปเพื่อการแก้แค้น การลงโทษจะเกิดจากอารมณ์แค้นที่มีตามสัญชาตญาณของมนุษย์ โทษที่จะได้รับควรจะต้องเท่ากับความเจ็บปวดและความยากลำบากหรือความทุกข์ทรมานเช่นเดียวกับที่ผู้เสียหายและสังคมได้รับเพื่อรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม

2) ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)

แนวคิดการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นั้น มีรากฐานความคิดมาแต่โบราณ เช่นกัน กล่าวคือ ในยุคกรีก Plato ได้กล่าว “การที่บุคคลใดถูกลงโทษมิใช่เป็นเพราะผู้ที่ได้กระทำความผิด 22 และด้วยเหตุที่การกระทำที่ได้ลงมือกระทำไปแล้วก็ไม่อาจลบล้างการกระทำได้อีก มีแต่การแก้ไขด้วยการลงโทษ กล่าวคือ การที่บุคคลนั้นถูกลงโทษเพราะเพื่อผลในอนาคตแก่ตัวของผู้กระทำความผิดนั่นเอง ก็เพื่อแก้ผู้อื่นด้วย คือเพื่อให้ผู้อื่นเห็นว่ากระทำความผิดนั้นควรได้รับการแก้ไขและยังผลให้ลดอัตราการทำผิดที่ผู้หนึ่งก่อให้เกิดขึ้นในภายหน้า⁴³

โดยมีหลักการเบื้องต้นว่า คนเรากระทำความผิดโดยเจตนา และก่อนจะลงมือกระทำก็ได้พิจารณาใคร่ครวญแล้วจึงลงมือทำ เพราะฉะนั้นรัฐจึงควรบัญญัติความผิดและโทษสำหรับความผิดนั้นอย่างชัดเจน เมื่อมีกฎหมายบัญญัติชัดเจนอย่างนั้นแล้ว ผู้ที่ฝ่าฝืนย่อมจะต้องถูกลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้ การลงโทษจะต้องทำอย่างรวดเร็ว แน่นอน เสมอภาคกัน และรุนแรงตามโทษที่กำหนดไว้ การลงโทษดังกล่าวย่อมจะมีประโยชน์ต่อสังคม ในด้านการลดอาชญากรรมและส่งเสริมให้คนทั่วไปเคารพกฎหมาย

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ยังแยกออกได้เป็น 3 ทฤษฎี⁴⁴ คือ

⁴³ สุเนติ คงเทพ (เชิงอรรถ 41).

⁴⁴ สุพจน์ สุโรจน์ และ ลาวัลย์ หอนพรัตน์, ‘หน่วยที่13 ทฤษฎีการลงโทษและทฤษฎีวิธีการเพื่อความปลอดภัย’ ในเบญจรัตน์ เนติโพธิ์ อัดตาทกุลและคณะ (บรรณาธิการ) กฎหมายอาญา 1: ภาคทฤษฎีทั่วไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2557) 12-15.

(1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม(Prevention Theory) ตามทฤษฎีนี้ การลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่กระทำความผิดอีกต่อไป การลงโทษเพื่อป้องกันนี้อาจกระทำโดยการลงโทษขั้นสูงสุดถึงประหารชีวิต อันเป็นการป้องกันอาชญากรรม อย่างถาวร หรือการป้องกันอาชญากรรมชั่วคราว เช่น จำคุก กักขัง ไว้ในเรือนจำหรือในสถานที่กักขังตามระยะเวลาที่กฎหมายได้กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นการจำคุกและการกักขังจะทำให้ ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสกระทำความผิดในชุมชนได้เป็นการชั่วคราว ตลอดระยะเวลาที่ถูกจำคุกหรือกักขัง อย่างไรก็ตามการจำคุกหรือกักขังนี้จะไม่มีการปรับหรือพัฒนานิสัยหรือฝึกอาชีพคงเป็นการจำกัดอิสรภาพโดยเน้นการควบคุมและการรักษาความปลอดภัยเป็นหลัก

(2) ทฤษฎีลงโทษเพื่อยับยั้งอาชญากรรม (Deterrence Theory) แนวความคิดของ นักทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งก็คือ ประสบการณ์การข่มขู่หรือตัวอย่างของการถูกลงโทษ จะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นหรือประชาชนคนอื่นไม่กล้ากระทำความผิด การลงโทษเพื่อยับยั้งมองไปในอนาคต ซึ่งแตกต่างจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนหรือเพื่อลงโทษซึ่งมองย้อนไปในอดีต การลงโทษเพื่อยับยั้งตามแนวความคิดของ เบนแธม มีผลทำให้ ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิด ต่อไปได้ ยับยั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่นไม่ให้กระทำความผิดเพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษ และเปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงผู้กระทำความผิด

(3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุง (Reformation Theory) ตามทฤษฎีนี้ แนวคิดของทฤษฎีการลงโทษโดยการแก้ไขปรับปรุง มี 2 องค์ประกอบด้วยกัน คือ

(3.1) การแก้ไขปรับปรุง อาจเกิดจากการลงโทษโดยตรง และ

(3.2) การแก้ไขปรับปรุงเป็นส่วนที่เกิดสืบเนื่องมาจากการลงโทษ

ทฤษฎีนี้มีที่มาจากนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก การลงโทษโดยมุ่งต่อการแก้ไขปรับปรุงนี้ เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรก จากการใช้เรือนจำเป็นที่ลงโทษ โดยการนำเอาหลักการขังเดี่ยวและการให้นักโทษพิจารณาความผิดที่ผ่านมาของตนเองจนเกิดความรู้สึกสำนึกในความผิด (penitence) ตามหลักของคริสต์ศาสนา อันเป็นที่มาของคำว่า penitentiary ซึ่งแปลว่าเรือนจำในเรือนจำดังกล่าวนี้นักโทษจะไม่มีโอกาสพบกับนักโทษคนอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกัน อันจะมีผลไม่ให้นักโทษที่พ้นโทษไปแล้วไปคบหา สมาคมกัน แนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงนี้ถูกนำไปใช้กับเยาวชนที่กระทำความผิดในสถานที่ควบคุมด้วย เรียกว่า Reformatory หรือสถานดัดสันดาน อย่างไรก็ตามโดยทางทฤษฎีการ จำคุกเพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงเป็นหลักการที่ดี แต่ในทางปฏิบัติการแก้ไขปรับปรุงยากที่จะกระทำได้จากเรือนจำที่ใช้ระบบขังเดี่ยวและทำงานคนเดียว ปรากฏผลว่าล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ยอมอยู่โดดเดี่ยวในที่จำกัดอิสรภาพได้ยาก และจำนวนมากของนักโทษเหล่านี้ กลายเป็นคนบ้าหรือคนเสียสติไปจำนวนมากจนในที่สุดระบบเรือนจำแบบขังเดี่ยวต้องเลิกไป

แนวคิดของการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันการลงโทษที่ดีตามแนวคิดนี้ ต้องประกอบด้วยหลักการ⁴⁵ ดังนี้

(1) การลงโทษผู้กระทำความผิด มิได้มุ่งถึงการลงโทษสิ่งผิดที่ผู้นั้นกระทำความผิดแล้ว ในอดีตแต่เป็นการลงโทษเพื่อป้องกันการที่ผู้นั้นหรือบุคคลอื่นในสังคมจะกระทำความผิดขึ้นมาใหม่

(2) การลงโทษการกระทำที่เป็นความผิดจะมีความชอบธรรม ถ้าได้กระทำเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

(3) วิธีการลงโทษอันจะมีผลเป็นการป้องกัน คือ การลงโทษเพื่อเตือนให้ผู้กระทำผิดและผู้อื่นให้ตระหนักถึงผลการฝ่าฝืนกฎหมาย

(4) การลงโทษผู้กระทำความผิดต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เขาควรได้รับจากรัฐ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการเยียวยา เพื่อให้เขามีชีวิตอยู่กับคนส่วนใหญ่ในสังคมได้

(5) ความชอบธรรมของระบบการลงโทษจึงไม่ใช่การลงโทษที่รุนแรง แต่เป็นวิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของความมีมนุษยธรรม

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าทฤษฎีอรรถประโยชน์เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าคุณค่าทางศีลธรรม การกระทำต้องเป็นการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นหลัก กล่าวคือ ทฤษฎี อรรถประโยชน์มองว่าการลงโทษควรจะมีมองไปในอนาคตมากกว่ามองย้อนไปในอดีต ส่วนทฤษฎีเพื่อแก้แค้นทดแทนจะมองแต่เฉพาะในอดีตเท่านั้น และจะต้องลงโทษให้เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด แต่ในขณะทฤษฎีอรรถประโยชน์มีหลักกว่าจะต้องลงโทษเพื่อป้องกันสังคมและจำนวนโทษต้องมากพอที่จะป้องกันสังคมได้ แต่โทษดังกล่าวก็ต้องไม่มากหรือน้อยเกินไปเช่นกัน

3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitative Theory)⁴⁶

ความหมายของ “rehabilitation” หมายถึง กระบวนการในการช่วยเหลือบุคคลในการ ปรับตัวให้เข้ากับสังคมหรือการฟื้นฟูปรับปรุงคนจากพฤติกรรมในอดีต ซึ่งวิธีการในการฟื้นฟู ปรับปรุงนิสัยของคนจะต้องใช้ระยะเวลาที่ค่อนข้างยาว กระบวนการมักจะเริ่มแต่การแยกคนคนนั้นออกจากสังคม (isolation) ให้ทำงานแรงงาน (labor) และรวมทั้งมีการลงโทษ (punishment) จากนั้นอาจต้องมีการบำบัดโดยการใช้ยาเข้าช่วย รวมทั้งการรักษาทางจิตเวช ให้การศึกษาอบรม (educational) ให้การแนะนำในการประกอบอาชีพ (vocational) ซึ่งกระบวนการบำบัดทั้งหมดจะต้องมีการกระทำเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการ

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำรวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมได้ ตามปกติจึงต้องมี

⁴⁵ อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ, ‘มาตรการการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำผิดในคดีสิ่งแวดล้อม’ (รายงานส่วนบุคคล
หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2557)
13.

⁴⁶ สุเนติ คงเทพ (เชิงอรรถ 41).

การให้การเรียนรู้ การอบรมให้เพียงพอที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น การฝึกอาชีพ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่รู้สึกรู้สึมด้อยจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว แนวความคิดของทฤษฎีนี้ไม่ เชื่อในเรื่องการลงโทษจะสามารถยับยั้งการกระทำผิดได้ เพราะกรณีที่มีการกระทำผิดโดยกะทันหัน ก็ไม่สามารถใช้หลักการณิสติปัญญาการยับยั้งซึ่งใจมาอธิบายได้ โดยเห็นว่า “...การลงโทษไม่สามารถยับยั้งผู้ซึ่งหย่อนความรับผิดชอบได้ เพราะว่าเขาไม่รู้ถึงผลร้าย ที่จะได้รับการกระทำผิด ไม่สามารถที่จะยับยั้งบุคคลวิกลจริตได้ เพราะว่าเขาพยายามขัดแย้งกับบรรทัดฐานของสังคมอยู่แล้ว ไม่สามารถยับยั้งผู้ที่กระทำผิดด้วยความฉลาดได้ เพราะว่าเขาย่อม ไม่คิดว่าจะถูกจับได้ ไม่สามารถยับยั้งผู้ซึ่งกระทำความผิดโดยกะทันหันได้ เพราะว่าแรงกระตุ้นให้กระทำผิดมีเร็วกว่าที่จะคิดถึงเหตุผล ถ้าการลงโทษไม่สามารถยับยั้งบุคคลเหล่านี้ได้แล้ว แล้วใครกัน ที่การลงโทษจะยับยั้งได้ ก็คงจะมีแต่บุคคลซึ่งมีมาตรฐานความประพฤติที่ดีและไม่ละเมิดกฎหมายอยู่แล้ว ซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งมาช่วย เลย...” ดังนั้น การลงโทษจึงควรมีไว้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคม และใช้ชีวิตด้วยความเป็นปกติสุข มากกว่าการลงโทษเพื่อข่มขู่ให้หวาดกลัว การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

ประการแรก คือ มุ่งที่จะศึกษาทำความเข้าใจสาเหตุแห่งการกระทำผิด โดยเน้นตัวบุคคล ผู้กระทำผิดและสภาพแวดล้อม

ประการที่สอง คือ เพื่อที่จะหาทางแก้ไขผู้กระทำผิดมากกว่าที่จะลงโทษ

ประการที่สาม คือ การทำให้ผู้กระทำผิดกลับไปสู่สังคมของตนเองได้ และมีชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

จากที่ได้กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดหลักทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดนั้นเชื่อว่าผู้กระทำผิดมีลักษณะเป็นผู้ป่วย ซึ่งจะต้องหาทางแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เป็นทฤษฎีที่มีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ที่ได้กระทำผิดมาแล้ว กลับมากระทำผิดซ้ำอีก อันเป็นการแก้ปัญหาภายในตัวผู้กระทำผิดเอง โดยไม่ได้มุ่งถึงผู้กระทำผิดอื่นแต่อย่างใด ซึ่งวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอาจให้มีการฝึกหัดอาชีพ สามารถทำให้ผู้กระทำผิด ทำงานหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตเมื่อพ้นโทษ การให้การศึกษอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา เพื่อให้ผู้นั้นเกิดความรู้สึกผิดชอบในตัวเองว่าการกระทำผิดนั้นเป็นสิ่งไม่ดี

4) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)⁴⁷

ปัจจุบันนักอาชญาวิทยาของสำนักป้องกันสังคมให้ความสนใจในสิ่งสำคัญ คือ บุคลิกภาพของผู้กระทำผิด กฎหมายอาญา และการควบคุมสิ่งแวดล้อม เพื่อทำให้สังคมดีขึ้นและ เพื่อป้องกันอาชญากรรม ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเป็นแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษ เพื่อป้องกันคุ้มครองสังคม โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ ⁴⁸

⁴⁷ อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ (เชิงอรธร 45).

⁴⁸ สุเนติ คงเทพ (เชิงอรธร 41).

ประการแรก ควรจะมีการมองวิธีการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล

ประการที่สอง นำวิธีการคุ้มครองสังคมไปปฏิบัติโดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายอาญา เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อไป ซึ่งอาจกระทำได้โดยการเคลื่อนย้ายและแยกผู้กระทำความผิดไปเสียจากสังคม หรือมีฉะนั้นก็โดยให้การศึกษาเสียใหม่

ประการที่สาม นโยบายทางอาญาของสำนักป้องกันสังคม ส่งเสริมให้ใช้ระบบการขัดเกลาทางสังคมเป็นรายบุคคลมากกว่าเป็นรายกลุ่มในการป้องกันอาชญากรรมและในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

ประการที่สี่ ถ้าหากการแก้ไขให้กฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่มีมนุษยธรรมยิ่งขึ้น ระบบการขัดเกลาทางสังคมก็อาจเกิดขึ้นได้ และกฎหมายอาญานั้นจะมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นคนไม่ว่าเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือถูกลงโทษทางอาญา

ประการที่ห้า การทำให้กฎหมายอาญามีมนุษยธรรมและการพิจารณาพิพากษาคดี อย่างมีมนุษยธรรม ไม่ใช่เป็นการตื่นตัวทางมนุษยธรรมเท่านั้น แต่จะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ของ อาชญากรรมและบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิดโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย

จากแนวคิดทฤษฎีต่างๆ นี้ล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสมาชิกในสังคมให้ปลอดภัย ป้องกันการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ผู้ที่กระทำความผิดก็ต้องได้รับการลงโทษตามสมควรแก่สิ่งที่ได้กระทำลงไป เพื่อให้เกิดการหลาบจำ และเป็น การป้องปรามไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำอีก แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันก็มีแนวคิดในการมุ่งเน้น เพื่อแก้ไขฟื้นฟูและอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำผิดมากกว่ามุ่งเน้นการลงโทษเป็นสำคัญ และการลงโทษก็จะเน้นให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เป็นคนดีสามารถกลับเข้าอยู่ในสังคมได้ตามปกติสุข

2.6.2 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

เมื่อกฎหมายได้กำหนดโทษเพื่อเป็นเครื่องมือในอันที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม และการลงโทษก็เป็นสิ่งที่ทำให้กฎหมายมีสภาพบังคับและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นการต่างตอบแทนในการกระทำที่ผู้กระทำผิดได้ก่อขึ้น โดยมีเจตนาให้ผู้กระทำผิด รู้สึกสำนึกกับผลที่ตนเองได้กระทำ แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ผู้กระทำผิด มีความแตกต่างออกไปตามค่านิยมของสังคม ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง และปฏิกิริยาของชุมชนที่มีต่ออาชญากรรมต่างยุคต่างสมัยกัน จากเดิมที่มีลักษณะทารุณโหดร้ายตอบแทนแก่ผู้กระทำความผิด ชมขวัญผู้กระทำความผิดและผู้อื่นให้เกรงกลัวต่อการลงโทษ แต่ในปัจจุบันได้เน้นการป้องกันภัยทางสังคมกับการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้กลับมาประพฤติตนเป็นคนดี⁴⁹ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าแม้ว่าโทษตามบทบัญญัติของกฎหมายจะมีความแตกต่างกัน ซึ่ง

⁴⁹ อาริษา มณีสว่าง, 'การคุมประพฤติ: ศึกษาการเลี้ยงโทษจำคุกโดยการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2550) 9.

ขึ้นอยู่กับสภาพความผิด และความร้ายแรงแห่งการกระทำ แต่วัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้นก็จะมีลักษณะที่เหมือนกัน

1) เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrent)

การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์เพื่อระงับยับยั้งมิให้เกิดการกระทำความผิด เช่นนั้นอีก เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบและเป็นตัวอย่างมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดเช่นเดียวกัน นั้นขึ้นอีก การลงโทษโดยใช้วิธีลงโทษผู้กระทำความผิดสถานหนักจึงยังคงอยู่เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สาธารณชน การลงโทษในหลายๆ รูปแบบเป็นเสมือนการยับยั้งบุคคลเฉพาะผู้ซึ่งได้ตรองในกฎข้อห้ามเหล่านั้น⁵⁰

2) เพื่อเป็นการทดแทน (Retribution)

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อทดแทนความผิดมีพื้นฐานมาจากทัศนะที่เรียกว่า ลัทธิเจตจำนงเสรี (Free will) กล่าวคือ การกระทำใดๆ ของบุคคลอยู่ภายใต้การตัดสินใจโดยเสรีของบุคคลนั้น ๆ โดยไม่มีสิ่งภายนอกใด ๆ มาบีบบังคับการตัดสินใจของเขา เมื่อเขาได้ตัดสินใจกระทำการใดลงไปแล้วย่อมต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้นๆ ของตน เมื่อการกระทำนั้นๆ ขัดต่อบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งถือเป็นการกระทำที่ผิด ผู้กระทำจึงสมควรได้รับโทษเพื่อทดแทนความผิดที่เขาได้กระทำขึ้นในอดีตการแก้แค้นทดแทน เป็นระบบที่เรียกว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เมื่อต่อมาสังคมมีความเจริญมากขึ้น มีการรวมกลุ่มเป็นสังคม การแก้แค้นทดแทนจึงเปลี่ยนรูปแบบเป็นกฎหมาย โดยใช้บังคับแก่สมาชิกในสังคม มีบทลงโทษที่เปิดโอกาสให้ชุมชนแก้แค้นผู้กระทำผิดโดยผ่านทางกฎหมายบ้านเมือง และโดยที่การแก้แค้นได้รับการกระตุ้นเตือนจากความเกลียดชัง โดยทั่วไปของสังคมซึ่งมีต่อผู้กระทำความผิด จึงเป็นกรณีที่มีการแก้แค้นทดแทนก็มีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีก ดังนั้นวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนและเพื่อการยับยั้งจึงยากที่จะแยกออกจากกันได้⁵¹

3) เพื่อเป็นการตัดไม่ให้มีโอกาสกระทำผิดอีก (Incapacitation)⁵²

การลงโทษประหารชีวิต โทษจำคุก หรือโทษกักขัง เป็นการตัดผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมโดยถาวร คือ ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุก ตลอดชีวิต หรือกรณีการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมชั่วคราวโดยการลงโทษจำคุก หรือ กักขัง โดยเฉพาะโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิต เป็นที่กล่าวขวัญว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม และสามารถเป็นหลักประกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดและป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

4) เพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิด (Corrections)

⁵⁰ ผจจจิตต์ อธิคมนันท์, สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2525) 128 -129.

⁵¹ อนันต์ ลิขิตธนสมบัติ (เชิงอรธ 45).

⁵² ศิริพรไลหะปาน, ‘ความผิดฐานฆ่าเรเด็กหญิง: ศึกษากรณีการรับโทษตามกฎหมาย’

การลงโทษเป็นการจำกัดการใช้สิทธิของผู้เสียหายหรือเจ้าทุกข์เพื่อมิให้กระทำแก้แค้นตอบแทนแก่ผู้กระทำความผิด และเป็นการพยายามหาทางแก้ไขผู้กระทำความผิด เพื่อให้สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดี และสามารถอยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นได้ต่อไป การแก้แค้นผู้กระทำความผิดไม่อาจแก้ไขผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ หากแต่อาจเกิดผลในทางตรงข้าม หากต้องการให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นพลเมืองที่ดีการลงโทษเพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ หากแต่ต้องใช้วิธีการปลอบประโลม หรือหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขให้นักโทษกลับตนเป็นพลเมืองดีต่อไปด้วย ปัจจุบันจึงได้มีการฝึกอาชีพ คุมประพฤติ ตลอดจนให้การศึกษ เพื่อให้ผู้กระทำผิด สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมเมื่อได้รับการปลดปล่อยให้กลับสู่สังคมอีกครั้ง⁵³

5) เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crimes)

ทัศนคติของการลงโทษเพื่อป้องกันเห็นว่าการลงโทษควรมุ่งหมายเพื่อป้องกันสังคมให้พ้นจากผลร้ายของอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต แก้ไขหรือลดทอนผลร้ายของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นไป หรือให้เหลือน้อยที่สุดและไม่ให้ลุกลามต่อไป⁵⁴ การลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีกและได้แก้ไขฟื้นฟูระหว่างต้องโทษ โดยมีการอบรมแนะแนวพร้อมทั้งให้การศึกษา และยึดอาชีพเมื่อพ้นโทษแล้วจะได้กลับตนและประกอบอาชีพในทางสุจริต เพื่อเป็นแนวทางป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้นอีกในอนาคต⁵⁵

ดังนั้น แม้ในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีจุดประสงค์ในการลงโทษที่แตกต่างกัน โดยในยุคเริ่มแรกการลงโทษมักจะมุ่งเน้นการทดแทนหรือที่เรียกว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” แต่เมื่อสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงไปและให้ความสำคัญกับตัวผู้กระทำความผิดมากขึ้น การลงโทษที่มุ่งเน้นการทดแทนนั้นแม้จะเป็นผลดีต่อผู้เสียหาย แต่ก็อาจช่วยแก้ปัญหาอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง กลับมีผู้กระทำ ความผิดเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ รัฐจึงมีแนวคิดในการที่จะทำอย่างไรก็ตามให้ผู้กระทำความผิดลดน้อยลง โดยการหันมามุ่งเน้นการป้องกันอาชญากรรม การยับยั้งการกระทำความผิด ตลอดจนการ แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นกลับตนเป็นคนดี โดยการให้ความรู้ การฝึกอบรมวิชาชีพ เมื่อพ้นโทษออกไปแล้วจะสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมต่อไปได้ไม่หันไปกระทำความผิดซ้ำอีก

2.7 มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา

2.7.1 นโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติด

⁵³ ผจจจิตต์ อธิคมนันท์ (เชิงอรธ 50).

⁵⁴ ปรีชา ขำเพชร, ‘ดุลยพินิจของศาลในการรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ: ศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546).

⁵⁵ สุเนติ คงเทพ (เชิงอรธ 41).

ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญและมีนโยบายในการจัดการปัญหาอาชญากรรมแตกต่างกันไปตามบริบทสภาพสังคม วัฒนธรรม นโยบายการเมืองและ เศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ ทั้งนี้ อาจสรุปนโยบายการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมออกเป็น 3 นโยบายหลัก ที่สำคัญ ดังนี้

1. นโยบายปราบปรามอาชญากรรม

คำว่า Zero Tolerance มีความหมายทั่วไปว่าความไม่สามารถอดทนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง⁵⁶ ดังนั้น นโยบายปราบปรามอาชญากรรม (Zero Tolerance) จึงหมายความว่าถึง นโยบายที่รัฐและคน ในรัฐไม่สามารถอดทนต่ออาชญากรรมได้ นโยบายนี้เกิดขึ้นบนพื้นฐานความคิดว่าอาชญากรรมเป็นสิ่งชั่วร้าย เป็นภัยร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมครอบครัวชุมชนและประเทศชาติ จึงเป็นภัยที่สังคมทุกสังคมไม่ควรยอมรับ และต้องร่วมกันกำจัดปราบปรามให้หมดไป นโยบายนี้สะท้อนผ่านมาตรการต่างๆ ที่สำคัญได้แก่มาตรการทางกฎหมายที่มีโทษอาญาที่เข้มงวดรุนแรง การลงโทษประหารชีวิต มาตรการริบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรม เพื่อให้สอดคล้องกับการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

ประเทศไทยรับนโยบายปราบปรามมาใช้ในการจัดการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเช่นกันดังจะเห็นได้จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมให้โทษในประเทศไทยมีบทบัญญัติเชิงปราบปรามลงโทษจำนวนมาก เช่น พระราชบัญญัติอาชญากรรมให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 65 กำหนดให้การกระทำความผิดฐานผลิต นำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 มีระวางโทษสูงถึงจำคุกตลอดชีวิต ประหารชีวิต หรือมาตรา 100/1 ที่กำหนดให้โทษจำคุกและปรับ ให้ศาลลงโทษทั้งโทษจำคุกและโทษปรับด้วยเสมอโดยคำนึงถึงการลงโทษในทางทรัพย์สินเพื่อป้องปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำ เกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 27 และมาตรา 30 บัญญัติหลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินที่ เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้เพื่อยับยั้งและป้องปรามไม่ให้คนตัดสินใจ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งจะส่งผลให้ยาเสพติดลดลงและหมดไปจากสังคม

2. นโยบายการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดีอาชญากรรม

การลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดีอาชญากรรม (Decriminalization) หมายความว่า การลดการลงโทษหรือการยกเลิกโทษทางอาญาของการกระทำบางอย่างในคดีอาชญากรรม ดังนั้นนโยบายการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดีอาชญากรรมจึงหมายความว่านโยบายที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย มุ่งเน้นการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้การกระทำความผิดเฉพาะในกรณีผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ครอบครองยาเสพติดในปริมาณเล็กน้อยหรือครอบครองยาเสพติดเพื่อการเสพส่วนตัวให้ได้รับโทษอาญาน้อยลงหรือไม่ต้องรับโทษทางอาญาแต่ใช้มาตรการทางเลือกอื่นบังคับแทน เช่น โทษปรับหรือโทษทาง

⁵⁶ อินทร ชัยพาณิชย์กุล, 'ปลดล็อกผู้เสพยาจากคำว่าอาชญากรรมหนึ่งใหม่' (Post Today, 27 มิถุนายน 2559) <<https://www.posttoday.com/politic/report/439755>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

ปกครอง⁵⁷ การลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติดเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการจัดการปัญหา ยาเสพติดเนื่องจากเห็นว่าในแต่ละสังคมก็อาจมีสิ่งเสพติดและมีผู้ใช้ยาเสพติดที่ไม่เป็นอันตรายมากนัก โดยเฉพาะในผู้ยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติด บุคคลกลุ่มนี้เป็นเพียงผู้ป่วยที่ต้องบำบัดรักษาอาการป่วย ไม่ใช่อาชญากร ดังเช่นผู้ค้ายาเสพติดที่ต้องลงโทษรุนแรง ทั้งการลงโทษที่เข้มงวดไม่ได้ส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติด หายจากอาการติดยา ดังนั้นการลดทอนความเป็นอาชญากรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดการจัดการปัญหา ยาเสพติด โดยลดโทษความผิดฐานเสพยาเสพติดโอกาสให้เปิดกลุ่มผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาตามหลักการแพทย์ และสาธารณสุข สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ ส่งผลดีในการบริหารงบประมาณด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รัฐบาลไม่ต้องสูญเสียงบประมาณไปกับการดูแลบุคคลผู้ต้องขังมากเกินไป ทั้งยังส่งผลดีต่อครอบครัวและสังคมของผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดเนื่องจากการบำบัดรักษาผู้ป่วยให้หายขาดจากอาการติดยา โดยให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อลดอันตรายที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด

3. นโยบายการทำให้ยาเสพติดถูกกฎหมาย

การทำให้ยาเสพติดถูกกฎหมาย (Legalization) หมายความว่า นโยบายที่รัฐ สนับสนุนให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบางประเภทไม่มีความผิดและไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายอีกต่อไปโดยยกเลิกโทษทั้งทางอาญาและโทษทางปกครองที่เคยกำหนดไว้สำหรับ ความผิดนั้นๆ นโยบายนี้นำมาใช้กับยาเสพติดบางประเภท เช่น การใช้กัญชาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้โดยไม่มีความผิด แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานว่ายาเสพติดบางประเภทมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่แสดงว่าเป็นยาเสพติดที่ไม่อันตรายมากนักเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่จะได้จากการนำยาเสพติดดังกล่าวไปใช้ จึงอนุญาตให้ใช้ยาเสพติดได้โดยไม่ผิดกฎหมายภายใต้หลักเกณฑ์เงื่อนไขที่รัฐกำหนด

2.7.2 แนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติด

แนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติดอาจกระทำได้ในหลาย รูปแบบ ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการลดการลงโทษจำคุก

ตามที่ได้กล่าวถึงแล้วว่าการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติดเป็นการ เปลี่ยนแปลงแนวคิดของบุคคลและกระบวนการยุติธรรมว่าผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดเป็นเพียงผู้ป่วยที่สมควรต้องได้รับการบำบัดรักษามากกว่าเป็นอาชญากรที่ต้องลงโทษให้เช็ดหلاب ดังนั้นรูปแบบและแนวคิดของการลดโทษจำคุกจึงดำเนินการผ่านกลไกทางกฎหมายเป็นหลัก โดยแก้ไขความผิดเกี่ยวกับ การเสพยาเสพติดให้ไม่มีความผิดอาญาอีกต่อไป แต่อาจยังมีมาตรการลงโทษประเภทอื่น เช่น มาตรการลงโทษทางปกครอง หรือโทษปรับสำหรับบางประเทศที่โทษปรับไม่ใช่โทษอาญา เป็นต้น ประเทศที่นำเอาแนวคิดการลดการลงโทษจำคุกไปใช้จนประสบความสำเร็จและเป็นตัวอย่างให้ประเทศอื่นในเวลาต่อมาคือประเทศโปรตุเกส ในปี ค.ศ. 2000

⁵⁷ นันรพีช ไซยอัครพงษ์, ‘นโยบายและมาตรการทางเลือกในคดียาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณีลดทอนความเป็นอาชญากรรม’ (วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2555).

ประเทศโปรตุเกสประกาศใช้ กฎหมายซึ่งมีผลให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับการซื้อครอบครองการมีไว้ใน การเสพยาเสพติดของบุคคลในกรณีที่มีไว้เพื่อใช้เสพยาส่วนบุคคลจะไม่ใช่ความผิดทางอาญาอีกต่อไป หมายความว่า การกระทำดังกล่าวจะไม่อยู่ในกรอบของกฎหมายอาญาและระบบยุติธรรมทางอาญา แต่ถือเป็นความผิดทาง ปกครอง (administrative offence)⁵⁸

2. แนวคิดการหันเหคดี

แนวคิดการหันเหคดีหรือการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) หมายความว่าแนวคิดที่นำผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดออกจากกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่จะนำไปสู่การลงโทษ เพื่อให้ผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดได้รับการดูแลช่วยเหลือ ให้ลด ละ เลิก ยาเสพติดและเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน⁵⁹ รวมถึงภาคประชาสังคม จะเห็นได้ว่าการเบี่ยงเบนคดีมิได้ยกเลิกความผิดไปเสียทีเดียว ผู้กระทำความผิดยังมีความผิดอยู่เพียงแต่นำมาตรการ บางอย่างมาบังคับแทนการลงโทษ เมื่อผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ถือว่าผู้กระทำความผิดไม่ต้องถูกลงโทษ มาตรการที่นำมาใช้คือมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเพื่อให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขบำบัด (Rehabilitation) นั่นเอง

การเบี่ยงเบนคดีในทางทฤษฎีอาจแบ่งออก ๒ เป็นประเภทหลักๆ ได้แก่

การเบี่ยงเบนคดีในชั้นก่อนฟ้องคดี (pre-adjudication) และการเบี่ยงเบนคดีในชั้นหลังฟ้องคดี (post-adjudication) การเบี่ยงเบนคดีในชั้นก่อนฟ้องคดีคือการที่ผู้กระทำความผิดยังไม่เข้าสู่กระบวนการ พิจารณาของศาลและหากปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูจนครบถ้วน ผู้กระทำความ ผิดดังกล่าวเป็นอันยุติไป ส่วนการเบี่ยงเบนคดีในชั้นหลังฟ้องคดีหมายความว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวถูกฟ้อง เป็นจำเลยต่อศาลแล้ว แต่หากจำเลยปฏิบัติตามที่ตกลงไว้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจนครบถ้วน ศาลจะมี คำสั่งยุติคดีของจำเลย

3. แนวคิดการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด

การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) หมายถึง การลดปัญหา หรือภาวะเสี่ยง อันตราย การแพร่ระบาด การสูญเสียจากการใช้ยาเสพติดที่อาจเกิดกับบุคคล ชุมชนและสังคม เป็นการป้องกัน อันตรายโดยการทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นอันตรายลดลงในขณะที่ผู้ใช้ยาเสพติดยังไม่สามารถหยุดหรือเลิกยา เสพติดได้ เป็นการบำบัดรักษาที่ยึดความพร้อมของผู้ป่วยเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ มนุษยชนและธรรมชาติของผู้ใช้ยาเสพติด⁶⁰

⁵⁸ สง่า อัครปรีดี, 'การใช้มาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด' (สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา) <<https://www.krisdika.go.th/data/activity/act213.pdf>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

⁵⁹ กอบกุล จันทวโร (เชิงอรธ 21).

⁶⁰ อังกูร ภัทรารกร, 'แนวทางการดำเนินการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction)' (กองบริหารการสาธารณสุข, 2560) <<https://bit.ly/45fsYlp>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

4. การเปิดเสรียาเสพติด (Drug Liberalization)

การเปิดเสรียาเสพติด (Drug Liberalization) เป็นกระบวนการกำจัดหรือลดการบังคับตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ และการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเปิดเสรียาเสพติด ได้แก่ การบัญญัติกฎหมายทำให้ยาเสพติดบางประเภทถูกต้องตามกฎหมาย (Drug Legalization) และลดทอนความเป็นอาชญากรรมของการกระทำเหล่านั้น⁶¹

แนวคิดเรื่องเปิดเสรียาเสพติดเริ่มต้นจากนโยบายของ ศูนย์ตรวจสอบยาเสพติดแห่งยุโรป (EMCDDA) ได้กำหนดให้มีการลดทอนความเป็นอาชญากรรมสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบางประการ ให้ออกจากขอบเขตของการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา หรือการลดหรือการผ่อนคลายการลงโทษทางอาญาที่กฎหมายกำหนดไว้ การลดทอนความเป็นอาชญากรรมรูปแบบดังกล่าวมักนำไปใช้กับความผิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดหรือวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท และอาจรวมถึงการปฏิรูประบบของการลงโทษคดียาเสพติดแบบดั้งเดิมของฝ่ายบริหาร หรือการยกเลิกโทษทั้งหมดและไม่ถือว่าการกระทำใดๆ เกี่ยวกับยาเสพติดบางประการไม่เป็นอาชญากรรม การกระทำบางประการเหล่านี้ได้แก่ การครอบครองยาเสพติดจำนวนน้อยกว่าปริมาณขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดเพื่อการบริโภคส่วนบุคคล และรวมถึงการค้าขายยาเสพติดบางประเภทที่มีปริมาณน้อย แนวทางปฏิบัติกับผู้กระทำความผิดกลุ่มนี้ได้แก่ การไม่กำหนดโทษจำคุกหรือลดโทษจำคุกให้น้อยลง ในขณะที่ยังถือว่าการกระทำเช่นนั้นยังคงเป็นความผิดทางอาญา ส่วนคำว่าทำให้ถูกกฎหมาย หมายถึงการกำจัดความผิดทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับยาออกจากกฎหมายอาญา ออกจากพฤติกรรมการกระทำความผิดที่เป็นการใช้การครอบครองจำนวนน้อยเพื่อบริโภคส่วนตัว หรือการเพาะปลูกภายใต้การอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น ฯลฯ⁶²

4. การทำให้ยาเสพติดถูกต้องตามกฎหมาย (Drug Legalization)

การทำให้ยาเสพติดถูกต้องตามกฎหมาย เกิดจากแนวคิดดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่ก่อนศตวรรษที่ 20 ซึ่งยาเสพติดเกือบทุกประเภทถูกกฎหมาย การปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวคิดนี้ได้แก่ การต้องไม่มีมาตรการห้ามการแจกจ่าย การขายและการใช้ยาเสพติดให้โทษทั้งหมดที่ระบุในกฎหมายปัจจุบัน ลบการควบคุมของรัฐบาลทุกรูปแบบ และหันมาใช้มาตรการทางกฎหมายต่างๆ ที่ทำให้ยาเสพติดถูกต้องตามกฎหมายภายใต้ระบบการควบคุมของรัฐบาล ซึ่งมาตรการทั้งหลายเหล่านี้อาจหมายถึง⁶³

⁶¹ Proceedings of the Special Committee on Illegal Drugs, Senate of Canada, 28 May 2001

“Drug liberalization is the process of eliminating or reducing drug prohibition laws. Variations of drug liberalization include: drug legalization, drug legalization and drug decriminalization.”

⁶² Tom Blickman & Martin Jelsma, ‘Drug Policy Reform in Practice: Experiences with alternatives in Europe and the US’ Transnational Institute, July 2009. And Illicit drug use in the EU: legislative approaches, EMCDDA thematic papers, Lisbon 2005

⁶³ ‘After the War on Drugs: Blueprint for Regulation’ (HRB National Drugs Library, 2009)
<https://www.drugsandalcohol.ie/12880/1/Transform_Drugs_Blueprint.pdf> accessed 19 July 2022.

- (1) กำหนดให้ใช้ฉลากที่ได้รับคำสั่งพร้อมปริมาณและค่าเดือนทางการแพทย์
- (2) กำหนดข้อจำกัดในการโฆษณาเสพติดบางชนิด
- (3) กำหนดข้อจำกัดด้านอายุของผู้ใช้ยา
- (4) กำหนดข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนเงินที่ใช้ซื้อยาเสพติดในครั้งเดียว
- (5) กำหนดรูปแบบฟอร์มสำหรับใช้ที่จะจัดหายาเสพติดบางชนิด
- (6) กำหนดห้ามขายให้กับบุคคลที่มีเมมา
- (7) กำหนดให้มีใบอนุญาตแก่ผู้ใช้ยาเป็นกรณีพิเศษเพื่อซื้อยาเสพติดโดยเฉพาะ
- (8) การตั้งค่าทางคลินิกที่เป็นไปได้สำหรับการบริโภคนายภายใต้การดูแลของแพทย์

การบังคับใช้กฎหมายที่ให้อาเสพติดทุกประเภทถูกต้องตามกฎหมายน่าจะมีข้อจำกัดมากมายสำหรับยาที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเสี่ยงที่ยาเสพติดแต่ละประเภทจะส่งผลกระทบต่อร่างกายมนุษย์ ยาเสพติดที่เป็นอันตรายสูงอาจไม่ได้รับการอนุญาตให้ครอบครองหรือจำหน่ายอย่างเด็ดขาด ในขณะที่ยาบางตัวจะถูกขายที่เคาน์เตอร์ในร้านขายยาหรือสถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตอื่นๆ ที่มีใบอนุญาตจากรัฐ ซึ่งสถานประกอบการเหล่านี้มีความสามารถในการตรวจสอบการใช้งาน และให้การดูแลทางการแพทย์ฉุกเฉินสำหรับผู้ติดยาที่ต้องรับการบำบัดรักษา ตัวอย่างของยาเสพติดที่สามารถแจกจ่ายหรือจำหน่ายได้ภายใต้การควบคุมที่แตกต่างกัน ได้แก่ คาเฟอีน (กาแฟ, ชา), นิโคติน (ยาสูบ) และเอทิลแอลกอฮอล์ (เบียร์, ไวน์, สุรา)

การให้อาเสพติดถูกต้องตามกฎหมายมักจะถูกเสนอโดยกลุ่มเสรีนิยมที่คัดค้านกฎหมายยาเสพติดในพื้นที่ทางศีลธรรม ในขณะที่การแนะนำให้อาเสพติดถูกต้องตามกฎหมายถูกควบคุมอย่างเคร่งครัดโดยกลุ่มผู้บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งมักจะดำเนินคดีกับใครก็ตามที่คัดค้านกฎหมายยาเสพติด หรือ อาจเรียกว่า การใช้นโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติด สถานการณ์เช่นนี้ยิ่งทำให้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดให้โทษรุนแรงยิ่งขึ้น ผู้สนับสนุนการทำให้ถูกต้องตามกฎหมายของยาเสพติดไม่จำเป็นต้องมีกรอบจริยธรรมร่วมกัน และผู้คนอาจมีความเห็นต่อแนวคิดดังกล่าวนี้ด้วยเหตุผลหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความนิยมในการใช้ยาที่ถูกต้องตามกฎหมายไม่ได้หมายความว่าความถึงการอนุมัติการใช้ยาเสพติดอย่างสมบูรณ์แต่อย่างใด⁶⁴

5. การลดความรุนแรงให้น้อยที่สุด Harm Minimization

แนวนโยบายการลดความรุนแรงให้น้อยที่สุด เป็นคำจำกัดความที่ใช้ในการดำเนินนโยบายผันคดียาเสพติดระดับเล็กออกมาจากความผิดจากเสพติดระดับสูง โดยใช้มาตรการทางสาธารณสุขเป็นตัวหลัก เพื่อรองรับการบำบัดรักษาผู้ป่วยหรือต้องพึ่งพายาเสพติดทั้งหลาย ประเทศที่ใช้นโยบายนี้ ได้แก่ นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร เครือรัฐออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ได้เรียกวิธีการลดความรุนแรงในคดียาเสพติดของตนเองว่า

⁶⁴ Reformers and not 'pro-drug' Mr Costa, Transform Drug Policy Foundation (7 Dec 2009) , Portugal Decriminalized All Drugs Eleven Years Ago And The Results Are Staggering, Business Insider (17 Jul 2012), Boaz, David (17 March 1988). 'Let's Quit the Drug War' Cato Institute. Retrieved 24 April 2018. This article originally appeared in the New York Times on March 17, 1988

เป็นการลดความรุนแรงให้น้อยที่สุดแทน ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของประเทศที่ใช้แนวคิดนี้ก็คือไม่ปรากฏมาตรการทางกฎหมายที่ใช้หลักการไม่ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดระดับเล็กน้อยอย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกับแคนาดาหรือประเทศในยุโรปตะวันตก การครอบครองยาเสพติดทุกประเภทก็ยังคงเป็นความผิดที่ต้องดำเนินคดีอยู่ แต่ได้นำเสนอมาตรการคู่ขนานเพื่อรองรับการบำบัดรักษาผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ป่วยที่ต้องพึ่งพายาเสพติดอย่างเต็มที่ จึงได้ชูนำประเด็นการปฏิรูปกฎหมาย ด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพสูงและโดดเด่น รับรองโดยผลการศึกษาวิจัยทางการแพทย์จำนวนมาก แทนการชูประเด็นมาตรการยุติธรรมทางเลือกทางอาญาเป็นหลัก

ดังนั้น คำว่า การลดความรุนแรงหรือลดอันตราย (Harm Reduction) จึงมีความแตกต่างจากคำว่า การไม่กำหนดคดีอาญา (De-criminalization) กล่าวคือ การลดความรุนแรง ไม่ได้แสดงว่าประเทศที่ใช้แนวคิดนั้น ได้กำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเล็กน้อยไม่มีความผิดอาญาเสียเลย เช่นเดียวกับที่ประเทศแคนาดากับสวีเดนได้กระทำ แต่กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อเป็นมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกและปรับในระดับสูง เพื่อให้ผู้กระทำความผิดที่อยู่ในเกณฑ์เป็นผู้ป่วยหรือผู้ป่วยที่ต้องพึ่งพายา ใน การรักษา ได้รับการบำบัดอย่างเป็นระบบ ส่วนการไม่กำหนดคดีอาญานั้น ประเทศที่ใช้นโยบายดังกล่าวปรากฏการไม่บัญญัติให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในระดับเล็กน้อยทุกชนิด เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือไม่ก็เป็นการบัญญัติขอบเขตเกี่ยวกับระดับของการกระทำความผิดขั้นต่ำที่ถือว่าเป็นความผิด ไว้อย่างชัดเจน เช่น ประเทศโปรตุเกสกำหนดให้การครอบครองยาเสพติดปริมาณน้อยที่สามารถบริโภคได้ไม่เกิน 10 วัน ไม่เป็นความผิด หรือประเทศต่างๆ ที่อนุญาตให้ปลูกและเสพกัญชากายใต้การควบคุม หรือการบัญญัติให้การใช้ยาเสพติดทุกระดับนำไปใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัยทางการแพทย์จะไม่มีผิดเลย ส่วนคำว่า Harm Minimization หรือการลดความรุนแรงให้น้อยที่สุด เป็นคำเรียกการใช้นโยบายมาตรการทางสาธารณสุขเพื่อการบำบัดรักษาผู้ป่วยหรือผู้ต้องพึ่งพายาเสพติด นำหน้ามาตรการทางเลือกในทางอาญา โดยการดำเนินคดียาเสพติดทุกระดับก็กระทำอย่างเต็มที่ คู่ขนานไปกับมาตรการบำบัดรักษาทางด้านสาธารณสุขที่ไม่ประสิทธิภาพสูงสุคนั่นเอง

ประเทศไทยรับเอาแนวคิดการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยพิจารณาสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่ผ่านมาพบว่าผู้ใช้ยาเสพติดโดยวิธีฉีดซึ่งเสี่ยงต่ออันตรายจากการใช้ยาเกินขนาด ภาวะเสี่ยงต่อการติดเชื้อและแพร่ระบาดของโรคที่ติดต่อทางกระแสโลหิต เช่น เอชไอวี โรคเอดส์ จึงเกิดแนวคิดที่จะลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดเพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดที่ยังไม่สามารถเลิกได้มีความปลอดภัย ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เข็มฉีดยา

2.7.3 มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุก

การกำหนดมาตรการในการลงโทษทางอาญาและมาตรการทางอาญาอื่นๆ ที่มีโทษ เพื่อให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดนั้น ดังนี้

1. การกำหนดมาตรการในการลงโทษทางอาญาและมาตรการทางอาญาอื่นๆ ที่มีโทษ เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัยที่หลากหลาย และมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษหรือมาตรการทางอาญาอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสมแก่กรณี ในการลงโทษผู้กระทำความผิด พี่นผู้กระทำความผิด และป้องกันความมั่นคงปลอดภัยของสังคม โดยในการสอบสวนและในการพิจารณาคดี จะต้องนำข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาของศาลอย่างถูกต้องและรอบด้าน

2. การกำหนดมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษทางอาญา ในกรณีที่ เป็นผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติด อาทิเช่น

1. การตัดเตือน การทำทัณฑ์บน หรือการทำข้อตกลง เช่น การกำหนดสถานที่ให้มารายงานตัวตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นต้น

2. การให้บำเพ็ญประโยชน์หรือสาธารณประโยชน์ เช่น การทำงานเพื่อสังคม การปฏิบัติหรือใช้ชีวิตกับครอบครัวหรือสถานที่ทำงาน เป็นต้น

3. การกำหนดไม่ให้กระทำการใดๆ หรือไม่ให้เดินทางไปยังสถานที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด เช่น การห้ามเข้าสถานที่ที่กำหนดไว้ การกำหนดเวลาในการกลับเข้าที่พัก เป็นต้น

ด้วยเหตุที่การลงโทษจำคุกก่อให้เกิดผลเสียหลายประการ จึงเกิดแนวคิดใหม่ๆ ในการ ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ โดยการมุ่งหมายที่ จะหันเหหรือผลักดันผู้กระทำ ความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และนำมาตราการอื่นมาใช้แทนที่การลงโทษจำคุก ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาก็ได้กำหนดแนวทางที่ศาลอาจนำมาตราการทางเลือกอื่นๆ มาใช้แทนการลงโทษจำคุก ได้แก่

1. การลงโทษกักขัง

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลงโทษกักขัง โดยในกรณีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หากผู้กระทำความผิดนั้นไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนโทษจำคุกนั้นก็ได้ โทษกักขังเป็นโทษที่ไม่ปรากฏในกฎหมายลักษณะอาญาเดิม แต่บัญญัติขึ้นใหม่ในประมวลกฎหมายอาญา และเป็นโทษที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ลงแก่ผู้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งเหมือนโทษอื่นๆ เป็นแต่มาตรการที่ใช้สำหรับเปลี่ยนจากโทษจำคุกกระยะสั้นไม่เกิน 3 เดือน มาเป็นโทษกักขังไม่เกิน 3 เดือน ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เพื่อเป็นการป้องกันผลร้ายจากการที่ผู้ซึ่งไม่เคยได้รับโทษมาก่อนแต่เพิ่งได้รับโทษจำคุกกระยะสั้นไม่ให้ปะปนกับผู้ที่ต้องโทษจำคุกอยู่แล้วในเรือนจำ⁶⁵

⁶⁵ กุณฐิกา ช่วยพนัง, 'การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกกระยะสั้น' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2555).

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะกำหนดมาตรการให้ศาลพิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกิน 3 เดือน แทนโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือนได้ แต่การกักขังผู้กระทำความผิดก็ยังเป็นโทษที่บังคับเอาแก่เสรีภาพเช่นเดียวกับโทษจำคุก เนื่องจากมาตรา 24 วรรคแรก กำหนดให้กักตัวผู้ต้องโทษกักขังไว้ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ สถานีตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน สถานที่ กักขังในปัจจุบันจึงเป็นสถานที่กักขังของรัฐที่กำหนดในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อควบคุม ผู้ที่ ต้องโทษกักขังแทนโทษจำคุกหรือผู้ที่ ต้องถูกกักขังแทนการชำระค่าปรับ อันเป็นการแยก ผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมและทำให้ผู้กระทำความผิดถูกรักษาในลักษณะเดียวกับการลงโทษจำคุก ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสออกไปประกอบอาชีพหารายได้ตามปกติส่งผลกระทบต่อครอบครัวของผู้กระทำความผิด และไม่ก่อให้เกิดผลในทางแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือชดใช้เยียวยาแก่ผู้เสียหายหรือสังคมแต่อย่างใด แม้มาตรา 24 วรรคสอง จะให้อำนาจศาลในการสั่งในคำพิพากษาให้กักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นหรือของผู้อื่นที่ ยินยอมรับตัวผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ แต่กฎหมายก็ได้กำหนดมาตรการในการตรวจสอบหรือควบคุมดูแลผู้กระทำความผิด ในทางปฏิบัติศาลจึงมักไม่ใช้อำนาจตามมาตรา 23 เพื่อเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังแต่อย่างใด

2. การยกโทษจำคุก

มาตรา 55 บัญญัติว่า “ถ้าโทษจำคุกที่ ผู้กระทำความผิดจะต้องรับมีกำหนดเวลาเพียงสามเดือน หรือน้อยกว่าศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลงอีกก็ได้หรือถ้าโทษจำคุกที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับมีกำหนดเวลาเพียงสามเดือน หรือน้อยกว่าและมีโทษปรับด้วย ศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลงหรือจะยกโทษจำคุกเสีย คงให้ปรับแต่อย่างเดียวกันได้ ” ⁶⁶ ซึ่งหมายความว่า ⁶⁷

1) ในกรณีที่ศาลลงโทษจำคุกสถานเดียว และโทษจำคุกที่ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับมีกำหนดเวลาเพียงสามเดือนหรือน้อยกว่ามาตรา 55 ให้อำนาจศาลที่จะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลงอีกเช่น กำหนดโทษจำคุกเดือนเดียวก็ได้ วิธีการนี้ขัดกับหลักที่ว่าศาลไม่ควรลงโทษจำคุกที่มีระยะเวลาสั้น

2) ในกรณีที่ศาลลงโทษจำเลย 2 สถาน คือ จำคุกและปรับ ถ้าโทษจำคุกที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับมีกำหนดเวลาเพียง 3 เดือนหรือน้อยกว่าศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลง แล้วลงโทษทั้งจำคุกและปรับก็ได้ หรือศาลอาจจะยกโทษจำคุก คงให้ปรับแต่อย่างเดียวกันได้ ซึ่งแสดงว่าวิธีการหลังนี้คือการยกโทษจำคุกคงแต่ปรับสถานเดียวนั้นตรงกับหลักที่ว่าศาลไม่ควรลงโทษจำคุกในระยะเวลานั้นสั้น แต่ผู้กระทำความผิดควรได้รับโทษบ้าง ศาลจึงต้องลงโทษปรับ

3. การรอกการกำหนดโทษ

⁶⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55.

⁶⁷ พรเทพ อัมพรกลิ่นแก้ว, ‘ปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายของการใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษ และการกำหนดโทษ กรณีศึกษาศาลอุทธรณ์ภาค 2’ (รายงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2552).

การรอกการกำหนดโทษ หมายความว่า เมื่อศาลตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดจริงแล้ว ศาลยังไม่กำหนดโทษจำเลยลงไปในขณะที่นั้นจะให้จำคุกนานเท่าใด แต่จะปล่อยให้จำเลยเป็นอิสระไปโดยมีเงื่อนไขว่า จำเลยจะต้องไม่กระทำความผิดขึ้นอีกภายในเวลาที่กำหนดถ้าจำเลยไม่ทำผิดขึ้นอีกภายในเวลาที่กำหนด โทษที่จำเลยจะได้รับสำหรับการกระทำผิดที่รอกการกำหนดโทษไว้ก็เป็นอันหมดไป แต่ถ้าจำเลยกระทำความผิดขึ้นอีกภายในเวลานั้นศาลก็จะกำหนดโทษและนำมาบวกกับโทษที่ศาลจะลงสำหรับความผิดครั้งหลังด้วย

4. การรอกการลงโทษ

การรอกการลงโทษก็มีลักษณะคล้ายกับการรอกการกำหนดโทษ กล่าวคือ เมื่อศาลตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดและพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน และมีเหตุอันสมควรเพื่อให้โอกาสจำเลยกลับตัวภายในระยะเวลาที่กำหนด ศาลก็จะพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแต่ให้รอกการลงโทษไว้ก่อน แล้วปล่อยตัวจำเลยไป ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ว่า

“ ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก หรือปรับ และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะลงโทษปรับด้วยหรือไม่ ก็ตามหรือลงโทษปรับ ถ้าปรากฏว่าผู้นั้น

(1) ไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อนหรือ

(2) เคยรับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือเป็นโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือ

(3) เคยรับโทษจำคุกมาก่อนแต่พ้นโทษจำคุกมาแล้วเกินกว่าห้าปี แล้วมากระทำความผิดอีก โดยความผิดในครั้งหลังเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษและเมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้นหรือสภาพความผิด หรือการรู้สึกความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นหรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว ศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอกการลงโทษไว้ ไม่ว่าจะ เป็นโทษจำคุกหรือปรับ อย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเพื่อให้โอกาสกลับตัวภายในระยะเวลาที่ ศาลจะ กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาโดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

เงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกำหนดข้อเดียวหรือศาลอาจกำหนดหรือหลายข้อตามควรแก่กรณีได้ ดังต่อไปนี้

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราวเพื่อเจ้าพนักงานจะได้ สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่ เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพหรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์

(2) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพาศใดอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือ จิตใจหรือ ความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่ และตามระยะเวลาที่ ศาลกำหนด

(5) ให้เข้ารับการฝึกอบรม ณ สถานที่ และตามระยะเวลาดำหนดที่ศาลกำหนด

(6) ห้ามออกนอกสถานที่อยู่อาศัย หรือห้ามเข้าในสถานที่ใดในระหว่างเวลาที่ ศาลกำหนดทั้งนี้ จะใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางด้วยก็ได้

(7) ให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือเยียวยาความเสียหายโดยวิธีอื่นให้แก่ผู้เสียหาย ตามที่ ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายตกลงกัน

(8) ให้แก้ไขฟื้นฟูหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม หรือชดใช้ค่าเสียหายเพื่อการดังกล่าว

(9) ให้ทำทัณฑ์บนโดยกำหนดจำนวนเงินตามที่ศาลเห็นสมควรว่าจะไม่ก่อเหตุร้ายหรือก่อให้เกิด ภัยอันตรายแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์สิน

(10) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิด หรือมีโอกากระทำความผิดซ้ำอีกหรือเงื่อนไขในการเยียวยาผู้เสียหายตามที่เห็นสมควร

เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามความในวรรคสองนั้นถ้าภายหลังความปรากฏแก่ ศาลตามคำขอ ของผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้น พนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์ที่เกี่ยวกับการควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้หรือจะกำหนดเงื่อนไขข้อใดตามที่กล่าวในวรรคสองที่ ศาลยังมีได้กำหนดไว้เพิ่มเติมขึ้นอีกก็ได้ หรือถ้ามีการกระทำความผิดทัณฑ์บน ให้นำบทบัญญัติมาตรา 47 มาใช้ บังคับโดยอนุโลม ”

2.7.4 แนวทางปฏิบัติของศาลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดกฎหมายยาเสพติด

1. แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการรอกำหนดโทษ การรอกำหนดโทษ และกำหนดเงื่อนไข เพื่อควบคุมความประพฤติ⁶⁸

เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกจำเลยในความผิดที่ไม่ร้ายแรงโดยไม่จำเป็น เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟู ป้องกันไม่ให้มิให้กระทำความผิดซ้ำ และเป็นการเยียวยาผู้เสียหายอย่างเหมาะสม อีกทั้งเป็นการกำหนด มาตรการทางเลือกอื่นนอกจากการลงโทษจำคุกและปรับ ซึ่งจะช่วยให้จำเลยได้รับโอกาสแก้ไขความผิด สร้าง ความสำนึกในการกระทำความผิดแก่จำเลย รวมถึงเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรอกำหนดโทษหรือรอกำหนด โทษได้เหมาะสมยิ่งขึ้น ประธานศาลฎีกาจึงได้ออกคำแนะนำ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

⁶⁸ คำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับวิธีการรอกำหนดโทษ การรอกำหนดโทษ และการกำหนดเงื่อนไข เพื่อควบคุมความประพฤติ พ.ศ. 2559

ก่อนกำหนดแนวทางการลงโทษ ศาลต้องได้รับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 โดยการสอบถามจำเลย ตรวจสอบสำนวนการสอบสวน หรือรายงานการสืบเสาะและพินิจจำเลย ศาลสามารถกำหนดแนวทางในการลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูจำเลยที่หลากหลายตามความร้ายแรงของการกระทำความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยให้มีการรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงในการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนหรือรายงานการสืบเสาะและพินิจ

ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดครั้งแรกและจำเลยไม่ควรถูกพิจารณากำหนดโทษให้เป็นมลทินติดตัว หรือให้รอกการลงโทษในกรณีที่จำเลยกระทำความผิดซ้ำแต่ยังมีเหตุให้แก้ไขปรับปรุงและกลับตัว ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยได้ด้วยก็ได้

ในการพิจารณากำหนดโทษ ศาลพึงให้ออกาสจำเลยไม่ต้องรับโทษจำคุกหรือโทษปรับโดยไม่จำเป็น แต่เน้นใช้มาตรการเพื่อแก้ไขฟื้นฟูและป้องกันมิให้จำเลยกระทำความผิดซ้ำแทน ส่วนการลงโทษจำคุกนั้นควรนำมาใช้เมื่อจำเลยกระทำความผิดร้ายแรงและน่าจะเป็นอันตรายต่อสังคม

1. การรอกการกำหนดโทษ

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี คดีที่มีโทษปรับสถานเดียว คดีความผิดอันยอมความได้ คดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ คดีที่ศาลลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี คดีที่จำเลยไม่เคยต้องโทษมาก่อน หรือคดีที่ตามบัญชีมาตรฐานการลงโทษของศาลกำหนดให้ความผิดนั้นอาจรอกการลงโทษได้ ศาลอาจใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษหากพฤติการณ์แห่งคดีปรากฏว่า

1. จำเลยกระทำความผิดโดยสาเหตุมาจากความยากจนหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และไม่เกิดความเสียหายร้ายแรง

2. จำเลยสำนึกถึงการกระทำความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น และในกรณีที่มีผู้เสียหาย บุคคลดังกล่าวไม่ตั้งใจที่จะดำเนินคดีแก่จำเลย

3. จำเลยเป็นหญิงมีครรภ์ คนชรา คนพิการ ผู้ที่ป่วยเจ็บหรือเป็นโรคร้าย

4. ผู้เสียหายกับจำเลยมีความสัมพันธ์กันในทางใดทางหนึ่ง เช่น เป็นบุคคลในครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน หรือผู้ร่วมงาน และผู้เสียหายกับจำเลยต่างมีความเข้าใจที่ดีต่อกันแล้ว

5. พฤติการณ์อื่นใดอันสมควรรอกการกำหนดโทษเพื่อมิให้จำเลยมีประวัติการต้องโทษติดตัว

ภายในกำหนดระยะเวลาการลงโทษ หากจำเลยกระทำความผิดขึ้นอีกหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัย ศาลอาจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเหมาะสมแก่กรณี ดังนี้

1. ตักเตือนจำเลย

2. เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความปลอดภัย

3. กำหนดโทษ แต่รอกการลงโทษ

4. กำหนดโทษแล้วลงโทษ

ในกรณีที่ศาลจะโทษแล้วลงโทษ ให้ศาลที่พิพากษาในคดีหลังกำหนดโทษที่รอไว้ตามพฤติการณ์แห่งคดีเท่าที่ปรากฏในสำนวนเพื่อบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง

2. การรอกการลงโทษ

ในคดีที่ศาลอาจรอกการกำหนดโทษได้ แต่เพื่อเป็นการป้องปรามมิให้จำเลยกระทำความผิดอีก ศาลพึงลงโทษปรับได้ แต่โทษจำคุกให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษก็ได้ หรือกรณีที่จำเลยกระทำความผิดขึ้นอีก หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติกายในกำหนดระยะเวลา รอกการลงโทษ แต่ศาลเห็นว่าไม่ควรรอกลงโทษจำคุกหรือปรับ ให้ศาลพึงใช้วิธีการรอกการลงโทษ

3. กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติกาย

กรณีที่จำเลยกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลจะลงโทษจำเลยหรือคุ้มครองความประพฤติกาย พึงคำนึงถึงมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามกฎหมายยาเสพติด

คดีความผิดที่การกระทำมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ศาลพึงกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติกายโดยให้มีการส่งเสริมหรือแก้ไขฟื้นฟู หรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม หรือชดใช้ค่าเสียหาย โดยคำนึงถึงเจตนาของจำเลย ความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อใช้ประกอบการพิจารณากำหนดวิธีการแก้ไขฟื้นฟูหรือเยียวยาความเสียหาย หรือจำนวนเงินในการชดใช้ค่าเสียหาย

ในคดีที่ศาลเห็นว่าจำเลยควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงหรือกลับตัว ศาลพึงกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติกายโดยให้จำเลยไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุ ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพ หรือให้เข้ารับการฝึกอบรม โดยคำนึงถึง

1. ความสะดวกของจำเลยในการเดินทางไปรายงานตัว ความเหมาะสมของประเภทของการกระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณะประโยชน์ ความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของจำเลย และประโยชน์ที่สังคม จะได้รับจากการกระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์

2. ประเภท และระยะเวลาของการฝึกหัดหรือการทำงาน เพื่อให้จำเลยมีรายได้ มีความรับผิดชอบ หรือมีการทำงานที่เป็นหลักแหล่ง

3. หลักสูตรการฝึกอบรมซึ่งสอดคล้องกับสาเหตุของการกระทำความผิด เหมาะสมกับพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด เพศ อาชีพ การศึกษา และความเชื่อทางศาสนาของจำเลย

เพื่อป้องกันไม่ให้จำเลยไปกระทำความผิดซ้ำ ศาลพึงกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติกายให้ละเว้นการคบหาสมาคม หรือประพฤติกายใด ห้ามออกนอกสถานที่อยู่อาศัย ห้ามเข้าสถานที่ใด หรือให้ทำทัณฑ์บน โดยคำนึงถึงเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1. ไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตของจำเลยเกินสมควร โดยอาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และตัวบุคคล หรือเงื่อนไขอื่นเพิ่มเติม เกี่ยวกับการคบหาสมาคมหรือประพฤติกายใดให้เหมาะสมกับลักษณะของจำเลย

2. มีส่วนช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของจำเลย และป้องกันอันตรายต่อผู้เสียหายและสังคม

3. ช่วยลดโอกาสและความรุนแรงที่จำเลยอาจก่อเหตุร้ายหรือก่อให้เกิดภัยอันตรายขึ้นอีก

ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอื่นๆ เพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าว เช่น

1. ให้จำเลยปฏิบัติตามศาสนกิจตามที่ศาลเห็นสมควร

2. ให้จำเลยบริจาคเงินเพื่อการกุศลหรือสาธารณประโยชน์

3. ห้ามจำเลยเสพสุราหรือยาเสพติดให้โทษ

4. ให้จำเลยปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลหรือดูแลผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน สำหรับจำเลยที่กระทำความผิดโดยประมาท

2. แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย⁶⁹

1. กรณีเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 166⁷⁰ ประมวลกฎหมายยาเสพติด และศาลจะลงโทษจำคุก หากศาลเห็นสมควร ศาลอาจพิจารณาเปลี่ยนโทษจำคุก เป็นการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือนำเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดมาใช้แทนการลงโทษตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกิน 2 ปี หากจำเลยฝ่าฝืนหรือผิดเงื่อนไข แต่ศาลเห็นว่าจำเลยยังอยู่ในวิสัยที่จะแก้ไขปรับปรุง หรือปฏิบัติตามเงื่อนไขได้ ศาลอาจกล่าวตักเตือน และกำชับจำเลยให้ปฏิบัติตามวิธีการหรือเงื่อนไขโดยเคร่งครัด หรือกำหนดวิธีการหรือเงื่อนไขใหม่เพื่อความเหมาะสม หากจำเลยฝ่าฝืนหรือผิดเงื่อนไขโดยไม่มีเหตุอันควรและการปฏิบัติตามเงื่อนไขจะไม่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของจำเลย ให้ศาลลงโทษจำเลยตามความเหมาะสม

2. กรณีเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 168⁷¹ ประมวลกฎหมายยาเสพติด และศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรลงโทษจำเลย หากจำเลยสำนึกในการกระทำโดยตกลงเข้ารับการบำบัดรักษา ศาลอาจพิจารณาส่งตัวจำเลยไปยังสถานพยาบาลยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดรักษา

⁶⁹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย การนำเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดมาใช้แทนการลงโทษ หรือการให้ส่งตัวจำเลยไปรับการบำบัดรักษาในความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ พ.ศ. 2564

⁷⁰ มาตรา 166 ในการพิจารณาพิพากษาผู้กระทำความผิดตามลักษณะนี้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้น เป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งมีความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวมีอำนาจเปลี่ยน โทษจำคุกเป็นการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา หรือนำเงื่อนไข เพื่อคุ้มครองประพฤติดข้อเดียวหรือหลายข้อตามมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา มาใช้แทนการลงโทษ ทั้งนี้ ตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าสองปี

หากเหตุที่ทำให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การกำหนดเงื่อนไข เพื่อคุ้มครองประพฤติดได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้

⁷¹ มาตรา 168 ภายใต้บังคับมาตรา 114 เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าบุคคลใดกระทำความผิด ตามลักษณะนี้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่น ซึ่งมีความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับ

3. หลักการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด⁷²

1. ยกเลิกบทสันนิษฐานความผิด

ตามประมวลกฎหมายยาเสพติดไม่มีการบัญญัติข้อสันนิษฐาน เหมือนดังเช่นพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 เดิม โดยการลงโทษผู้กระทำความผิดหนักขึ้นจะอาศัยพฤติการณ์แห่งการกระทำ ส่วนข้อสันนิษฐานที่บัญญัติขึ้นใหม่เป็นข้อสันนิษฐานในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย ว่าหากมียาเสพติดไว้ในครอบครองไม่เกินปริมาณที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขกำหนด ในกฎกระทรวงให้สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ

2. การลงโทษผู้กระทำความผิดหนักขึ้น ต้องคำนึงถึงพฤติการณ์การกระทำความผิด

ประมวลกฎหมายยาเสพติดได้ยกเลิกบทบัญญัติให้ผู้กระทำความผิดหนักขึ้นโดยอาศัยปริมาณสารบริสุทธิ์จำนวนหน่วยการใช้ หรือน้ำหนักสุทธิ แต่อาศัยพฤติการณ์ในการกระทำความผิด จะลงโทษผู้กระทำความผิดหนักหรือเบา จะพิจารณาจากบทบาท พฤติการณ์และความร้ายแรงตามลำดับขั้น ซึ่งศาลจะต้องพิเคราะห์ถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องประกอบ หากมีเหตุอันสมควรเป็นการเฉพาะราย ศาลจะลงโทษจำคุกหรือปรับหรือปรับน้อยกว่าอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้

3. การลงโทษผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด

กรณีผู้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ผู้กระทำความผิดฐานเสพหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ ซึ่งประมวลกฎหมายยาเสพติด มองว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ป่วย จึงให้ศาลพิจารณาพิพากษาโดยคำนึงถึงการสงเคราะห์ให้จำเลยเลิกยาเสพติด โดยการบำบัดรักษาดีกว่าการลงโทษ หากจะลงโทษก็ให้พิจารณาลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน โดยคำนึงถึง

1. ความร้ายแรงตามลักษณะของความผิดที่แตกต่างกันในแต่ละคดี

2. ผลร้ายตามประเภท และปริมาณของยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด

3. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ นิสัย สถิติปัญหาการศึกษาอบรม ภาระในการเลี้ยงดูครอบครัว การเสพเพื่อรักษาบรรเทาโรคความเจ็บปวด ความจำเป็นต้องเสพด้วยเหตุอื่น สภาพร่างกาย และสภาพจิตใจ สิ่งแวดล้อม การถูกบังคับขู่เข็ญ หลอกลวงให้เสพยาเสพติด หรือตกเป็นเครื่องมือของผู้ค้ายาเสพติด หรือเหตุอันปรานีอื่น

นอกจากนี้ การลงโทษต้องคำนึงถึง

โทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ในกรณี ที่ศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรลงโทษจำเลย หากจำเลยสำนึกในการกระทำโดยตกลงเข้ารับ การบำบัดรักษา เมื่อศาลสอบถามพนักงานอัยการแล้ว หากศาลเห็นสมควร ให้ส่งตัวจำเลยไปสถานพยาบาลยาเสพติดเพื่อเข้ารับการรักษาต่อไป

⁷² ข้อพิจารณาพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ประมวลกฎหมายยาเสพติด และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่2) พ.ศ.2564

1. ชนิดของยาเสพติดที่เสพหรือครอบครองเพื่อเสพ
2. จำนวนยาเสพติดที่เสพหรือครอบครองเพื่อเสพ
3. การเสพยาเสพติดเป็นครั้งคราวหรือประจำ
4. เสพยาเสพติดเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานบางอย่าง

ดังนั้น ในการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้กระทำความผิดฐานเสพหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพสำหรับยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 วัตถุออกฤทธิ์ประเภท 1 หรือประเภท 2 ศาลอาจใช้การลงโทษหลายแนวทาง คือ

1. พิพากษาลงโทษจำคุกหรือปรับ โดยอาจรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษหรือกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ
2. ถ้าผู้กระทำความผิดไม่เป็นผู้ต้องหา หรือไม่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งมีความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างการรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ศาลอาจเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือนำเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติมาใช้แทนการลงโทษ
3. ศาลอาจใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดี ในความผิดอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรลงโทษจำเลย หากจำเลยสำนึกในการกระทำ และตกลงเข้ารับการบำบัด หากศาลเห็นสมควรให้ส่งตัวจำเลยไปสถานพยาบาลยาเสพติดเพื่อเข้ารับการรักษาบำบัดได้

2.8 ดุลพินิจในการกำหนดโทษ

การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม (Rule of Law) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การกำหนดโทษต้องเป็นธรรม กล่าวคือ การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของลักษณะพฤติกรรมการกระทำความผิดแต่ละคน ดุลพินิจในการกำหนดโทษ รวมไปถึงการรอกำหนดโทษที่มีการกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติด้วย⁷³

ในระบบซีวิลลอว์ (Civil law) พนักงานอัยการจะมีบทบาทสำคัญในการควบคุมดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าจำเลยสมควรได้รับโทษจำคุกหรือสมควรได้รับโทษปรับ พนักงานอัยการจะร้องขอต่อศาลไปพร้อมกับการแถลงปิดคดีว่าให้ศาลลงโทษจำคุกจำเลยเป็นระยะเวลาเท่าใดหรือปรับจำเลยอย่างไร และหากศาลลงโทษจำเลยสถานเบาว่าคำขอของพนักงานอัยการอย่างมาก พนักงานอัยการก็จะอุทธรณ์ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษต่อไป⁷⁴

⁷³ ธาณี วรภัทร์ (เชิงอรรถ 18).

⁷⁴ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 32).

“ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” คือ ดุลพินิจของศาลในการที่จะกำหนด “มาตรการบังคับทางอาญา” (Kriminalsanktion) กับการกระทำความผิดใดความผิดหนึ่ง⁷⁵ ประเด็นจึงเกิดขึ้นว่า ความเหมาะสมของดุลพินิจที่กำหนดโทษจำต้องได้สัดส่วนที่เป็นธรรม ตามหลักการใช้มาตรการบังคับทางอาญาให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) กรณีจึงเป็นความสัมพันธ์ของปัจจัยดังนี้

1. ข้อเท็จจริงของพฤติกรรมในการกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิด
2. ข้อเท็จจริงของบุคคล ประวัติความเป็นมา ความประพฤติเป็นอาชญา ของจำเลยแต่ละคน

ผลลัพธ์ของดุลพินิจในการกำหนดโทษจะออกมาโดยเป็นกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาลจึงกล่าวได้ว่า “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” เป็นเหตุผลในทางกฎหมายที่ได้จากการกระทำความผิดอาญาที่สอดคล้องกับพฤติกรรม ลักษณะการกระทำ ความร้ายแรงของการกระทำ และความเป็นไปได้ในการบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดคนนั้น “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” จึงต้องพิจารณาไปไกลกว่าการที่จะกำหนดว่าผู้กระทำความผิดควรจะได้รับโทษเท่าใด แต่จะต้องมองไปถึงการแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิดที่ได้ถูกกลไกของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันจะยังให้บรรลุภารกิจของกฎหมายอาญาอย่างแท้จริง ดังนั้นการพิจารณาใช้ดุลพินิจจึงต้องคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดอย่างน้อย 3 มิติ คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคตในการใช้ “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” รวมถึง การรอกการลงโทษ การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น⁷⁶

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายไว้ว่า⁷⁷ “ในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการบังคับทางอาญา (Krimininalsanktion/criminal sanction) กับการกระทำความผิดใดความผิดหนึ่ง ศาลจะพิจารณากำหนดดังต่อไปนี้

1. กำหนดชนิดของมาตรการบังคับทางอาญา (Krimininalsanktion/criminal sanction)
2. กำหนดความหนักเบาของมาตรการบังคับทางอาญา (Krimininalsanktion/criminal sanction) ที่ได้กำหนดตาม 1. และ
3. กำหนดการบังคับใช้มาตรการบังคับทางอาญา (Krimininalsanktion/criminal sanction) ตามที่ได้กำหนดตาม 2. นั้น

จากการพิจารณากำหนดโทษดังกล่าวจะเห็นได้ว่าดุลพินิจในการกำหนดโทษมิได้หมายความเฉพาะการกำหนดเฉพาะเรื่องโทษว่าควรจะใช้โทษชนิดใด หนักเบาแค่ไหน แต่หมายความรวมถึงการกำหนดใช้มาตรการบังคับทางอาญาต่างๆ ที่มีอยู่ในกฎหมาย เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัย รวมตลอดถึงการกำหนดว่าจะใช้มาตรการบังคับทางอาญานั้นๆ อย่างไรด้วย เหตุนี้ดุลพินิจในการกำหนดโทษจึงหมายถึงการรอกการลงโทษ การรอกการกำหนดโทษ การยกโทษ⁷⁸ และอื่นๆ ด้วย”

⁷⁵ เฟิงอ้าง.

⁷⁶ ธานี วรภัทร์ (เชิงอรรถ 18).

⁷⁷ คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 32) 493.

⁷⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55.

“ดุลพินิจในการกำหนดโทษ” จึงเป็นตัวบ่งชี้ในการให้ความเป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญ และแสดงผลของมาตรฐานประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการตรวจสอบค้นหาความจริงจาก ประชานในคดี คือ จำเลย และจากพฤติกรรมการกระทำความผิดอาญา

ประเทศไทยเราใช้ระบบประมวลกฎหมาย และหลักการดำเนินคดีอาญาใช้หลักการตรวจสอบความจริงแท้ให้ปรากฏว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ จำเลยจึงเป็นประธานในคดีอาญา กรณีพิสูจนได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอาญา การกำหนดโทษจึงเป็นขั้นตอนถัดมา (แม้ว่าในความเป็นจริงการตัดสินคดีเป็นการที่ “คนตัดสินคน” ก็ตาม) ซึ่งเป็นไปตามกลไกของสังคมปัจจุบันนั้น จึงต้องให้ความสำคัญกับ “ผู้กระทำความผิด” เป็นประธานในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษ⁷⁹

การให้ความยุติธรรมแก่ผู้กระทำความผิด คือการกำหนดโทษที่เหมาะสม ถูกต้อง ชัดเจน คำนึงถึงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของผู้กระทำความผิด ดังนั้น นอกจากการอาศัยข้อมูลของการกระทำความผิดแล้วยังต้องอาศัยข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดด้วย ตามหลัก Individualization of Punishment กล่าวคือ การรู้จักตัวผู้กระทำความผิดอย่างดีพอมีผลต่อผลของการกำหนดโทษมาก ซึ่งอาจมีผลต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษที่ไม่ชอบขึ้นมาได้ ไม่ว่าในแง่ของการกำหนดโทษสูงเกินไปหรือต่ำเกินไป ซึ่งเกิดผลกระทบเสียหายต่อบุคคลและสังคม และต่อความเชื่อมั่น ความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนจากการทำงานในความรับผิดชอบของกระบวนการยุติธรรม⁸⁰

ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยวางหลักเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษไว้ว่า

“การที่จะยึดเอาอัตรากำหนดที่คิดกันขึ้นแล้วอ้างว่าเป็นมาตรฐาน โดยไม่คำนึงถึงพฤติการณ์ประกอบกรกระทำผิดตามหลักวิชาธรรมศาสตร์นั้นอาจก่อให้เกิดการอยุติธรรมได้ง่าย และเมื่อปรากฏว่าศาลที่สูงกว่าไม่เห็นด้วยในดุลพินิจในการพิพากษาคดีเช่นเดียวกันนั้นแล้ว ศาลชั้นต้นก็ชอบที่จะเป็นข้อควรคำนึงในการที่จะอำนวยความยุติธรรมต่อไป”⁸¹

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายไว้ว่า “ในทางปฏิบัติศาลแต่ละศาลจะกำหนดบัญญัติกำหนดโทษไว้เพื่อใช้ในการลงโทษจำเลยเพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการลงโทษ เพราะมีความเชื่อกันในวงการศาลยุติธรรมของเราว่าการกระทำอย่างเดียวกันต้องได้รับโทษเท่ากัน บัญชีกำหนดโทษนี้เรียกกันว่า “ยี่ตอก” ฉะนั้น ถ้อยคำในคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ที่ว่า “อัตรากำหนดโทษที่คิดกันขึ้น” ก็คือ “ยี่ตอก” นั่นเอง⁸²

⁷⁹ คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 32) 493.

⁸⁰ เพิ่งอ้าง.

⁸¹ คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 32) 495.

⁸² คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 32) 495.

บัญญัติกำหนดโทษที่ศาลแต่ละศาลกำหนดดังกล่าวที่เรียกว่ายึดถือนี้ขาดหลักวิชาการเพราะในทางวิชาการนั้น การลงโทษต้องกระทำให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นคนๆ ไปตามหลัก individualization of punishment⁸³

บทบัญญัติของกฎหมายอาญาเป็นตัวกำหนดโทษให้อยู่ในอัตราเท่าไร กำหนดชนิดของโทษ ศาลจะใช้ดุลพินิจที่อยู่ในกรอบหรือขอบเขตตามกฎหมายเท่านั้น การกำหนดโทษจึงต้อง “เป็นไปตามกฎหมาย” จะลงโทษอย่างอื่นนอกจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ได้ เว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เช่น ตามมาตรา 23 เป็นเรื่องการเปลี่ยนโทษ

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายไว้ว่า⁸⁴ “การใช้ดุลพินิจของศาลจึงยังไม่มีความเป็นอิสระพอที่จะมีโอกาสเลือกใช้มาตรการบังคับทางอาญา และการกำหนดอัตราโทษได้มากกว่าที่กฎหมายบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาไทยไม่มีบทมาตราที่วางหลักทั่วไปสำหรับเป็นแนวทางให้ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษ คงมีแต่เฉพาะเรื่อง เช่น มาตรา 78 ซึ่งกล่าวถึงเหตุบรรเทาโทษอันเป็นการให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะลงโทษ แต่นอกจากนั้น ในเรื่องความผิดบางความผิดซึ่งแม้ผู้กระทำจะได้กระทำหลายกระทง ก็ให้ศาลลงแต่กระทงเดียวคือมาตรา 248 และมาตรา 263 และยังมีมาตรา 223 ซึ่งเปลี่ยนฐานของความผิดโดยกำหนดโทษน้อยลงทีเดียว มาตราต่างๆ เหล่านี้เป็นการบังคับศาลในการวางโทษไม่ใช่เป็นให้ดุลพินิจแก่ศาล”

ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษต้องคำนึงถึง

1. วัตถุประสงค์ของการลงโทษ กล่าวคือ พิจารณาในมิติของ การลงโทษที่เป็นการแก้แค้นทดแทน การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข และการลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิด⁸⁵

2. วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ กล่าวคือ ในมิติของการมีชีวิตที่ดีในอนาคต พิจารณาผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถดำรงชีวิตอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม⁸⁶ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็น “การป้องกันทั่วไป” (General Prevention) หรือ “การป้องกันพิเศษ” (Special Prevention)

พัฒนาการในการกำหนดโทษทางอาญาสมัยใหม่ในหลายประเทศในโลก ได้เริ่มออกแบบกฎหมายเพื่อให้ศาลสามารถใช้มาตรการบังคับทางอาญาได้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด และการคำนึงถึงผลของโทษที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตของผู้กระทำความผิดในสังคมในอนาคตด้วย สำหรับในประเทศไทย ก็มีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เช่น ตามมาตรา 56 เรื่องของการรอกการลงโทษ เรื่องของการคุมประพฤติ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามดุลพินิจในการกำหนดโทษต้องอยู่กรอบของหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ

⁸³ หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 21, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554) 209.

⁸⁴ เฟิงอ้าง, 219-220.

⁸⁵ ธานี วรภัทร์ (เชิงอรรถ 18).

⁸⁶ เฟิงอ้าง.

โดยไม่มีกฎหมาย” (nullum crimen, nulla poena sine lege) หรือหลักนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “หลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” อันเป็น “หลักประกันในกฎหมายอาญา”⁸⁷

โจทย์สำคัญประการหนึ่งคือกำหนดโทษไปแล้วผลจะเป็นอย่างไรต่อตัวผู้กระทำความผิดและสังคม โดยต้องคำนึงว่าผู้กระทำความผิดแต่ละคนสำนึกในโทษที่แตกต่างกัน การลงโทษจึงต้องเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดแต่ละคน

ในการพิจารณาหาหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษนั้น ผู้ใช้กฎหมายหรือศาลต้องกระทำโดยการพิจารณาหลักกฎหมายอาญาเกี่ยวกับโทษและวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในวิชานิติศาสตร์⁸⁸

2.9 ข้อเท็จจริงประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ

ข้อเท็จจริงประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษมีทั้งข้อเท็จจริงที่บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้งและข้อเท็จจริงที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้ง⁸⁹

1) ข้อเท็จจริงที่บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้ง เป็นข้อเท็จจริงที่กฎหมายบัญญัติแสดงให้เห็นชัดเจนในเรื่องต่างๆ ที่มีผลต่อการกำหนดโทษ หรือดุลพินิจในการลดมาตราส่วนโทษ เช่น เรื่องบันดาลโทสะตามมาตรา 72 เรื่องอายุของผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 76

มาตรา 72 ผู้ใดบันดาลโทสะโดยถูกข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรมจึงกระทำความผิดต่อ ผู้ข่มเหงในขณะนั้น ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

มาตรา 76 ผู้ใดอายุตั้งแต่สิบแปดปีแต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

2) ข้อเท็จจริงที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการกระทำความผิด หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญาของผู้กระทำความผิดนั้น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 มาตรา 138 ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและเพื่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลด้วย⁹⁰

ส่วนการกระทำความผิดซ้ำ เป็นสิ่งที่ทำทนายภารกิจของกฎหมายอาญา องค์กร และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ ปราบกฏการณ์ทางสังคม หรือ สิ่งที่เป็นผลลัพธ์ของประสิทธิภาพจากการใช้กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความรับผิดชอบของการทำงานในกระบวนการยุติธรรม

⁸⁷ คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 32) 493.

⁸⁸ เฟ็งอ้าง, 435.

⁸⁹ เฟ็งอ้าง, 496.

⁹⁰ เฟ็งอ้าง, 496.

ทางอาญา และความรับผิดชอบต่อมนุษยชาติ ในผลของการกำหนดโทษทางอาญา จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึง คุณภาพและประสิทธิภาพของการคุ้มครองมนุษย์แต่ละคนในสังคมอย่างยิ่ง ในฐานะปัจเจกบุคคลที่ต้องได้รับ ตามหลักรัฐธรรมนูญ อันเป็นไปตามหลักนิติธรรม (Rule of Law)⁹¹

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร อธิบายว่า⁹² “ภารกิจของกฎหมายอาญาสมัยใหม่ใน “การป้องกัน พิเศษ” (Spezialprävention/Special Prevention) มีอยู่หลายประการ คือ การต่อสู้กับ “อาชญากรวัย หนุ่ม” (Frähkriminalität/Youth Criminal) การต่อสู้กับ “การกระทำความผิดอีก” (Räckfallkriminalität /Repeated Criminal) การต่อสู้กับ “อาชญากรรมของผู้ที่มีจิตบกพร่อง” (seelisch defekte Kriminellen /Defected Criminal) และการต่อสู้กับอาชญากรรมที่กระทำโดยประมาท” (Fahrlssigkeitskriminalität /Careless Criminal)”

ปัญหา “อาชญากรวัยหนุ่ม” เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเอาใจใส่ ส่วนหนึ่งมีรากฐานปัญหามาจากการ กระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เมื่อโตขึ้นยังคงกระทำความผิดและอีกกรณีคือ กระทำในช่วงวัยหนุ่มซึ่งเป็นวัยสำคัญที่ต้องดูแล

บทบาทของมาตรการทางกฎหมายในการบังคับโทษผู้ต้องขังวัยหนุ่มในช่วงนี้ต้องใช่มากและต้องดำเนินไปด้วย มาตรการต่างๆ อย่างเหมาะสม ถ้าแก้ไขได้เราก็จะได้พลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป แต่ถ้าแก้ไขไม่ได้สังคม จะได้อาชญากรที่ต้องอยู่ควบคู่กับสังคมไปอีกชั่วชีวิตหนึ่ง การกำหนดโทษจึงสำคัญและจำเป็นที่ต้องเข้าถึง ผู้กระทำความผิด การกำหนดโทษจึงต้องคำนึงถึงมาตรการในการบังคับโทษและมิติในอนาคตของผู้กระทำความผิด และสังคมอย่างมาก

“ผู้กระทำความผิดซ้ำ” คือ ผู้ที่มีแนวโน้มที่จะทำความผิดเดิมนั้นอีก ซึ่งในความคิดพื้นฐานของการ เพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดซ้ำนี้มุ่งไปที่การมีแนวโน้มสูงที่จะกระทำความผิดอีก และ “ผู้กระทำความผิดที่มี แรงขับ” (Triebtäter/Drive)⁹³ พฤติกรรมของการกระทำผิดซ้ำ ศาลมีอำนาจเพิ่มโทษสูงขึ้น เพื่อให้เหมาะสม กับตัวผู้กระทำความผิด ได้แก่ การเพิ่มโทษหนึ่งในสาม ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย มาตรา 92 และ การเพิ่มโทษกึ่งหนึ่ง ตามมาตรา 93 ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 ผู้ใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก ถ้าและได้กระทำ ความผิดใดๆ อีกในระหว่างที่ยังจะต้องรับโทษอยู่ก็ดี ภายในเวลาห้าปีนับแต่วันพ้นโทษก็ดี หากศาลจะ พิพากษาลงโทษครั้งหลังถึงจำคุก ก็ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้นั้นหนึ่งในสามของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับ ความผิดครั้งหลัง

⁹¹ เฟ็งอ้าง, 496.

⁹² เฟ็งอ้าง, 496.

⁹³ คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 32) 497.

มาตรานี้เป็นการเพิ่มโทษหนึ่งในสาม เมื่อการกระทำความผิดหลังจากมีคำพิพากษาถึงที่สุดโดยไม่จำต้องพ้นโทษไปแล้ว ข้อยกเว้นสำหรับความผิดที่ไม่ถือว่าเป็นเหตุเพิ่มโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 94 ว่า

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 94 ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษและความผิดซึ่งผู้กระทำได้กระทำในขณะที่มีอายุยังไม่เกินสิบเจ็ดปีนั้น ไม่ว่าจะได้กระทำในครั้งก่อนหรือครั้งหลังไม่ถือว่าเป็นความผิดเพื่อการเพิ่มโทษตามความในหมวดนี้

ความผิดครั้งก่อนหรือครั้งหลังความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษและความผิดซึ่งผู้กระทำได้กระทำในขณะที่มีอายุยังไม่เกินสิบเจ็ดปีไม่ถือเป็นความผิดเพื่อการเพิ่มโทษ

การเพิ่มโทษกึ่งหนึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 93 ซึ่งบัญญัติว่า ผู้ใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก ถ้าและได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดที่จำแนกไว้ในอนุมาตราต่อไปนี้ซ้ำในอนุมาตราเดียวกันอีกในระหว่างที่ยังต้องรับโทษอยู่ก็ดี ภายในเวลาสามปีนับแต่วันพ้นโทษก็ดี ถ้าความผิดครั้งแรกเป็นความผิดซึ่งศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่น้อยกว่าหกเดือน หากศาลจะพิพากษาลงโทษครั้งหลังถึงจำคุก ก็ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้นั้นกึ่งหนึ่งของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับความผิดครั้งหลัง

- (1) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 107 ถึงมาตรา 135
 - (2) ความผิดต่อเจ้าพนักงาน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 136 ถึงมาตรา 146
 - (3) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 147 ถึงมาตรา 166
 - (4) ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 167 ถึงมาตรา 192 และมาตรา 194
 - (5) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 200 ถึงมาตรา 204
 - (6) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 209 ถึงมาตรา 216
 - (7) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 217 ถึงมาตรา 224 มาตรา 226 ถึงมาตรา 234 และมาตรา 236 ถึงมาตรา 238
 - (8) ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึงมาตรา 249
 - (9) ความผิดเกี่ยวกับการค้า ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 270 ถึงมาตรา 275
 - (10) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 ถึงมาตรา 285
 - (11) ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290 และมาตรา 294 ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 299 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 301 ถึงมาตรา 303 และความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 306 ถึงมาตรา 308
 - (12) ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 309 มาตรา 310 และมาตรา 312 ถึงมาตรา 320
 - (13) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 365
- ข้อยกเว้นการเพิ่มโทษกึ่งหนึ่งเป็นไปตามมาตรา 94 ตามที่กล่าวมาแล้ว

บทที่ 3

กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับมาตรการอื่นแทนการลงโทษคดียาเสพติด

สถานการณ์ในปัจจุบันพบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างกว้างขวางและรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความสูญเสียกับประเทศชาติหลายด้านด้วยกันทั้งด้านกำลังคน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและ ด้านการเมืองการปกครอง รัฐบาลได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงได้มีการกำหนดนโยบายเร่งด่วน เพื่อจะลดการระบาดและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กลยุทธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันแก้ไขปัญหากลับมาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในประเทศ รวมทั้งใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาดกับผู้ที่กระทำความผิดในการค้ายาเสพติดและผู้เสพยาเสพติด ในขณะที่ความสำเร็จของการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สามารถนำนักค้ายาเสพติดเข้าสู่เรือนจำอย่างต่อเนื่องจนทำให้ปริมาณผู้ต้องขังมีจำนวนมาก ส่งผลต่อความยากลำบากในการควบคุมดูแล มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกจึงเป็นมาตรการที่สำคัญในการผลักดันผู้กระทำความผิดออกจากเรือนจำโดยไม่ต้องบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิดแต่ในทางกลับกันเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดในการกลับตัวและกลับสู่สังคมได้ จึงต้องศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และมาตรการอื่นแทนการลงโทษในคดียาเสพติด

3.1 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

องค์การสหประชาชาติตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดที่จำเป็นจะต้องมีความร่วมมือระหว่างประเทศในการควบคุม จึงได้มีการจัดทำอนุสัญญาด้านยาเสพติด เพื่อสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางกฎหมาย ในการควบคุมยาเสพติดที่สำคัญ 3 ฉบับ¹ ดังนี้

1) อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 (The Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) และพิธีสารแก้ไขเพิ่มเติมอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1972 (The 1972 Protocol Amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) โดยมีเนื้อหาในการควบคุมและจำกัดการใช้ยาเสพติดให้โทษเพื่อประโยชน์ในทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์เท่านั้น มีการกำหนดรายชื่อสารที่จะต้องควบคุม มาตรการบังคับให้สมาชิกออกกฎหมายควบคุมยาเสพติด ให้มีคณะกรรมการควบคุม ยาเสพติดระหว่างประเทศ (International Narcotics Control Board : INCB) และกำหนดให้ประเทศภาคีรายงานปริมาณการใช้ยาเสพติดต่อ INCB

¹ กอบกุล จันทวโร และคณะ, 'มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือกสำหรับผู้กระทำความผิดคดียาเสพติดเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ' (กันยายน - ธันวาคม 2564) 3 วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต 44-59 <<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/RJL/article/download/101/116>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

ประเทศต่างๆได้ปฏิบัติตามพันธกรณีตามอนุสัญญา และพิธีสารของสหประชาชาติด้านยาเสพติด โดยมีข้อกำหนดตามหมวดที่ 2 ที่ว่าด้วยความมุ่งมั่นต่อพันธสัญญาที่มีต่อกัน ความตามมาตรา 7 ระบุว่าประเทศที่ได้ให้สัตยาบัน ดังนี้

(a) จะนำแนวทางการลดอุปสงค์ของยาเสพติดตามประกาศไปประกาศใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศของตน

(b) จะสนับสนุนให้เกิดนโยบาย ด้านการดูแลสุขภาพ การลดปัญหาสาธารณสุข การพัฒนาสุขภาพของประชาชน การจัดการศึกษา และให้การดูแลความเป็นอยู่ ของประชาชนให้ดีขึ้น รวมถึงจะสนับสนุน การทำงานร่วมกันกับภาคส่วนต่างๆ ที่เป็นการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ระบบครอบครัว และทำให้ปลอดภัยขึ้น โดยถือว่าทั้งหมดเป็นการลงทุนเพื่อการลดอุปสงค์ของยาเสพติด

(c) จะให้ความร่วมมือเพื่อการส่งเสริมซึ่งกันและกันทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความสมดุลในการควบคุม และลดอุปสงค์ของยาเสพติดร่วมกัน

(d) จะนำมาตรการตามมาตรา 14 วรรค 4 ของอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ปี ค.ศ.1971 (Convention on Psychotropic substances, 1971) มาบังคับใช้ในประเทศของตน ซึ่งคือ “มาตรการมุ่งขจัดหรือลดอุปสงค์ของยาเสพติดและสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท” รวมถึงการให้ความร่วมมือในการพัฒนาข้อตกลงแบบทวิรัฐภาคี หรือพหุรัฐภาคี กับประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อการนี้ด้วย

ในหมวดที่ 3 ว่าด้วย หลักการของการลดอุปสงค์ของยาเสพติด มาตรา 8 กำหนดไว้ว่า องค์ประกอบของการลดอุปสงค์ในระดับชาติ และยุทธศาสตร์การควบคุมยาเสพติด ระหว่างประเทศที่จะปฏิบัติต่อไปนี้ ให้เป็นไปตามหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ และกฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่อง การเคารพอธิปไตยและความเป็นอาณาเขตของรัฐ ของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ให้ยึดถือประเด็นสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ตามปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักการของความสำนึกในความรับผิดชอบร่วมกัน และหลักการลดอุปสงค์ มีดังนี้

(a) แต่ละประเทศจะต้องมีแนวทางอย่างสมดุลระหว่างการลดอุปสงค์ และอุปทานลง รวมถึงการช่วยเหลือสนับสนุนแก่กันและกันในแนวทางการบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหาเสพติด

(b) แต่ละประเทศจะต้องมีการกำหนดนโยบายการลดอุปสงค์ของยาเสพติดลง โดยจะต้องดำเนิน ดังนี้

(i) กำหนดเป้าหมายของการป้องกัน และแก้ปัญหาของการใช้ยาหรือสารเสพติด และเป้าหมายการลดผลร้ายของการใช้ในทางที่ผิด

(ii) ให้การสนับสนุนการดำเนินงานและการประสานงาน เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชนในทุกระดับ ทั้งในชุมชนทั่วไป และพื้นที่เสี่ยง ทั้งความเสี่ยงที่เป็นความจำเพาะของกลุ่มประชากรและความเสี่ยงตามลักษณะของพื้นที่

(iii) ต้องให้ความสำคัญกับพื้นฐานด้านวัฒนธรรมของชุมชน และความแตกต่างในด้านเพศ

(iv) ต้องมีการสนับสนุนและให้ความร่วมมือระหว่างกันทั้งในด้านการให้ข้อมูลในการพัฒนา และสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อมอื่นที่เอื้อต่อความสำเร็จตามความมุ่งหมายนี้

ในหมวดที่ 5 มาตรา 9 - 17 ซึ่งว่าด้วยการเตรียมการสำหรับการดำเนินงานเพื่อลดอุปสงค์ของยาเสพติด

มาตรา 9 ต้องดำเนินการประเมินสภาพปัญหา เพื่อทราบขนาด และความจำเพาะของปัญหา และจะได้เรียนรู้เพื่อนำมาปรับ และวางแผนสร้างกลยุทธ์ในการดำเนินงาน

มาตรา 10 เป็นการจัดการกับตัวปัญหาหลัก ซึ่งครอบคลุมทั้งการป้องกันในทุกพื้นที่ และลดอันตรายจากผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ด้านสุขภาพและสังคม จากการใช้ยาเสพติด โดยการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ให้การศึกษา สร้างความตระหนักของสังคม ป้องกันในระบะที่ยังไม่มีปัญหา การให้คำปรึกษา การบำบัดรักษา การป้องกันการกลับมาเสพติด การให้การดูแลอย่างต่อเนื่องหลังการบำบัดแล้ว รวมถึงการช่วยเหลือให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าถึงบริการด้านต่างๆ ของสังคมตามความจำเป็นได้โดยง่าย

มาตรา 11 - 12 การแสวงหาพันธมิตร โดยเฉพาะความร่วมมือจากคนในชุมชน ทุกรูปแบบหรือลักษณะของชุมชนตามความจำเพาะ ของแต่ละพื้นที่หรือสังคม ถือว่าการลดอุปสงค์ของยาเสพติดต้องเป็นการผสมผสานกันเพื่อเป็นการคุ้มครองสุขภาพ และการให้การส่งเสริมสุขภาพ การให้ความรู้เพื่อป้องกันตนเอง และถือว่าเป็นความจำเป็นที่ต้องสร้างความปลอดภัยให้กับสังคม และรัฐต้องจัดทำให้เป็นนโยบายทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อที่จะสนับสนุนสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นด้วย

มาตรา 13 - 14 การดำเนินการเพื่อลดอุปสงค์ของยาเสพติด ต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความแตกต่างกัน และความจำเพาะของปัญหาแต่ละพื้นที่

มาตรา 15 มีการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารที่ดี ถูกต้อง และรวดเร็วทันเวลา เพื่อสนับสนุนกระบวนการดำเนินงานในการลดอุปสงค์ของยาเสพติด

มาตรา 16 - 17 รัฐต้องสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มทักษะด้านการวางแผนและพัฒนากลยุทธ์ในการลดอุปสงค์ของยาเสพติด และต้องมีการนำประสบการณ์ที่ได้ดำเนินการและประเมินผลลัพธ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

2) อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1971 (The Convention on Psychotropic Substances, 1971) อนุสัญญานี้มุ่งเน้นการควบคุมและจำกัดการใช้วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท สำหรับทางการแพทย์ และทางวิทยาศาสตร์ กำหนดข้อสารที่จะต้องควบคุม กำหนดมาตรการบังคับให้มี การออกกฎหมายภายในประเทศ การร่วมมือระหว่างประเทศภาคีในการควบคุมและจำกัดการใช้วัตถุที่ออกฤทธิ์ 2 รวมถึงการมอบให้คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ INCB เป็นองค์กรในการควบคุมการผลิต การนำเข้ายาเสพติด ฯลฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามีอนุสัญญาเพื่อการควบคุมยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ ต่อจิตและประสาท ดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่ปัญหายาเสพติดยังคงขยายตัวไปยังประเทศต่าง ๆ และทวีความรุนแรงอย่างไม่หยุดยั้ง อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าของกระบวนการค้ายาเสพติด ทำงานกันอย่างเป็น

เครือข่ายและขยายตัวอย่าง รวดเร็ว ในขณะที่ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติดระหว่างประเทศยังไม่มี ความชัดเจน จึงทำให้ไม่อาจ ดำเนินงานในแนวทางเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ เดิมในขณะนั้น ยังไม่เข้มแข็ง เพียงพอที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือปราบปรามยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการจัดทำอนุสัญญา ขึ้นมาใหม่อีกฉบับหนึ่ง

3) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิต ประสาท ค.ศ. 1988 (The United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า “อนุสัญญาฯ ค.ศ. 1988” อนุสัญญานี้มี หลักการที่สำคัญหลายประการแต่ที่เป็นจุดเด่น ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการใหม่ ๆ ที่ นำมากำหนดไว้ให้ประเทศภาคี นำไปปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ได้แก่

1. ความผิดและกำหนดโทษ (Offences and Sanctions)
2. เขตอำนาจรัฐ (Jurisdiction)
3. การบริหารทรัพย์สิน (Confiscation)
4. การส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition)
5. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมาย (Mutual Legal Assistance)
6. การโอนการดำเนินคดี (Transfer of Proceedings)
7. การปราบปรามการลักลอบค้ายาเสพติดทางทะเล (Illicit Traffic by Sea) โดยอนุสัญญานี้ได้มี

การกำหนดหลักการที่สำคัญ

สรุปได้พอสังเขปดังนี้ หลักการ คือ กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องดำเนินการตามพันธกรณีภายใต้ หลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. กรณีความผิดและการกำหนดโทษ หลักการที่สำคัญที่รัฐภาคีต้องดำเนินการตามพันธกรณี ซึ่ง ครอบคลุมกิจกรรมยาเสพติดทุกประเภท และจะต้องได้รับการลงโทษอย่างรุนแรงเหมาะสมกับฐานความผิด อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1988 ได้กำหนดให้การกระทำต่อทรัพย์สินในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ เป็นความผิดทางอาญา ตามกฎหมายในประเทศภาคี กล่าวคือ

ก. การกระทำต่อตัวทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประกอบด้วย การ แปรสภาพ หรือ การโอนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเพื่อปกปิดแหล่งที่มา หรือเพื่อช่วยเหลือ ผู้กระทำความผิดมิให้ถูกดำเนินคดี

ข. การปกปิด หรือการอำพรางสถานะ แหล่งที่มาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติด

ค. การครอบครองหรือใช้ทรัพย์สินนั้น โดยรู้ในขณะได้มาว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ความผิด

2. การริบทรัพย์ผู้ค้ายาเสพติด (Forfeiture of the Process of Illicit Trafficking) เป็นมาตรการที่กำหนดให้มีการสืบเสาะ ติดตาม आयัด ยึดหรือริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการลักลอบค้ายาเสพติด ทั้งทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดโดยตรง และทรัพย์สินที่มีใช้ได้มาจากการกระทำความผิดแต่มีมูลค่าเทียบเท่า เนื่องจากการแปลงสภาพทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด รวมถึงการริบอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ หรือเจตนาที่จะใช้ในการผลิตหรือการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ในเรื่องของการริบทรัพย์นี้ อนุสัญญาได้กำหนดให้มีการร่วมมือกันเพื่อสามารถริบทรัพย์สินตามคำขอของต่างประเทศ หรือคำพิพากษาต่างประเทศด้วย ซึ่งนับว่าเป็นมาตรการใหม่ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจาก ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศาล (Judicial assistance) หรือการยอมรับหรือการบังคับคดีตาม คำพิพากษาของศาลต่างประเทศด้วย

3. การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมาย (Mutual Legal Assistance) ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือทางด้านพยานหลักฐานระหว่างประเทศเพื่อให้มีผลในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ สำหรับมาตรการนี้อาจทำได้ทั้งในลักษณะของความตกลงทวิภาคี (Bilateral) หรือพหุภาคี (Multilateral) สำคัญของอนุสัญญาฉบับนี้ มีข้อกำหนด 34 ข้อ ที่สำคัญ ได้แก่ การยึดทรัพย์สินนักค้ายาเสพติด การให้ความร่วมมือทางอาญา การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การสกัดกั้น การลักลอบค้ายาเสพติดทางทะเล การสกัด กั้นการฟอกเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติด การควบคุมการส่งผ่านยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งขณะนี้ มีประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาแล้วจำนวน 153 ประเทศ และ 1 องค์การระหว่างประเทศ สนธิสัญญาดังกล่าวผูกพัน ประเทศที่เข้าเป็นสมาชิก รวมถึงประเทศไทยด้วย เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญา ดังกล่าวแล้ว เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2545 อนุสัญญาดังกล่าวถือเป็นบ่อเกิดของกฎหมายและความร่วมมือกัน ในทางระหว่างประเทศด้านยาเสพติดและเป็นจุดเริ่มจุดแรก ๆ ของการเอาจริงเอาจังกับการปราบปรามยาเสพติด ที่เริ่มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เพราะการค้ายาเสพติดส่วนใหญ่มีกักลอบและผลิตกันตามแนวเขตชายแดน ด้วยสะดวกต่อการค้าขายและหลบหนีการติดตามของเจ้าหน้าที่²

3.2 สาธารณรัฐเยอรมนีประเทศเยอรมนี

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในทวีปยุโรป และเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดเป็นอันดับสองของทวีปยุโรป

3.2.1 กระบวนการยุติธรรมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

² ‘อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988’ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555) <<https://bit.ly/43dsglj>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

อำนาจตามกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ทำให้จะสามารถลงโทษ จำคุกผู้กระทำความผิดได้นั้น เริ่มจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1³ บทบัญญัตินี้เป็นหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยมีกฎหมาย” (nullum crimen, nulla poena sine lege) หรือหลักนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “หลักไม่มีโทษ โดยมีกฎหมาย” อันเป็น “หลักประกันในกฎหมายอาญา” และเป็น “หลักรัฐธรรมนูญ” ประกอบกับโทษจำคุกเป็นโทษชนิดหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้นอำนาจการที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดได้อันเป็นผลให้บุคคลคนหนึ่งจะต้องถูกบังคับโทษจำคุกในเรื่องจำต้องมาจากหลักพื้นฐานของหลักรัฐธรรมนูญและหลักประกันในกฎหมายอาญา เมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายอาญากำหนดฐานความผิดและโทษไว้อย่างชัดเจน ศาลก็มีอำนาจพิพากษาลงโทษได้⁴

การกระทำความผิดอาญาในกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การกระทำความผิดอาญา (Straftat) กับการกระทำความผิดกฎหมาย (Ordnungswidrigkeiten) กฎหมายเยอรมนี แบ่งแยกการละเมิดบทบัญญัติของกฎหมาย (Normverstoessen) ออกเป็นสองชนิดคือ การกระทำความผิดอาญา (Straftat) และการกระทำความผิดกฎหมาย (Ordnungswidrigkeiten) ในกรณีการกระทำความผิดกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การทำผิดกฎจราจร การขับรถเร็วเกินกำหนด การจอดรถผิดที่ หลาย ๆ กรณีเป็นเพียงการกระทำความผิดกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อความสะดวกในการปกครอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการละเมิดบทบัญญัติของกฎหมายแต่ไม่ใช่การกระทำความผิดอาญา การกระทำความผิดกฎหมายโดยสภาพมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากนัก ในขณะที่การกระทำความผิดอาญามีผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมมากกว่า (กรณีดังกล่าวทำให้แยกความผิดและโทษทางอาญาออกจากมาตรการบังคับในทางปกครองหรือสภาพบังคับทางกฎหมายแพ่ง)

ความแตกต่างของการกระทำความผิดอาญากับการกระทำความผิดกฎหมาย อาจแบ่งได้ดังนี้

1. การกระทำความผิดอาญามีผลกระทบต่อสังคมมาก ในขณะที่การกระทำความผิดกฎหมายที่มีผล กระทบต่อสังคมไม่มาก (กรณีนี้จะเห็นว่ากฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางสังคม ในกรณีการบัญญัติกฎหมายต้องมีการประเมินก่อนเสมอว่าพฤติกรรมของประชาชนที่กฎหมายต้องการเข้าไปควบคุมนั้นมีผลกระทบต่อสังคมมากเพียงใด)

2. การกระทำความผิดอาญาก่อให้เกิดการลงโทษ ในขณะที่การกระทำความผิดกฎหมายก่อให้เกิดการปรับเงิน (มิใช่โทษปรับทางอาญา) เพื่อตักเตือนให้ผู้กระทำความผิดกฎหมายกลับมาเคารพกฎหมายโดยมิได้มุ่งลงโทษ

3. สภาพบังคับของกฎหมาย (โทษ) ในกรณีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นผ่านคำพิพากษาในขณะที่สภาพบังคับของกฎหมายในกรณีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นผ่านการบังคับการของฝ่ายบริหาร เช่น หน่วยงานราชการ หน่วยงานทางปกครอง

แต่กรณีถ้าเป็นคดีอาญาที่ไม่มีข้ออยู่ยากหรือเป็นโทษปรับสถานเดียวด้วยการจะใช้วิธีการทางอาญาแบบเร่งรัดโดยจะไม่เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ (Schoffengericht/ accelerate

³ Section 1 No punishment Without a law

⁴ ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (พิมพ์ครั้งที่ 2, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2555) 181.

proceedings)⁵ ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้คดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระงับลงได้จำนวนมากและรวดเร็ว ถ้าเป็นความผิดอาญาอย่างอื่นก็จะมีผลการดำเนินการทางศาลตามปกติจนกว่าจะมีคำพิพากษา

สำหรับคำพิพากษาของศาลที่ให้ลงโทษจำคุกนั้นจะมีอิทธิพลต่อการบังคับโทษและการบริหารงานเรือนจำอย่างมากศาลก็อาจจะกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษาให้แปลงโทษจำคุกเป็นโทษชนิดอื่นที่ใช้มากคือโทษปรับมีข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการจะพิพากษาลงโทษในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตั้งแต่ปี ค.ศ.1970 ถึง ค.ศ.2003พบว่าคำพิพากษาของศาลจะรอกการลงโทษมากกว่าการจำคุกจริงทุกปีและรอกการลงโทษในอัตราส่วนที่มากขึ้นโดยตลอด⁶

ในการลงโทษนี้ได้ดำเนินการตามนโยบายในการบริหารจัดการงานยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีหลักการของการบังคับโทษภายใต้หลักทั่วไปของกฎหมายอาญาที่จะมุ่งเน้นในการใช้โทษปรับและโทษจำคุก (ใช้หรือไม่ใช้วิธีการรอกการลงโทษหรือคุมประพฤติ) กฎหมายอนุญาตให้การกำหนดโทษเพิ่มการห้ามกระทำการบางอย่างได้ เช่น การห้ามขับรถ ห้ามเข้าเขตที่กำหนด การให้ต้องรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานมีกำหนดระยะเวลา เป็นต้น ถ้าผู้ที่ถูกกล่าวหาถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกมีกำหนดโทษไม่เกิน 2 ปี การดำเนินการตามคำพิพากษาจะสามารถรอกการลงโทษหรือให้จำเลยเข้าสู่ระบบคุมประพฤติได้ระยะเวลาและเงื่อนไขการคุมประพฤติจะถูกกำหนดโดยศาลโดยระบุไว้ในคำพิพากษา มาตรการเลี้ยงโทษจำคุกทำให้บุคคลนั้นมีชีวิตที่ไม่ต้องรับโทษจำคุก มีงานทำใช้ชีวิตกับครอบครัวได้และมีสังคมอยู่ต่อไปแต่ถ้าหากกระทำความผิดซ้ำอีกหรือกระทำผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนดในระหว่างคุมประพฤติผู้นั้นจะถูกเพิกถอนการพักการลงโทษและถูกนำตัวไปจำคุกต่อไป

หลักการทั่วไปของการลงโทษจำคุกผู้ต้องขังคนใดต้องโทษจำคุกมาแล้ว 2 ใน 3 ส่วนเวลาที่เหลืออาจได้รับการพักการลงโทษจำคุกและมีการคุมประพฤติแทนได้ เมื่อมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ต้องขังผู้นั้นมีพัฒนาการปรับพฤติกรรมดีขึ้นแล้ว และอยู่ในระดับที่สามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ การปล่อยตัวผู้นั้นจะเป็นประโยชน์ในเรื่องความปลอดภัยของสังคมด้วย ในบางกรณีที่มีเหตุอันควรอภัยโทษผู้ต้องโทษจำคุกมาแล้ว 50 เปอร์เซ็นต์ของการกำหนดโทษก็สามารถพักการลงโทษได้⁷

นอกจากนั้นยังมีมาตรการอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้เพื่อฟื้นฟูและป้องกันสังคมนำมาใช้กับผู้ต้องโทษจำคุก เช่น เอาตัวผู้ต้องขังที่มีอาการโรคจิตไปไว้ในโรงพยาบาลโรคจิตหรือสถานที่พักฟื้น สถานกักกันพิเศษ เป็นต้น⁸

3.2.2 กฎหมายยาเสพติดของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

⁵ เฟ็งอ้าง.

⁶ เฟ็งอ้าง.

⁷ เฟ็งอ้าง.

⁸ เฟ็งอ้าง.

1. นโยบายด้านยาเสพติด⁹

ประเทศเยอรมนีดำเนินการตาม “แผนปฏิบัติการว่าด้วยยาเสพติดและการติดยาเสพติด” ของประเทศที่ the Federal Cabinet ได้วางไว้ในปี 2003 แผนปฏิบัติการได้กำหนดกลยุทธ์อย่างกว้างขวาง หลายปีเพื่อต่อต้านยาเสพติด โดยมีนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติด 4 แนวทาง คือ

(1) การป้องกัน (Prevention) การป้องกันเป็นมาตรการแรกที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การใช้มาตรการใดๆก็แล้วแต่ หลักคือ เพื่อไม่ให้บุคคลเข้าไปสู่ขั้นตอนการดำเนินคดีถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพายาเสพติดอย่างหนัก และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีซึ่งจะเป็นขั้นตอนสุดท้าย อนึ่ง ครอบครัวและสังคมต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันไม่ให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การให้ความรู้กับประชาชนโดยเฉพาะที่เป็นเด็กและเยาวชนอย่างถูกต้องไม่ให้ไปเกี่ยวข้อง และอธิบายให้รู้ถึงพิษภัยเกี่ยวกับยาเสพติด สารเสพติดใดที่เสพได้หรือเสพไม่ได้ตามกฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์ในการลดความต้องการใช้ยาเสพติด

(2) การบำบัดและการให้คำปรึกษา ถ้ากระบวนการในขั้นป้องกันไม่ได้ผล บุคคลนั้นก็ต้องเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูบำบัดเพื่อแสวงหาแนวทางในการรักษาให้หายเป็นปกติและกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมได้ตามปกติ

(3) การช่วยผู้ติดยาเสพติด (Drug help) เป็นที่ยอมรับว่าบุคคลบางคนไม่สามารถผ่านขั้นตอนการบำบัดรักษาได้และไม่สามารถรักษาได้ในเวลาที่จำกัด รัฐจึงต้องให้ยาเสพติดกับบุคคลเพื่อรักษา หรือ Drug Substitute Treatment เช่น Methadone Program โดยการจัดให้มี “ห้องเสพยา” หรือ Injection Room หรือการอนุญาตให้เสพ Heroin ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ กระบวนการดังกล่าวนี้มีข้อโต้แย้งว่าไม่ได้เป็นมาตรการที่ทำให้บุคคลเลิกเสพยา แต่ยังให้เข้ายังคงเสพต่อไป อย่างไรก็ตามก็ต้องยอมรับว่ามาตรการที่ทำให้คนเลิกเสพยาด้วยการเสพยาจะได้ผลในการป้องกันการกระทำความผิดได้อย่างสมบูรณ์

(4) การดำเนินคดี การดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับความผิดยาเสพติด กฎหมายยาเสพติดของเยอรมนีเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดยาเสพติดทุกลักษณะ ยกเว้นแต่การเสพ วัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้คือ การจัดการเคลื่อนย้ายและจำหน่ายยาเสพติดเสพติดทุกรูปแบบ โดยการดำเนินคดีกับผู้นำเข้าและจำหน่าย การดำเนินคดีกับผู้ครอบครองยาเสพติดโดยค้ำนึ่งถึงปริมาณยาในครอบครอง อย่างไรก็ตามกฎหมายเยอรมนีไม่อนุญาตให้บุคคลปลูกและใช้ยาเสพติดบางประเภท อย่างเช่น กัญชา เหมือนดังบางประเทศในทวีปอเมริกา และมาตรการบังคับทางอาญาจะไม่นำมาใช้ในการครอบครองและส่งมอบยาเสพติดในปริมาณที่พึงสันนิษฐานได้ว่าจะใช้เพียงการเสพ และในบางกรณีอาจมีการลดทอนอัตราส่วนการลงโทษหรือหยุดการบังคับโทษได้เมื่อบุคคลได้ผ่านการบำบัดรักษาแล้ว จุดนี้คือการใช้มาตรการบำบัดรักษาแทนการดำเนินคดี

⁹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์, การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน อังกฤษและโปรตุเกส อังกฤษ สหรัฐอเมริกา (สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 2556).

ลักษณะความผิดและการลงโทษเกี่ยวกับยาเสพติด ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีของหน่วยงานภาครัฐและแม้กระทั่งศาลจะต้องมุ่งเน้นการปราบปรามและลงโทษผู้กระทำความผิดฐานผลิตและจำหน่ายมากกว่าผู้เสพ

2. กฎหมายที่ใช้บังคับ มาตรการทางกฎหมาย กระบวนการดำเนินคดีและบทลงโทษ¹⁰

ความพยายามที่จะควบคุมทางนิติบัญญัติในการเสพ การมีไว้ในครอบครอง การลักลอบค้ายาเสพติด และการเพาะปลูกพืชเสพติดหลายชนิดของเยอรมนี ค่อนข้างจะมีความก้าวหน้าเมื่อเทียบกับอีกหลาย ๆ ประเทศ ประเทศเยอรมันมีนโยบายและกฎหมายยาเสพติดหลายฉบับที่ถือว่าก้าวหน้า ซึ่งรวมถึงโครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยา เครื่องจำหน่ายเข็มฉีดยาแบบหยอดหรือหยู้ออง

สำหรับใช้ฉีดยาเสพติดที่ปลอดภัย การเปิดโอกาสให้เข้าโครงการรับการบำบัดการติดเมทาโดนและเฮโรอีนสำหรับผู้ติดยาโดยใช้การฉีดเข้าเส้นเลือดดำ การให้ดุลยพินิจกับอัยการเพื่อจะไม่ดำเนินคดีกับผู้ที่มีความผิดจากการมียาเสพติดไว้ในครอบครองในปริมาณที่ไม่มากนักเพื่อใช้ในการส่วนตัว (โดยเฉพาะกัญชา) การผลิตกัญชาในเชิงอุตสาหกรรม ตลอดจนการเข้ารับการบำบัดทดแทนการคุมขังสำหรับผู้ต้องโทษจากการเสพยาและการติดยา

กฎหมายยาเสพติดของประเทศเยอรมันได้รับการแก้ไขให้มีบทลงโทษภาคบังคับขั้นต่ำสำหรับผู้กระทำผิดในคดียาเสพติดที่ร้ายแรง เช่น การลักลอบค้ายาเสพติด และการผลิตสารควบคุมหรือสารที่ผิดกฎหมายในปริมาณมาก การปฏิรูปกฎหมายดังกล่าวของประเทศเยอรมันได้ทำให้นานาประเทศที่สนับสนุนวิธีการที่เข้มงวดมากขึ้นพอใจ

อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายจะกำหนดไว้เช่นนั้น เฮโรอีนและสารแปรรูปจากฝิ่นยังคงสามารถหาซื้อได้ทั่วไปตามร้านขายยา ในปี ค.ศ. 1941 แอมเฟตามีนก็ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายให้เป็นสารควบคุม กฎหมายฝิ่น ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อวันที่ 10 มกราคม ค.ศ. 1972 พร้อมกับการตรากฎหมายยาเสพติดใหม่ซึ่งคือ BtmG และ BtmG ได้เปลี่ยนการให้ความสำคัญจากการบังคับใช้กฎหมายมาเป็นมาตรการลดอันตราย และการบำบัดแทน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายยาเสพติดที่สำคัญในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด การแก้ไขกฎหมายนี้โดยเนื้อหาแล้วเป็นการทำให้ยาเสพติดส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยพฤตินัยของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹¹ ผลที่ตามมาทำให้ผู้ที่กระทำความผิดส่วนใหญ่จำนวนมาก (ร้อยละ 90) มีกัญชาต่ำกว่า 10 กรัม ไว้ในครอบครองไม่ถูกดำเนินคดี อย่างไรก็ตามการลงโทษขั้นบังคับขั้นต่ำยังคงอยู่สำหรับการกระทำความผิดที่ศาลพิจารณาว่าร้ายแรงเช่น การลักลอบค้ายาเสพติด หรือการผลิตยาเสพติดในปริมาณที่มาก การขายยาเสพติดให้กับผู้เยาว์ การมียาเสพติดไว้ในครอบครองขณะที่พกอาวุธ และสถานการณ์อื่นๆ ที่สื่อให้เห็นถึงอันตรายต่อชีวิตและสวัสดิภาพของผู้อื่น อาจทำให้ได้รับโทษอย่างน้อยในขั้นต่ำสุดของโทษภาคบังคับ

¹⁰ เฟ็งอ้าง.

¹¹ เฟ็งอ้าง.

ความผิดและโทษ

BtmG ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายยาเสพติดที่สำคัญในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด BtmG ได้ให้อำนาจกับอัยการโดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากศาล ที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดที่เล็กน้อย ไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น และไม่กระทบต่อความปลอดภัยของสาธารณะ ผลโดยตรงของการแก้ไขกฎหมายนี้ โดยเนื้อหาแล้วเป็นการทำให้การเสพยาเสพติดส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยพฤตินัยในประเทศเยอรมัน ผลที่ตามมาทำให้ผู้ที่กระทำความผิดส่วนใหญ่จำนวนมาก (มากกว่าร้อยละ 90) ที่มีกัญชาต่ำกว่า 10 กรัมไว้ในครอบครองไม่ถูกดำเนินคดีภายใต้กฎหมายเยอรมัน อย่างไรก็ตามการลงโทษภาคบังคับขั้นต่ำยังคงอยู่สำหรับการกระทำความผิดที่ศาลพิจารณาว่าร้ายแรง เช่น การลักลอบค้ายาเสพติด หรือการผลิตยาเสพติดในปริมาณที่มาก การขายยาเสพติดให้กับผู้เยาว์ การมียาเสพติดไว้ในครอบครองขณะที่พักอาศัย และสถานการณ์อื่นๆ ที่สื่อให้เห็นถึงอันตรายต่อชีวิตและสวัสดิภาพของผู้อื่น อาจทำให้ได้รับโทษอย่างน้อยในขั้นต่ำสุดของโทษภาคบังคับ

ในกฎหมายเยอรมันว่าด้วยการค้าสารเสพติด ค.ศ. 1994 ส่วนที่ 1 บทนิยาม มาตรา 1 ได้

กำหนดบทนิยามของคำว่า สารเสพติด (Narcotics) ไว้ว่า¹²

1) สารเสพติดตามความหมายของกฎหมายนี้ หมายถึง สาร หรือ สารปรุงผสมตามที่กำหนดไว้ในภาคผนวก I ถึง III

2) รัฐบาลสหพันธรัฐ โดยความเห็นชอบของสภาสหพันธรัฐ เป็นผู้มีอำนาจแก้ไข หรือเพิ่มเติมภาคผนวก I ถึง III ได้เท่าที่จำเป็นภายใต้คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. บนพื้นฐานของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับผลกระทบของสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการสร้างการเสพติด

2. จากความเป็นไปได้ของการก่ออาการเสพติดเนื่องจากสารหรือการใช้สารหรือ

3. ในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนที่เกี่ยวกับความปลอดภัย หรือการควบคุมการค้าสารเสพติด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขของสหพันธรัฐเป็นผู้มีอำนาจ ตามระเบียบและต้องได้รับการอนุมัติโดยสภาสหพันธรัฐในการเพิ่มเติมสารและสารปรุงผสมซึ่งใช้ในการบำบัดรักษาในภาคผนวก I ถึง III หากจำเป็นต้องใช้มาตรการเกี่ยวกับการใช้สารในทางที่ผิดและก่ออันตรายต่อสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม

4. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้มีอำนาจ ตามระเบียบไม่ต้องได้รับการอนุมัติโดยสหพันธรัฐ ในการแก้ไขภาคผนวก I ถึง III หรือระเบียบซึ่งถูกตราขึ้นตามพื้นฐานของบทบัญญัตินี้ トラบเท่าที่เป็นไปตามการแก้ไขภาคผนวกในข้อตกลงเกี่ยวกับสารเสพติด ค.ศ. 1961 และข้อตกลงเกี่ยวกับสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1971 ตามรูปแบบของอนุสัญญาเหล่านั้น ซึ่งผูกพันสหพันธรัฐเยอรมัน

นอกจากนี้ กฎหมายเยอรมันได้กำหนดนิยามของคำอื่นที่เกี่ยวข้องไว้ในมาตรา 2 ดังนี้

¹² ปิยนตร ไกลเลิศ, ‘บทนิยามและการจัดการแบ่งประเภทสารติดตามกฎหมายว่าด้วยสารเสพติด’

1. สาร (Substance) คือ พืช ส่วนของพืช หรือส่วนประกอบของพืช ไม่ว่าจะผ่านกรรมวิธีหรือไม่ผ่านกรรมวิธี ส่วนประกอบของสารเคมี เอสเทอร์ อีเทอร์ ไอโซเมอร์ ส่วนประกอบของโมเลกุล เกลือ สารดิบหรือสารบริสุทธิ์ส่วนผสมตามธรรมชาติ และสารละลาย

2. สารปรุงผสม (Preparation) คือสิ่งผสมของสารหรือสารละลาย ของหนึ่งสารหรือหลายสาร เว้นแต่สิ่งผสมหรือสารละลายตามธรรมชาติ ทั้งนี้ โดยที่ไม่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขในการรวมตัว

ทั้งนี้ประเทศเยอรมนีได้กำหนดประเภทสารเสพติดไว้ในภาคผนวกดังนี้¹³

ภาคผนวก I สารเสพติดซึ่งไม่อาจมีการค้าขายได้ เช่นอะเซทิลโคโคเดอีน ยางกัญชาแอลเอสดีสารสกัดเข้มข้นของต้นฝิ่นแห้ง เฮโรอีน เป็นต้น

ภาคผนวก II สารเสพติดซึ่งอาจมีการขายได้ แต่แพทย์ไม่สามารถสั่งได้เช่น เอทิลมอร์ฟิน เป็นต้น

ภาคผนวก III สารเสพติดซึ่งอาจมีการค้าขายได้ และแพทย์สามารถสั่งได้เช่น แอมเฟตามีน เมทลีนไดออกซี เมทแอมเฟตามีน(ยาอี) โคคาอีน โคโคเดอีน มิตาโซแลม มอร์ฟิน ไนเมตาซีแพม ฝิ่น เป็นต้น

ในการกำหนดให้สารใดเป็นสารเสพติดโดยการระบุจัดเข้าไว้ในภาคผนวกนั้นกฎหมาย

เยอรมันได้บัญญัติกำหนดขอบเขตหลักการในการระบุไว้โดยให้อยู่บนพื้นฐานทางสาธารณสุขและทางการแพทย์ กล่าวคือ บนพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับผลกระทบของสารในแง่ของการก่ออาการเสพติด

แนวทางในการกำหนดโทษ ตามกฎหมายยาเสพติดของเยอรมัน (BtmG) จะขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความผิด ดังนี้

Section 29, paragraph 1 ผู้ใด ปลูก ผลิต จำหน่าย หรือ นำเข้า ส่งออก มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับ

Section 29 paragraph 3, ผู้ใดจำหน่ายยาเสพติดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อื่นมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี

Section 29a paragraph 1, ผู้ใดอายุเกินกว่า 21 ปี จัดหายาเสพติดให้ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือมีส่วนร่วมในการจำหน่าย ผลิต จ่ายแจกยาเสพติดมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี

Section 30 paragraph 1 ผู้ใด ปลูก ผลิต จ่ายแจกยาเสพติดในลักษณะของแก๊งหรืออายุเกินกว่า 21 ปี จัดหายาเสพติดให้ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เพื่อการค้า หรือจ่ายแจกให้ผู้อื่นเป็นเหตุให้ผู้นั้นเสียชีวิตโดยประมาท หรือนำเข้ายาเสพติดโดยผิดกฎหมายในจำนวนพอสมควร (illegally imports narcotics in a not insignificant quantity) มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี

Section 30a paragraph 1 ผู้ใด ปลูก ผลิต จ่ายแจก นำเข้าส่งออกยาเสพติดในลักษณะของแก๊งหรือผู้ใดอายุเกินกว่า 21 ปี ทำให้ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เข้าร่วมในการจำหน่ายยาเสพติด หรือผู้ใดกระทำโดยมีอาวุธหรือวัตถุอื่นใดที่สามารถทำอันตรายต่อร่างกายผู้อื่นได้ มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี

¹³ ศักดิ์ชัย เลิศพาณิชย์พันธุ์ (เชิงอรรถ 9).

นอกจากนี้กฎหมายยาเสพติด Section 31a (1) ยังบัญญัติให้อำนาจอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำผิดได้หากปริมาณยาเสพติดมีจำนวนน้อย และการฟ้องนั้นมิได้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือมิไว้เพื่อใช้ส่วนตัว หรือ Section 31a (2) กรณีมีการดำเนินการสั่งฟ้องไปแล้ว ศาลอาจยุติกระบวนการพิจารณาได้โดยความยินยอมของอัยการและผู้กระทำผิด

สำหรับความรับผิดทางอาญานั้น กฎหมายยาเสพติดของเยอรมันกำหนดให้สามารถลดโทษได้หากศาลพบว่าความผิดดังกล่าว “ไม่รุนแรง” หากเป็นเช่นนั้น ศาลอาจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดได้ เช่นน้อยกว่า 2 ปี หรือ 5 ปี ใน Section 30 หรือ Section 30a แล้วแต่กรณี ซึ่งศาลฎีกาเยอรมันได้เคยมีคำพิพากษาว่า ความผิดที่เข้าข่าย “ไม่ร้ายแรง” นั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาสถานะแวดล้อมที่แสดงถึงความแตกต่างจากสภาพการณ์ทั่วไป อันทำให้ศาลเห็นได้ว่า การกำหนดโทษที่ใช้ตามปกตินั้นไม่มีความสมเหตุสมผล

กรณีความผิดมีความรุนแรง เช่น ในส่วนของการค้ายาเสพติด หากกระทำในลักษณะเป็นอันตรายต่อบุคคลหลายคนที่เป็นเยาวชน และยาเสพติดมีปริมาณมาก มีโทษจำคุก 1-15 ปี หากกระทำในลักษณะกลุ่มอาชญากรรมหรือกลุ่มแก๊ง เพื่อค้ากำไร ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตผู้อื่น มีการนำเข้ายาเสพติดปริมาณมาก มีโทษจำคุก 2-15 ปี หากมีการกระทำในหลายลักษณะรวมกันดังกล่าวข้างต้น มีโทษจำคุก 5-15 ปี (Section 12, 38 – German Criminal Code)

ประเทศเยอรมนีไม่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตในคดียาเสพติด แต่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตในคดีประเภทอื่น (Section 38 – German Criminal Code) และไม่มีโทษประหารชีวิต

การกำหนดโทษผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดฐานจำหน่ายนั้นมีการคำนึงถึงการพิจารณาลักษณะของการกระทำความผิดและความร้ายแรงต่อสังคมจะมีผลต่อการกำหนดโทษฐานจำหน่ายของผู้กระทำความผิดว่าควรจะกำหนดโทษอย่างไร ซึ่งแนวทางในการกำหนดโทษในคดียาเสพติดตามกฎหมายยาเสพติดของเยอรมัน (BtmG) ที่จะขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการกระทำความผิดและโดยไม่มีการคำนึงถึงประเภทของสารตามบัญชีเพื่อพิจารณากำหนดโทษผู้กระทำความผิดแต่จะพิจารณาความร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นหรือสังคมมากเพียงใดเท่านั้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดโทษฐานจำหน่ายตามกฎหมายเยอรมันยังการใช้หลักเหมือนการกำหนดโทษทั่วไปในกฎหมายอาญา กล่าวคือห้ามมิให้ กำหนดโทษเกินกว่าเหตุหรือเรียกว่าหลักความได้สัดส่วนในการกำหนดโทษและแม้ว่าจะไม่ได้ บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ถือว่าเป็นหลักกฎหมายที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปเพราะรากฐานของหลักความได้สัดส่วนนั้นเป็นพื้นฐานมาจากหลักความยุติธรรม (Gerechtigkeit) อันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายทั่วไปและหลักความได้สัดส่วนเป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญของประเทศ เยอรมนีโดยตรงตามที่เคยกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักสำคัญในการ ตรวจสอบการกระทำทั้งหลายของรัฐมีความมุ่งหมายเพื่อการจำกัดการแทรกแซงของรัฐ ห้ามมิให้มีการใช้อำนาจอย่างอำเภอใจเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดของประเทศเยอรมนีมีการกำหนดโทษที่ได้สัดส่วนเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคลว่ามีการกระทำความผิดในลักษณะใดและมีผลร้ายแรงต่อสังคมที่เกิดจากการกระทำความผิดมากน้อย

เพียงใด อีกทั้งยัง พิจารณาความความชั่วร้ายจากพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดว่ามีประวัติในการกระทำความผิดเป็นอย่างไรไม่ใช่พิจารณาจากประเภทของสารเพื่อใช้กำหนดโทษผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด แต่เพียงอย่างเดียว

3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในส่วนนี้จะได้อธิบายถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดในสหรัฐอเมริกา และการนำมามาตรการความรุนแรงในการบังคับคดียาเสพติดมาใช้ ผลการศึกษาเป็นดังนี้

1. นโยบายด้านกฎหมายเกี่ยวกับการบริการจัดการคดียาเสพติด

การตรวจสอบนโยบายยาเสพติดที่ล้มเหลวในช่วงเปลี่ยนศตวรรษได้ให้แนวทางในการผ่อนคลายนโยบายเกี่ยวกับยาเสพติดของสหรัฐอเมริกามากขึ้น นโยบาย “สงครามยาเสพติด” ของ Reagan และ Nixon ได้พิสูจน์แล้วว่าภัยพิบัติ เรื้อนจำในสหรัฐฯ มีผู้ใช้ยาเสพติดที่ต้องชังจากการใช้นโยบายตามกฎหมายยาเสพติดที่ใช้ในช่วงทศวรรษที่ 1980 สหรัฐอเมริกามีผู้ต้องชังมากกว่าเวลาอื่นๆ จำนวนผู้ต้องชังประมาณ 2.5 ล้านคน โดยครึ่งหนึ่งถูกจองจำอยู่ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

หลายรัฐที่กำลังมองหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้กำลังพิจารณาเรื่อง “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” ซึ่งตรงกันข้ามกับการจำคุกในเรือนจำสำหรับผู้ใช้ยาเสพติด เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2015 23 รัฐและ District of Columbia ได้อนุมัติให้ใช้กัญชาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ อีกเจ็ดรัฐมีแนวโน้มใกล้เคียงกันการใช้นโยบายแบบเดียวกันและรัฐโคโลราโด ได้ทำการรับรองการใช้กัญชาภายใต้การควบคุมว่าถูกต้องตามกฎหมายอย่างสมบูรณ์ ยาเสพติดอื่นๆเกิดขึ้นกับฝ่ายค้านที่เข้มแข็งมากขึ้นเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตามชาวอเมริกันจำนวนมากเชื่อว่ายาเสพติดทั้งหมดควรได้รับการรับรองและเชื่อว่าในที่สุดการลดความรุนแรงในคดียาเสพติดในสหรัฐอเมริกาอาจจะเกิดขึ้น เงินที่ใช้จ่ายไปยังผู้ต้องหาที่ถูกคุมขังจะถูกเปลี่ยนเส้นทางไปสู่การพักฟื้นและการศึกษาด้านยาเสพติด

อย่างไรก็ตาม สำนักงานนโยบายควบคุมยาเสพติดแห่งชาติ (Office of National Drug Control Policy ONDCP) คัดค้านการถูกต้องตามกฎหมายของกัญชา แต่สนับสนุนการของการใช้ทางเลือกแทนการจำเรือนจำสำหรับความผิดปกติของการใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้น การประกาศเกี่ยวกับเรื่องนี้ซึ่งเสนอโดยสหรัฐฯได้รับการอนุมัติในการประชุมระหว่างประเทศโดยคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติด (CND) ในเดือนมีนาคม 2015¹⁴

งบประมาณควบคุมยาเสพติดแห่งชาติปีงบประมาณ 2011 ที่เสนอโดยประธานาธิบดีโอบามาจะทุ่มเททรัพยากรใหม่ๆ ที่สำคัญในการปกป้องและรักษายาเสพติด ทรัพยากรจะเสริมด้วยความพยายามที่

¹⁴ ‘Chemist and druggist volume 28’ (Google Books, 1886) <<https://bit.ly/3okxSNj>> accessed 19 July 2022.

ก้าวร้าวเพื่อเพิ่มการบังคับใช้กฎหมายในประเทศการแทรกแซงและการควบคุมอุปทาน ทรัพยากรใหม่ 340 ล้านดอลลาร์เพิ่มการป้องกันและรักษายาเสพติด¹⁵

2. บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดของรัฐบาลกลาง (Federal Drug Law) ได้บัญญัติให้การครอบครองใช้หรือแจกจ่ายยาเสพติดที่ผิดกฎหมายเป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง มีบทลงโทษที่เข้มงวดสำหรับความผิดยาเสพติด รวมถึงเน้นการบังคับโทษเรือนจำสำหรับความผิดหลายประการ ข้อมูลต่อไปนี้แม้ว่าจะไม่สมบูรณ์แต่ก็เป็นภาพรวมของบทลงโทษของรัฐบาลกลางสำหรับการตัดสินครั้งแรกและบทลงโทษทั้งหมดเป็นสองเท่าสำหรับกรณีที่ทำซ้ำ¹⁶

บทบัญญัติเกี่ยวกับฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษระดับรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ความผิดระดับสูงจนถึงความผิดเล็กน้อย อยู่ใน Title 22 U.S.C มาตรา 841

Title 22 U.S.C. มาตรา 841 บัญญัติการกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษไว้ โดยแบ่งความรับผิดชอบประเภทต่างๆดังนี้

841 (a) (1) ผลิต จำหน่าย จ่ายหรือมีเจตนาเพื่อผลิตจะจำหน่ายหรือจำหน่ายสารควบคุม

841 (a) (2) ผลิต จำหน่าย จ่ายหรือครอบครองโดยเจตนาและเจตนาเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายหรือจำหน่ายสารปลอม

ส่วน Title 22 U.S.C. มาตรา 841 (b) (1) (A) กำหนดบทลงโทษขั้นสูงในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษดังนี้

โทษขั้นต่ำบังคับจำคุกเรือนจำ 10 ปีถึงตลอดชีวิตปรับสูงสุด 10 ล้านดอลลาร์และต้องเข้ารับการบำบัดบำบัดอย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป สำหรับการครอบครองยาเสพติดในปริมาณต่างๆ ต่อไปนี้

1. เฮโรอีน 1 กิโลกรัมขึ้นไป

2. โคเคน 5 กิโลกรัมขึ้นไป

3. ฐานโคเคน 280 กรัมขึ้นไป

4. กัญชา 1,000 กิโลกรัมขึ้นไปหรือกัญชามากกว่า 1,000 ตันขึ้นไป

5. เมทแอมเฟตามีนบริสุทธิ์ 50 กรัมหรือมากกว่าหรือสารส่วนผสมของเมทแอมเฟตามีน มากกว่า 500 กรัม

Title 22 U.S.C. มาตรา 841 (b) (1) (D) กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดระดับกลางดังต่อไปนี้

¹⁵ 'History The Drug Enforcement Administration 1985-1990' (United States Drug Enforcement Administration) <<https://bit.ly/3MmWCMT>> accessed 19 July 2022.

¹⁶ 'State and Federal Laws and Sanctions Concerning Drug and Alcohol' (Boston University, 2018) <<https://www.bu.edu/safety/alcohol-drugs/laws/>> accessed 19 July 2022.

จำเรือนจำสูงสุด 5 ปี ปรับสูงสุด 250,000 ดอลลาร์ ต้องเข้ารับการบังคับบำบัดรักษาอย่างน้อย 2 ปี สำหรับการครอบครองกัญชาไม่เกิน 50 กิโลกรัมหรือกัญชาไม่เกิน 50 ต้น โดยไม่คำนึงถึงน้ำหนัก

ส่วน Title 22 U.S.C.มาตรา 844 กำหนดฐานความผิดการครอบครองยาเสพติดเล็กน้อย ดังนี้ การครอบครองสารควบคุมในปริมาณที่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในมาตรา 841 ถือว่าเป็นความผิดระดับความผิดหลุโทษและอาจได้รับโทษปรับในอัตราที่น้อยมาก

3.การจำแนกประเภทของยาเสพติดที่ต้องควบคุม ตารางต่อไปนี้แสดงประเภทของยาเสพติดและวัตถุประสงค์ต่อจิตประสาทที่การครอบครองเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของรัฐบาลกลางและบทกำหนดโทษ

ตารางที่ 3.1 แสดงประเภทของยาเสพติดที่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของรัฐบาลกลาง และบทกำหนดโทษ

Substance	Amount	Penalty—First Conviction
Heroin	1 kg. or more	Prison: not less than 10 years, not more than life. Fine: up to \$4 million.
Cocaine	5 kg. or more	
Crack Cocaine	50 gm. or more	
Methamphetamine	100 gm. or more	
PCP	100 gm. or more	
LSD	10 gm. or more	
Marijuana	1,000 kg. or more	
N-Phenyl-N-propanamide	400 gm. or more	
Heroin	100–999 gm.	
Cocaine	500–4,999 gm.	
Crack Cocaine	5–49 gm.	
Methamphetamine	10–99 gm.	
PCP	10–99 gm.	
LSD	1–10 gm.	
Marijuana	100–1,000 kg.	

Substance	Amount	Penalty—First Conviction
N-Phenyl-N-propanamide	40–399 gm.	
Amphetamines	any amount	Prison: up to 3 years Fine: up to \$250,000.
Barbiturates	any amount	
Marijuana	50–100 kg.	Prison: up to 20 years Fine: up to \$1 million.
Hashish	10–100 kg.	
Hash Oil	1–100 kg.	
Flunitrazepan (Rohypnol, “roofies,” or “roaches”)	1 gm.	
Marijuana	less than 50 kg.	Prison: up to 5 years Fine: up to \$250,000.
Hashish	less than 10 kg.	
Hash Oil	less than 1 kg.	
Flunitrazepan (Rohypnol, “roofies,” or “roaches”)	less than 30 mg.	

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นประเภทยาสเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่การครอบครองเป็นความผิดต่อกฎหมายของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา สังเกตได้ว่าสารเสพติดแต่ละประเภทยามีการกำหนดมาตรการครอบครองแล้วเป็นความผิดไม่เท่ากัน หลากหลายไปตามความรุนแรงของสารเสพติดนั้นๆ ส่วนมาตรการบังคับโทษในภาพรวมเมื่อพิจารณาจากตารางจะแบ่งกลุ่มของยาเสพติดเป็น 5 กลุ่ม ตามระดับความรุนแรงของยาเสพติดให้โทษ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 จำเริญจำ : ไม่น้อยกว่า 10 ปี ถึงจำเริญจำตลอดชีวิต ปรับไม่เกิน 4 ล้านเหรียญ

กลุ่มที่ 2 จำเริญจำ : ไม่น้อยกว่า 5 ปี แต่ไม่เกิน 40 ปี ปรับไม่เกิน 2 ล้านดอลลาร์

กลุ่มที่ 3 จำเริญจำ : ไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน \$ 250,000

กลุ่มที่ 4 จำเริญจำ : สูงสุด 20 ปี ปรับไม่เกิน 1 ล้านเหรียญ

กลุ่มที่ 5 จำเริญจำ : นานถึง 5 ปี ปรับไม่เกิน \$250,000¹⁷

4. การจำแนกความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

¹⁷ Ibid.

บทบัญญัติกฎหมายแห่งรัฐบาลกลาง (Statute) ที่บัญญัติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของสหรัฐอเมริกา มีดังต่อไปนี้

1. ความผิดฐานกระทำอันขัดผลประโยชน์ของรัฐบาลกลาง (21 U.S.C 862)

การดำเนินคดียาเสพติดของรัฐบาลกลาง อาจส่งผลให้สูญเสียงบประมาณของรัฐบาลกลางอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อการจัดสรรงบประมาณส่วนอื่น เช่น กองทุนเงินกู้ยืมทุนการศึกษา สัญญาและใบอนุญาตการดำเนินคดีค้ายาเสพติดของรัฐบาลกลางอาจส่งผลให้ผู้กระทำความผิดต้องโทษเรือนจำเป็นเวลาถึง 5 ปี สำหรับการตัดสินครั้งแรก ความผิดยาเสพติดของรัฐบาลกลางฐานมีไว้ในครอบครองถือว่าเป็นความผิดกระทำการอันขัดผลประโยชน์ของรัฐบาลกลางด้วย ต้องได้รับโทษจำเรือนจำเป็นเวลา 1 ปีสำหรับการตัดสินครั้งแรกและสูงสุด 5 ปีสำหรับการกระทำความผิดซ้ำ¹⁸

2. การริบทรัพย์สินและอสังหาริมทรัพย์ของผู้กระทำความผิด 21 U.S.C 853

บุคคลใดที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของรัฐบาลกลาง จะได้รับโทษเรือนจำมากกว่า 1 ปีและจะต้องริบทรัพย์สินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้ตกเป็นของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ซึ่งรวมถึงบ้าน รถยนต์และทรัพย์สินส่วนตัวอื่นๆ มีการออกหมายจับและทรัพย์สินถูกยึด ณ เวลาที่บุคคลถูกจับกุมในข้อหาที่ส่งผลให้ถูกริบทรัพย์สิน¹⁹

3. บทลงโทษการค้ายาเสพติด 21 U.S.C 841

บทลงโทษสำหรับการดำเนินคดีการค้ายาเสพติดนั้น จะแตกต่างกันไปตามปริมาณของสารควบคุมที่ครอบครองที่เกี่ยวข้องในการทำธุรกรรม รายการด้านล่างเป็นตัวอย่างของช่วงและความรุนแรงของบทลงโทษของรัฐบาลกลางที่กำหนดไว้สำหรับการตัดสินครั้งแรก บทลงโทษสำหรับการดำเนินคดีคดีกระทำความผิดซ้ำจะเพิ่มเป็นสองเท่า หากมีการเสียชีวิตหรือการบาดเจ็บสาหัสอันเป็นผลมาจากการใช้สารควบคุมที่ได้รับการแจกจ่ายอย่างผิดกฎหมาย บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดจะต้องได้รับโทษจำเรือนจำตลอดชีวิต²⁰

บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดภายในระยะ 1,000 ฟุต จากมหาลัย (21 U.S.C 845 a.) ต้องได้รับโทษจำเรือนจำและค่าปรับซึ่งสูงเป็นสองเท่าของการลงโทษตามปกติ โดยมีโทษจำเรือนจำอย่างน้อยหนึ่งใจ

4. บทลงโทษการครอบครองสารควบคุม 21 U.S.C. 844

บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดเกี่ยวกับการครอบครองสารควบคุมใดๆ ต้องได้รับโทษจำเรือนจำสูงถึงหนึ่งปีและปรับไม่ต่ำกว่า 1,000 ดอลลาร์ สูงสุดไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์ การลงโทษครั้งที่สอง จะถูกลงโทษจำเรือนจำเพิ่มไม่น้อยกว่า 15 วัน แต่ไม่เกินสองปีและปรับไม่ต่ำกว่า 2,500 ดอลลาร์ การดำเนินคดี

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

กระทำความผิดซ้ำ จะถูกลงโทษจำคุกจำเพิ่มโดยไม่น้อยกว่า 90 วัน แต่ไม่เกินสามปี และปรับอย่างน้อย 5,000 ดอลลาร์²¹

5.มาตรการลดความรุนแรงในคดียาเสพติด

มาตรการในการลดความรุนแรงในคดียาเสพติด ตามแนวทางที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสหรัฐอเมริกา DEA ได้กำหนดแนวทางไว้อย่างกว้างขวาง ว่าสามารถ กระทำได้สองแนวทาง ได้แก่

1. กระบวนการจดทะเบียนผู้ปลูกหรือครอบครองยาเสพติด (Registration and licensing)

DEA225 ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์นักวิจัยและผู้ผลิตในการเข้าถึงยาเสพติด “schedule I” รวมถึงตาราง 2,3,4, 5 ผู้ขอจดทะเบียนที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ “หมายเลข DEA” นิติบุคคลที่ได้รับการรับรอง หมายเลข DEA จะได้รับอนุญาตให้ผลิต (บริษัท ยา) แจกจ่ายวิจัยกำหนด (แพทย์เภสัชกรพยาบาลและผู้ช่วยแพทย์ ฯลฯ) หรือแจกจ่ายสารควบคุม (เภสัชกรรม)²²

2. ระบบควบคุมการเบี่ยงเบน (Diversion control system) ปัญหาหลากหลายอย่างที่เกี่ยวข้อกับการใช้ยาเสพติดเป็นผลมาจากสารควบคุมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ถูกหันเหความสนใจจากจุดประสงค์ที่ถูกต้องตามกฎหมายไปสู่การค้ายาที่ผิดกฎหมาย ยาแก้ปวดหลายชนิดยาระงับความรู้สึกและสารกระตุ้นที่ผลิตขึ้นเพื่อการใช้ทางการแพทย์ที่ถูกต้องตามกฎหมายมักจะมีศักยภาพในการพึ่งพาหรือทำผิดกฎหมาย ดังนั้นสารที่มีการจัดตารางเวลาเหล่านี้ได้รับการควบคุมตามกฎหมายเพื่อป้องกันและรักษาความปลอดภัยของประชากร เป้าหมายของการควบคุมคือเพื่อให้แน่ใจว่า “สารควบคุม” เหล่านี้พร้อมสำหรับการใช้งานทางการแพทย์ในขณะที่ป้องกันการแจกจ่ายที่ผิดกฎหมาย และการไม่ใช่ทางการแพทย์ นี่อาจเป็นงานยากบางครั้งให้ความยากลำบากสำหรับผู้ป่วยที่ถูกต้องตามกฎหมายและผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพในขณะที่การหลีกเลี่ยงการค้าที่ผิดกฎหมาย และการบริโภคยาเสพติดที่กำหนดไว้²³

ภายใต้กฎหมายของรัฐบาลกลางธุรกิจทั้งหมดที่ผลิตหรือแจกจ่ายยาที่ควบคุมต้องผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพทุกคนที่มีสิทธิได้รับแจกจ่ายหรือสั่งยาเหล่านี้ และร้านขายยาทุกแห่งที่มีสิทธิกรอกใบสั่งยาต้องลงทะเบียนกับ DEA ผู้ลงทะเบียนจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของยาเสพติดบันทึกความรับผิดชอบและการปฏิบัติตามมาตรฐาน

การสืบสวนทั้งหมดนี้ดำเนินการโดย Diversion Investigators (DIs) DI ดำเนินการสืบสวนเพื่อค้นหาและตรวจสอบแหล่งที่มาของการเบี่ยงเบนความสงสัยและดำเนินการทางแพ่งและทางปกครองที่เหมาะสมโปรแกรมการจัดการฐานข้อมูลตามใบสั่งแพทย์ (PDMP)และอำนวยความสะดวกในการตรวจสอบและเฝ้าระวัง²⁴

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

ส่วนบทบัญญัติเกี่ยวกับการทดลองความรุนแรงในคดียาเสพติดของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ได้แก่ Title 80 Criminal Code มาตรา 135 ประการใช้วันที่ 13 ตุลาคม 1993 โดยได้บัญญัติอนุญาตให้ดำเนินการฉีดยาใต้ผิวหนังและให้โปรแกรมและเปลี่ยนเข็มฉีดยา (Syringe Policy) ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลมลรัฐ

โดย Title 80 Criminal Code มาตรา 135 กำหนดการอนุมัติเพื่อดำเนินการฉีดยาใต้ผิวหนังและโปรแกรมแลกเปลี่ยนเข็มกับบุคคลากรหรือหน่วยงานต่อไปนี้

(1) พนักงานหรืออาสาสมัครที่ผ่านการฝึกอบรมขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรในชุมชนและหน่วยงานราชการที่มีส่วนร่วมในโครงการฉีดยาเข็มฉีดยาและการแลกเปลี่ยนเข็มที่ออกแบบมา เพื่อลดการแพร่เชื้อไวรัสเอชไอวี ประชาชนสามารถครอบครองและจัดหาเข็มฉีดยา โดยไม่ต้องมีใบสั่งยา เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการ โดยใช้วิธีการแจกจ่ายการกระจายเข็มฉีดยาให้ประชาชนฉีดใต้ผิวหนัง เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันการแพร่เชื้อไวรัสเอชไอวี การอนุญาตนี้จะรับได้เฉพาะกรณีที่มีใบสั่งยาที่ออกให้โดยหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไรหรือหน่วยงานภาครัฐ ที่ได้รับการอนุมัติโดยกรมการ โดยใช้มาตรฐานตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ

(2) รัฐบาลมลรัฐจะตรวจสอบแผนส่งโดยหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไรหรือหน่วยงานรัฐบาล โดยแผนจะต้องแสดงให้เห็นถึงความสามารถขององค์กรและความมุ่งมั่นที่จำเป็นในการดำเนินการโครงการฉีดยาเข็มฉีดยาและการแลกเปลี่ยนเข็ม เพื่อประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพกับชุมชนและแผนแสดงให้เห็นถึงความสามารถขององค์กรในการบริการลดอันตราย ที่ครอบคลุมรวมถึงการให้ความรู้ด้านการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีและการ ให้คำปรึกษาโดยตรงหรือการอ้างอิงถึงบริการด้านสุขภาพแก่ประชาชน

(3) การอนุญาตนี้ครอบคลุมเฉพาะเข็มฉีดยาและเข็มฉีดยาใต้ผิวหนังที่กระจายหรือรวบรวมตามแผนที่ได้รับการอนุมัติและตราบดที่พนักงานอาสาสมัครที่ผ่านการฝึกอบรมขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรหรือหน่วยงานราชการได้รับมอบหมายเข้าร่วมโปรแกรม องค์กรหรือนิติบุคคลจะต้องพัฒนาและรักษารายชื่อของพนักงานและอาสาสมัครที่ผ่านการฝึกอบรมซึ่งได้รับอนุญาตให้ได้รับครอบครองและจัดหาเข็มฉีดยาและเข็มฉีดยาใต้ผิวหนังและจัดการทำรายการนี้ต่อกรม การเปลี่ยนแปลงบุคคลากรทั้งหมดในรายการนี้จะต้องรายงานต่อแผนกทันที

(4) บุคคลที่เข้าร่วมในแผนที่ได้รับอนุมัติอาจได้รับและมีกระบอกฉีดยาและเข็มฉีดยาใต้ผิวหนังโดยไม่ต้องมีใบสั่งยาจากบุคคลที่ได้รับอนุญาตตามแผนก (a) ของส่วนนี้โดยมีเงื่อนไขว่า :

(1) การอนุญาตนี้ครอบคลุมเฉพาะการขอรับหรือครอบครองหลอดฉีดยาและเข็มฉีดยาใจใต้ผิวหนังที่มีการจำหน่ายหรือเก็บรวบรวมตามแผนที่ได้รับอนุมัติและ

(2) การอนุมัตินี้มีผลตราบดเท่าบุคคลนั้นมีส่วนร่วมในแผนอนุมัติและ

(3) การอนุญาตนี้จะเป็นโมฆะโดยอัตโนมัติ เมื่อผู้เข้าร่วมพยายามกระทำการละเมิดกฎหมายของรัฐหรือรัฐบาลกาล

(4) การแจกเข็มฉีดยาให้บุคคลแต่ละครั้งจะต้องทำการบันทึกในรายงานด้วย ผู้เข้าร่วมและการทำธุรกรรมจะต้องได้รับการดูแลโดยองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการและเปลี่ยนเข็มฉีดยาได้ผิวหนังและเข็มฉีดยาได้ผิวหนัง โดยองค์กรหรือหน่วยงานต้องกระทำการบันทึกจำนวนผู้เข้าร่วมที่ให้การศึกษาและการให้คำปรึกษาด้านการป้องกันเอชไอวี จำนวนและประเภทของการให้บริการโดยตรงหรือให้บริการโดยอ้อมถึงผู้เข้าร่วมรวมถึงการส่งต่อไปยังแบบทดสอบแอนติบอดีเอชไอวีบริการด้านสุขภาพรวมถึงการประเมินและการรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และวัณโรค บริการและบริการบำบัดยาเสพติด

(5) องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานภายใต้การและเปลี่ยนเข็มที่ได้รับอนุมัติจะต้องจัดทำรายงานภายใต้การและเปลี่ยนเข็มที่ได้รับอนุมัติจะต้องจัดทำรายงานประจำปีของกิจกรรมแผนต่อคณะกรรมการธิการโดยสรุปข้อมูลที่ได้รับเป็นรายไตรมาสตามที่มีอยู่ในส่วนย่อย (j) ของส่วนนี้ในรูปแบบที่ แผนก นอกจากนี้รายงานจะต้องมีการประเมินความคืบหน้าขององค์กรในการบรรลุเป้าหมายของแผน รายงานประจำปีจะต้องส่งไปยังผู้บัญชาการไม่เกิน 60 วันหลังจากโปรแกรมได้รับการอนุมัติเป็นระยะเวลาหนึ่งปีและในเวลาเดียวกันเป็นประจำทุกปีหลังจากนั้น

(6) องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานภายใต้แผนการแลกเปลี่ยนเข็มที่ได้รับการอนุมัติภายใต้การแบ่ง (ก) ของส่วนนี้อาจถูกตรวจสอบโดยผู้ที่มีอำนาจของผู้แทนของคณะกรรมการสุขภาพแห่งรัฐตามความจำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับข้อกำหนดของส่วนนี้ องค์กรหรือองค์กรที่พบว่ามีกรณีละเมิดกฎหมายเหล่านี้จะได้รับการแจ้งเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวกับการละเมิดจากผู้บัญชาการแต่ละช่วงเวลาไม่เกิน 30 วันนับจากวันที่ได้รับแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อแก้ไขการละเมิด หากองค์กรยังคงละเมิดข้อบังคับเหล่านี้หลังจากวันที่จำเป็นสำหรับการแก้ไขคณะกรรมการธิการอาจยุติการอนุมัติแผน กรรมการธิการอาจยกเลิกแผนทันทีหากพิจารณาว่าการอนุมัติไม่ได้อยู่ในความสนใจของสาธารณชนอีกต่อไป

ผู้ที่ถูกตัดสินว่าครอบครองยาเสพติดเช่นเฮโรอีนและ ecstasy สำหรับการใช้งานส่วนตัวจะต้องถูกจำเริญจำสูงสุด 6 เดือนและต้องถูกจับกุมขังอีกสองปี แทนที่จะเป็นโทษสูงสุด 18 เดือนและกฎหมายฉบับนี้กำหนดว่าการครอบครองยาเสพติดชนิดอื่นๆ จะได้รับการลดโทษถือว่าเป็นความผิดเล็กน้อย

กฎหมายฉบับดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาที่จำเป็นมาก เพื่อลดความแออัดของเรือนจำโคโลราโดที่เต็มไปด้วยผู้ต้องขังคดียาเสพติดและถึงเวลาที่จะต้องแสวงหาวิธีการรักษาผู้ถูกคุมขัง

อย่างไรก็ดี กฎหมายดังกล่าวจะไม่กระทบกระเทือนเปลี่ยนแปลงการดำเนินคดีกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดระดับสูง เช่น การครอบครองยาเสพติดโดยมีเจตนาที่จำหน่ายและจะไม่ใช้บังคับย้อนหลังไปกับความผิดที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายฉบับดังกล่าวใช้บังคับ อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้อาจมีผลย้อนหลังในทางที่เป็นคุณในกรณีที่ช่วยให้ผู้ที่ถูกตั้งข้อหาก่อนหน้านี้มีความผิดทางอาญาในการสมัครเพื่อเปลี่ยนจากความผิดระดับสูงให้เป็นความผิดเล็กน้อย โดยมีการลบบประวัติการตัดสินลงโทษความผิดระดับสูงที่ได้รับมาแล้วนั้นด้วย โดยคณะผู้ร่างกฎหมายหวังว่ากฎหมายฉบับดังกล่าวจะช่วยให้โคโลราโดเข้าสู่กระบวนการลดความรุนแรงในคดียาเสพติดด้วยการรักษาผู้กระทำความผิดติดยาเสพติดด้วยวิธีการด้านสาธารณสุขมากกว่าที่จะ

ถือเป็นอาชญากรรม อาชญากรรมและหวังว่า ศาลมลรัฐโคโลราโดจะใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดียาเสพติด โดยตระหนักถึงวัตถุประสงค์ของการครอบครองและการใช้นั้นจะต้องเกิดปัญหาด้านสุขภาพเป็นหนัก

6. การบังคับใช้กฎหมาย การดำเนินคดีและการตัดสินของศาล

Drug Enforcement Administration (DEA) คือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลกลาง สหรัฐฯภายใต้กระทรวงยุติธรรม มีภารกิจการต่อสู้กับการลักลอบขนยาเสพติดและการใช้ยาในประเทศ สหรัฐอเมริกา ไม่เพียงแต่ DEA เป็นหน่วยงานชั้นนำสำหรับการบังคับใช้กฎหมายควบคุมสารเสพติดในประเทศ โดยมีอำนาจศาลร่วมกับ Federal Bureau of Investigation (FBI) และการตรวจคนเข้าเมืองและการบังคับใช้ศุลกากร (ICE) แต่ก็มีควมรับผิดชอบ แต่เพียงผู้เดียวในการประสานงานและติดตามการสืบสวนยาเสพติดของสหรัฐอเมริกา ในต่างประเทศ

ศาลวางหลักใหม่เกี่ยวกับกัญชา (Cannabis rescheduling) รายงานปี 2014 โดยสมาคมวิชาชีพ ด้านการศึกษาประสาทหลอน และกลุ่มนโยบายยาเสพติดกล่าวหา DEA ว่าไม่เป็นธรรมในการปิดกั้นกัญชาจาก ตาราง I. รายงานระบุว่าวิธีการที่ DEA ใช้เพื่อบรรลุข้อนี้ได้แก่ การชะลอการเลื่อนเวลาการยื่นคำร้องต่อปี Overruling DEA ผู้พิพากษากฎหมายปกครองและระบบการวิจัยทางวิทยาศาสตร์²⁵ DEA ยังคงปฏิเสธที่จะ กำจัดกัญชาจาก Schedule I แม้ว่าจจะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากสารเคมีในกลุ่มแพทย์ซึ่งรวมถึง 76% ของแพทย์เพื่อรักษาโรคต่างๆ²⁶ DEA มีท่าทางที่แข็งแกร่งอย่างยิ่งต่อการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยวัตถุ ควบคุม (Controlled Substances) ต่อบุคคลและองค์กรที่ทำหน้าที่ในกฎหมายของรัฐที่อนุญาตให้มีการ เพาะปลูกกัญชาทางการแพทย์และแจกจ่าย²⁷

ส่วนแนวทางของรัฐโคโรราโด ได้วางแนวทางทำให้อาชญากรรมครอบครองยาเสพติดที่ผิดทางอาญา ทั้งหมดในรัฐลดลงเป็นความผิดหุโทษ หากสถานการณ์บัญญัติมลรัฐโคโรราโดผ่านร่างกฎหมายที่สนับสนุนการนำ ผู้กระทำความผิดรายย่อยหรือติดยาเสพติดไปสู่กระบวนการสาธารณสุขแทนการดำเนินคดีอาญา

ผู้ที่ถูกตัดสินว่าการครอบครองยาเสพติดเช่นเฮโรอีนและ ecstasy สำหรับการใช้งานส่วนตัว จะต้องถูกจำเรือนจำสูงสุดหกเดือนและต้องถูกคุมขังอีกสองปี แทนที่จะเป็นโทษสูงสุด 18 เดือนและกฎหมาย ฉบับนี้กำหนดว่าการครอบครองยาเสพติดชนิดอื่นๆจะได้รับการลดโทษถือว่าเป็นความผิดเล็กน้อย

²⁵ Franjo Grotenhermen and Kirsten Müller-Vahl, 'The therapeutic potential of cannabis and cannabinolbids' (2012) 109(29-30) Deutsches Arzteblatt international 495-501 <<https://www.aerzteblatt.de/int/archive/article/127603>> accessed 19 July 2022.

²⁶ Jonathan N. Adler and James A. Colbert, 'Clinical decisions. Medicinal use of marijuana--polling results' (2013) 368(22) The New England journal of medicine e30 <<https://doi.org/10.1056/NEJMclde1305159>> accessed 19 July 2022.

²⁷ 'Feds Raid 11 Medical Marijuana Clinics' (CBS News, 18 January 2007) <<https://www.cbsnews.com/news/feds-raid-11-medical-marijuana-clinics/>> accessed 19 July 2022.

กฎหมายฉบับดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาที่จำเป็นมาก เพื่อลดปัญหาความแออัดของเรือนจำโคราโคโรโดที่เต็มไปด้วยผู้ต้องขังคดียาเสพติดและถึงเวลาที่จะต้องแสวงหาวิธีการรักษาผู้ถูกคุมขัง

อย่างไรก็ดี กฎหมายดังกล่าวจะไม่กระทบกระเทือนเปลี่ยนแปลงการดำเนินคดีกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดระดับสูง เช่น การครอบครองยาเสพติดโดยมีเจตนาที่จะจำหน่ายและไม่ใช้บังคับย้อนหลังไปกับความผิดที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายฉบับดังกล่าวใช้บังคับ อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้อาจมีผลย้อนหลังในทางที่เป็นคุณ ในกรณีที่ช่วยผู้ที่ถูกตั้งข้อหาก่อนหน้านี้มีความผิดทางอาญาในการสมัครเพื่อเปลี่ยนจากความผิดระดับสูงให้เป็นความผิดเล็กน้อย โดยมีการลบบประวัติการตัดสินลงโทษความผิดระดับสูงที่ได้รับมาแล้วนั้นด้วย

โดยคณะร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวจะช่วยให้โคราโคโรโดเข้าสู่กระบวนการลดความรุนแรงในคดียาเสพติดด้วยวิธีการด้านสาธารณสุขมากกว่าที่จะถือเป็นอาชญากรรม อาชญากรรมและหวังว่า ศาลรัฐโคราโคโรโดจะใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดียาเสพติดโดยตระหนักถึงวัตถุประสงค์ของการครอบครองและการใช้ยานั้นจะต้องเกิดปัญหาด้วยสุขภาพเป็นหลัก

รัฐบัญญัติสารควบคุมแม่แบบ ค.ศ.2016 (TITLE 18 Criminal Code ARTICLE 18) หรือ Uniform Controlled Substances Act of 2013 ของมลรัฐโคราโคโรโด ได้บัญญัติกฎหมายแตกต่างที่เป็นการลดความรุนแรงในการดำเนินคดียาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับพืชกัญชาหรือความผิดเล็กน้อยในคดียาเสพติด (Misdemeanors) มีเนื้อหาดังต่อไปนี้

มาตรา 18-18-404 กำหนดใช้สารควบคุมที่ผิดกฎหมายหมาย (1) (a) ยกเว้นตามที่ระบุไว้เป็นอย่างอื่นสำหรับความผิดที่เกี่ยวข้องกับกัญชาและสารสกัดจากกัญชา ในมาตรา 18-18-406 และ 18-18-406.5 บุคคลใดๆที่ใช้สารควบคุมโดยมีใบอนุญาตจากหน่วยงานรัฐหรือภายใต้การอนุญาตจากหน่วยงานรัฐ จะถือว่าเป็นการใช้สารเสพติดเพื่อประโยชน์ในการรักษาทางการแพทย์และถือว่าเป็นการกระทำความผิดอาญาลเล็กน้อยระดับ 2

มาตรา 18-18-406 (ll) (E)ความผิดเกี่ยวกับพืชและกัญชา บัญญัติไว้ว่า ยาเสพติดระดับ 1 ละหุโทษถ้าความผิดเกี่ยวข้องกับพืชกัญชาไม่เกิน 6 ต้น ถือว่าเป็นความผิดละหุโทษอันดับ 1 และรวมถึง

(I) บุคคลที่ปลูกพืชกัญชาทางการแพทย์อย่างถูกต้องกฎหมายตามอำนาจที่ได้รับในพื้นที่ปิดล้อมและถือจะไม่ถือว่ามีความผิดในมาตรา 14 ของมาตรา 48 ของรัฐธรรมนูญของรัฐ

(ll) บุคคลที่ปลูกพืชกัญชาอย่างถูกกฎหมายในพื้นที่ปิดล้อมและถือตามอำนาจที่ได้รับในมาตรา 16 ของมาตรา 18 ของรัฐธรรมนูญแห่งรัฐ ยกเว้นว่าหากพื้นที่เพาะปลูกอยู่ในถิ่นที่อยู่และเป็นไปตามเงื่อนไขดังนี้

(A) ผู้ที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบเอ็ดปีอาศัยในพื้นที่เพาะปลูกต้องถูกล้อมรอบและถูกล็อคและ

(B) หากไม่มีบุคคลที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบเอ็ดปีอาศัยอยู่ที่บ้านการล็อคภายนอกของที่อยู่อาศัยนั้นเป็นพื้นที่ปิดล้อมและล็อค หากบุคคลที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบเอ็ดปีเข้ามาในบ้านบุคคลนั้นจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าการเข้าใช้พื้นที่เพาะปลูกนั้นถูกจำกัดอย่างสมเหตุสมผลตลอดระยะเวลาที่บุคคลนั้นอยู่ในที่พัก

(5) (a) (I) ยกเว้นตามที่มาตรา 18-1-711 บุคคลที่ครอบครองกัญชาไม่เกินสองออนซ์ก็กระทำความผิดกฎหมายยาเสพติดและหากถูกลงโทษจะต้องถูกปรับมากกว่าหนึ่งร้อยดอลลาร์

(II) เมื่อใดก็ตามที่บุคคลถูกจับกุมหรือถูกควบคุมตัวเนื่องจากการละเมิดนวรรค (I) ของวรรคนี้

(b) (I) ยกเว้นตามที่อธิบายไว้ในมาตรา 18-1-711 บุคคลที่เปิดเผยเปิดเผยต่อสาธารณชนบริโภคหรือใช้กัญชาสองออนซ์หรือน้อยกว่าที่กระทำความผิดเรื่องยาเสพติดและจะต้องถูกลงโทษปรับสูงถึงหนึ่งร้อยดอลลาร์และต้องทำงานบริการชุมชนถึงสี่สิบชั่วโมง

(c) การถ่ายโอนหรือแจกจ่ายกัญชาไม่เกินสองออนซ์จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งโดยไม่พิจารณาว่าเป็นความผิด

(5.5) (a) เป็นการผิดกฎหมายที่บุคคลจะต้องทำการโอนย้ายกัญชาหรือหรือการรวมกัญชาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หากบุคคลนั้นทำการโอนในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนสำหรับการบริการหรือผลิตภัณฑ์อื่นใด

(b) การละเมิดส่วนย่อยนี้ (5.5) เป็นความผิดทางอาญาระดับ 1 ของยาเสพติด

(6) บทบัญญัติของมาตรานี้ไม่ใช้บังคับกับบุคคลใดๆ ที่ครอบครองใช้กำหนดแจกจ่ายหรือจัดการยาเสพติดใดๆ ที่จัดประเภทภายใต้แนวทางกลุ่ม C ของสถาบันมะเร็งแห่งชาติซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาของสหพันธรัฐ

(7) บทบัญญัติของมาตรานี้ไม่ใช้บังคับกับบุคคลใดๆ ที่ครอบครองใช้กำหนดแจกจ่ายหรือจัดการ Dronabinol (สังเคราะห์) ในน้ำมันงาและห่อหุ้มด้วยแคปซูลเจลาตินอ่อนในผลิตภัณฑ์ยาและอาหารที่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลกลาง ตามส่วนที่ 1 ของมาตรา 42.5 Title 12, CRS หรือส่วนที่ 2 ของมาตรา 80 Title 27

(7) การป้องกันและการบำบัดรักษา

หน่วยงาน National Institute on Drug Abuse (NIDA) เป็นองค์การภาครัฐของสหรัฐอเมริกาที่รับผิดชอบงานด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ในการป้องกันความรุนแรงที่เกิดขึ้นตามความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและวางแผนแนวทางการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

โครงการดังกล่าวเป็นผลของการศึกษาวิจัยระยะยาวเกี่ยวกับการศึกษาต้นกำเนิดของพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดและองค์ประกอบทั่วไปของโปรแกรมการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยผู้ปฏิบัติงานป้องกันปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด โดยใช้ผลการวิจัยการป้องกันเพื่อจัดการกับการใช้ยาในเด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่ในชุมชนทั่วประเทศ ผู้ปกครองนักการศึกษาและผู้นำชุมชนสามารถนำหลักการเหล่านี้ไปใช้เพื่อช่วยชี้แนะ คิดการวางแผน การคัดเลือกและการจัดทำ

โปรแกรมป้องกันยาเสพติดในระดับชุมชน²⁸

²⁸ ‘Lessons from Prevention Research DrugFacts’ (National institute on Drug Abuse, Mach 2014) <<https://bit.ly/42SEqBZ>> accessed 19 July 2022.

โปรแกรมการป้องกันโดยทั่วไปได้รับการออกแบบมาเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาเสพติดระดับเล็ก เช่นที่บ้านที่โรงเรียนหรือภายในชุมชน แต่สามารถปรับให้ใช้ในการตั้งระดับอื่นๆได้ นอกจากนี้โปรแกรมยังได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้มาตรการป้องกันด้วย สำหรับประชากรผู้ที่มีความเสี่ยงสูง และสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือมีพฤติกรรมที่ซับซ้อนและมีปัญหาอื่นๆ บางโปรแกรมสามารถปรับให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายมากกว่าหนึ่งกลุ่มได้²⁹

โครงการวิจัยเพื่อการป้องกันของ NIDA มุ่งเน้นไปที่ความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดและพฤติกรรม ปัญหาอื่นๆที่เกิดขึ้น ตลอดการพัฒนาของเด็กตั้งแต่การตั้งครรรค์จนถึงวัยหนุ่มสาว งานวิจัยที่ได้รับทุนจากองค์กรนี้และองค์กรวิจัยแห่งชาติอื่นๆ เช่น สถาบันสุขภาพจิตแห่งชาติและศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่งชาติแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามโครงการในช่วงต้นสามารถป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี³⁰

3.4 ประเทศโปรตุเกส

ประเทศโปรตุเกส เป็นประเทศหนึ่งที่มีการบัญญัติมาตรการลดความรุนแรงในคดียาเสพติดที่ชัดเจน และมีโครงการหรือแผนดำเนินการเพื่อลดความรุนแรงอย่างเป็นรูปธรรม

1. สถานการณ์ยาเสพติด นโยบายยาเสพติดของประเทศโปรตุเกส

สำหรับประเทศโปรตุเกสนั้นถูกจับตามองในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีการประกาศใช้นโยบายลดทอนความเป็นอาชญากรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ใช้เวลากว่า 10 ปี จึงได้รับความสนใจทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ อย่างไรก็ตามในการทำความเข้าใจกฎหมายของโปรตุเกส จำต้องพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่า นโยบายยาเสพติดมีทั้งหมด 3 ประการด้วยกัน

ประการแรก เบื้องต้นต้องเข้าใจว่าการใช้นโยบายปฏิรูปนี้เริ่มในปี 1999 ถึง 2001 อันเป็นผลจากการถกเถียงในเรื่องของนโยบายยาเสพติดมากกว่า 2 ทศวรรษ เกี่ยวกับแนวคิดความเป็นอาชญากรรมของผู้ติดยาเสพติดกับการยื่นมือให้ความช่วยเหลือผู้ติดยา ประเด็นที่ได้รับการยกขึ้นถกเถียงเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดในปี 1983 1993 และ 2000 นั้นมีความคล้ายคลึงกันและยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของรูปแบบกฎหมายที่มีความชัดเจนในเรื่องของการคิดวิธีใหม่ และการรักษาเยียวยาแทนการลงโทษ ผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้กระตุ้นให้พรรคการเมืองต่างๆเสนอว่าควรพิจารณาว่าผู้ติดยาเป็นผู้ป่วยมิใช่อาชญากร สัญญาณของการถกเถียงเป็น รูปธรรมในปี 1963 และ 1976 โดยเริ่มใช้ในกฎหมายยาเสพติดปี 1993 ซึ่งถือเป็นการยอมรับครั้งแรกเกี่ยวกับการลงโทษเชิงสัญลักษณ์ต่อผู้ติดยา

สาเหตุที่ทำให้โปรตุเกสนำนโยบายลดทอนความเป็นอาชญากรรมมาใช้เป็นพิเศษและ แตกต่างจากประเทศอื่นๆ เพราะอัตราการใช้กัญชาของเยาวชนที่เพิ่มมากขึ้นและปัญหาความ ยากลำบากในการบังคับ

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

ใช้กฎหมายต่อปัญหาดังกล่าว สำหรับโปรตุเกสแล้วปัญหาการติดสารเสพติดที่มากที่สุดได้แก่ เฮโรอีน ซึ่งได้รับการใส่ใจและเป็นผลให้มีการแก้ไขกฎหมายในปี 2000

ประการที่สอง เมื่อพิจารณานโยบายต่างๆแล้วนโยบายลดทอนความเป็นอาชญากรรม ของผู้ติดยาเสพติด ถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายเท่านั้น ซึ่งยังมีนโยบายอื่นๆ อาทิเช่น

1. โอนความรับผิดชอบในเรื่องยาเสพติดจากกระทรวงยุติธรรมมาให้กระทรวงสาธารณสุขดูแลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ทำการรวบรวมและพิจารณารายละเอียดปลีกย่อยของแผนงานต่างๆ

3. เน้นย้ำถึงความสำคัญของการวิเคราะห์เชิงเครื่องมือในการบริหารจัดการนโยบาย

4. นำนโยบายเกี่ยวกับเรื่องแอลกอฮอล์และยาเสพติดให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับการปรับใช้เรื่องประเด็นปัญหาสุขภาพ ซึ่งอาจจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะอธิบายนโยบายยาเสพติดของโปรตุเกสในปัจจุบัน ซึ่ง คนอยากให้โปรตุเกสเป็นต้นแบบแรกในการพัฒนารูปแบบในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติด และประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับความสำคัญเป็นอย่างมากได้แก่ นโยบายอันตรายจากการใช้ยาเสพติด(Harm Reduction) ต้นแบบกฎหมายจะมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติจริงจะต้องแสดงนโยบายสุขภาพของประชาชนโดยควรตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนการปฏิบัติอย่างจริงจังและการให้ความร่วมมือกัน

นโยบายยาเสพติดของโปรตุเกสมีส่วนที่สำคัญและได้รับการยอมรับในสหภาพยุโรป มากกว่า 2 ทศวรรษได้แก่ การพัฒนาและการผสมผสานนโยบายต่างๆ การยอมรับนโยบายลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด การตระหนักถึงผู้เสพยาในฐานะที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือและมีใช้ อาชญากร และสุดท้ายคือความพยายามที่จะเชื่อมโยงและผสมผสานระหว่างนโยบายของยาต่างๆ³¹

2. แนวทางการพัฒนาแนวคิดในการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด(Harm Reduction) ของประเทศโปรตุเกส

เมื่อได้ทำการศึกษาว่า การใช้ยาเสพติดและการเกิดอาชญากรรมไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันเสมอไป นอกจากนั้นการกำหนดโทษการใช้สิ่งเสพติดนั้นเป็นการกระทำที่ไม่ก่อประโยชน์ เนื่องจากการต้องโทษก่อให้เกิดการเรียนรู้อาชญากรรมอีกด้วยนั้น การเบี่ยงเบนผู้ติดยาเสพติดออกจากกระบวนงานราชทัณฑ์จึงนับว่ามีความสำคัญและควรที่จะได้รับการใส่ใจ หนึ่งในกระบวนการดังกล่าวคือการนำมาตรการลดอันตรายมาใช้กับผู้ติดยาเสพติดนั่นเอง เมื่อศึกษากฎหมายและสภาพ ปัญหายาเสพติดของประเทศโปรตุเกสแล้วพบว่า มีการนำมาตรการลดอันตรายมาใช้ ดังนี้

แม้ในช่วงปี 1990 รัฐบาลโปรตุเกสจะมีความพยายามเป็นอย่างมากในการปราบปรามยาเสพติด แต่สถานการณ์ยาเสพติดกลับมีความรุนแรงและสะท้อนสภาพปัญหาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณี

³¹ 'Drug policy profiles — Portugal' (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 6 January 2011) <<https://bit.ly/3OnGy02>> accessed 19 July 2022.

ของผู้ติดยาเสพติดและการแพร่เชื้อ HIV ในปี 1998 รัฐบาลจึงได้จัดตั้ง คณะกรรมการแห่งชาติ เพื่อต่อสู้กับยาเสพติด กล่าวคือมีการถกเถียงในเรื่องมาตรการป้องกัน การบำบัดรักษา การฝึกอบรม การศึกษาวิจัย และการลดความเสี่ยงและควบคุมการจำหน่าย

คณะกรรมการประกอบด้วย 9 ท่าน รวมถึง 5 องค์การผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายและสาธารณสุข ตัวแทนจากกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งคณะกรรมการได้สรุปออกมาเป็น รายงานและเสนอต่อรัฐสภาในปีเดียวกัน ซึ่งในรายงานประกอบไปด้วย 12 ส่วนเกี่ยวกับนโยบายยาเสพติด ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ค่าโครงสร้างกฎหมาย การป้องกัน การบำบัดรักษา มาตรการลดอันตราย นักโทษกับยาเสพติด กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา การปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดและการฟอกเงิน การวิจัยและการฝึกฝน สังคมพลเรือน ความร่วมมือและ แหล่งเงินทุน ก็เพื่อจะลดความเป็นอาชญากรในผู้ติดยาเสพติดเฉพาะตน

รัฐบาลได้เห็นชอบกับคณะกรรมการยาเสพติดโดยมีมติเป็นเอกฉันท์ และในปีต่อมา ก็ได้มีการอนุมัติออกมาในรูปแบบของ The 1999 National Strategy for the Fight Against Drugs (Portuguese Government, 1999) ซึ่งถือเป็นหลักพื้นฐานของนโยบายยาเสพติดของประเทศในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย 8 หลักการด้วยกัน อาทิเช่น หลักมนุษยนิยม ซึ่งประชาชนทุกคนควรได้รับการตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงผู้ติดยาเสพติดด้วย และควรตีความไปถึงการให้บริการที่กว้างขวาง ทั้งควรตระหนักถึงหลักกฎหมายที่ไม่ควรจะทำให้เกิดความอันตรายต่อเขาหลักการปฏิบัตินิยมเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ควรนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของความรู้ทางวิทยา ที่ก้าวหน้า ในขณะที่หลักการมีส่วนร่วม ก็ถูกเสนอให้นำมาใช้กับสังคมการให้คำนิยามของนโยบายยาเสพติด

ในรายงานฉบับนี้ได้กำหนด 13 กลยุทธ์ที่นำมาใช้ในขอบข่ายของปัญหาเสพติด ได้แก่ สนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ โครงการนโยบายลดความเป็นอาชญากรรม เน้นย้ำถึงการป้องปรามเบื้องต้น การให้ความเชื่อมั่นถึงการเข้ารับการรักษา ขยายความแนวคิดลด อันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) เรื่องความร่วมมือจากสังคม พัฒนาระบบบำบัดรักษาและมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในนักโทษ พัฒนาระบบบำบัดรักษาเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักโทษ เพิ่มทักษะการวิจัยและการพัฒนา พัฒนาการวิเคราะห์ระเบียบวิธี ศึกษา พัฒนาความร่วมมือระหว่างกระทรวง สนับสนุนการต่อต้านการค้ายาเสพติดและการฟอกเงิน

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องยาเสพติดของประเทศโปรตุเกส

กฎหมายสำคัญที่เป็นผลมาจากกลยุทธ์แก้ปัญหายาเสพติดสมัยใหม่ ซึ่งถือเป็นกฎหมาย ที่ลดทอนความเป็นอาชญากรให้แก่ผู้เสพยาเสพติดซึ่งได้รับการพิจารณาและผ่านมติของรัฐสภา และออกเป็นกฎหมาย 30/2000 ซึ่งบังคับใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2001 กฎหมายฉบับนี้ได้ วางรากฐานระบบของคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติด ที่ถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในภูมิภาค ยุโรป และได้รับการบริหารจัดการโดยกระทรวงสาธารณสุขมากกว่ากระทรวงยุติธรรม

3.1) กฎหมายต่อต้านยาเสพติด (Anti Drug Law) หรือ Law 15/93 ซึ่งกำหนดความผิดฐานปลูกจำหน่าย ลักลอบขนส่งยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท เป็นความผิดอาญา ลักลอบค้ายาเสพติดมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1-12 ปี ขึ้นอยู่กับชนิดของสารเสพติดนั้นๆ สำหรับผู้ติดยาที่ขายยาเสพติดเพื่อหาเงินซื้อยาเอง จะได้รับการลดโทษ

มาตรา 21 มาตรา 22 มาตรา 23 มาตรา 24 มาตรา 25 มาตรา 26 บัญญัติให้ผู้กระทำความผิดที่กระทำในลักษณะกลุ่มแก๊งหรือกลุ่มอาชญากรรมต้องระวางโทษจำคุก 10-25 ปีหากผู้กระทำเป็นหัวหน้าหรือผู้นำกลุ่มต้องระวางโทษจำคุก 12 ถึง 25 ปี

3.2) กฎหมาย Law30/2000-Decriminalisation

กฎหมายฉบับนี้ได้เปลี่ยนสถานะของผู้ใช้ยาที่ผิดกฎหมายแบบครั้งคราว(Casual)หรือเสพติดเนื่องในลักษณะติดยา(Addict) การบริโภค(Consumption) การแสวงหา (Acquisition) การครอบครอง (Possessive) เพื่อใช้ส่วนบุคคล(Personal use)โดยไม่ได้รับอนุญาต จากความเป็นอาชญากรซึ่งต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย เป็นการกระทำที่ไม่มีความผิดทางอาญาหากเข้าเงื่อนไข ตามที่กฎหมายกำหนดกระบวนการและกลไกที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำผิดได้เปลี่ยนแปลงไป โดย ให้อยู่ภายใต้กระบวนการบริหารจัดการของหน่วยงานที่แต่งตั้งขึ้นและถือเป็นเพียงการกระทำผิดที่ ขัดต่อมาตรการทางปกครองของฝ่ายบริหาร(asimple administrative offense) เท่านั้น

โดยระบุว่า “เมื่อบุคคลใดถูกจับในระหว่างที่ผู้เสพนั้นมีการครอบครองยาเสพติดเพื่อการใช้ส่วนบุคคลในปริมาณไม่เกินอัตราเฉลี่ยของการใช้ยาเสพติดใน 10 วันของบุคคลนั้นๆ ไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา” ซึ่งกฎหมายนี้ครอบคลุมยาเสพติดทุกประเภท ทั้งนี้ตำรวจที่จับกุมต้องไม่มีพยานหลักฐานอันควรสงสัยว่าผู้นั้นเกี่ยวข้องกับการจัดหา แจกจ่ายยาเสพติด และยาเสพติดที่ได้จากการจับกุมจะถูกยึด

คดีดังกล่าวนี้จะถูกโอนย้ายให้คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการกระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติดThe Commission for the Dissuasion of Drug Abuse (CDT) ซึ่งมีอยู่ทั้ง 18 เขตใน โปรตุเกส คณะกรรมการ CDT ประกอบด้วย 3 ฝ่ายที่ถูกแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมและกระทรวง สาธารณสุข (ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางกฎหมายความเชี่ยวชาญทางด้าน การแพทย์ และความเชี่ยวชาญในการ บริการสังคม) และคณะกรรมการจะได้รับการสนับสนุน การทำงานจากคณะย่อยๆซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญคล้ายคลึงกับคณะกรรมการชั้นต้น ผู้ให้คำแนะนำจะต้องพบกับผู้กระทำผิดเพื่อที่จะประเมินและ วิเคราะห์สถานการณ์ เมื่อ CDT ได้รับฟังผู้เสพยาแล้วก็จะวางกฎให้ผู้เสพปฏิบัติตามเพื่อให้การรักษาและฟื้นฟู บุคคลเหล่านั้นโดยจะใช้วิธีการที่มีความทันสมัยและเหมาะสมในแต่ละรายไป

CDT มีการกำหนดเงื่อนไขในหลายรูปแบบสำหรับผู้เสพที่จะต้องปฏิบัติตาม อาทิเช่น การดักเตือน การห้ามเข้าเขตที่กำหนด การห้ามคบหาสมาคมบุคคลที่กำหนด การรายงานตัวตามที่กำหนดในสถานที่กักกัน การเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการ หรือการเพิกถอนใบอนุญาตพกพาอาวุธปืน การลงโทษโดยการเสีย

ค่าปรับก็เป็นอีกหนึ่งมาตรการแต่มีใช้มาตรการหลักของ CDT และในกรณีที่พบว่าผู้เสพ/ใช้สารเสพติดเกินกว่าอัตราเฉลี่ยใน 10 วันของบุคคลนั้นๆจะถูกดำเนินคดีอาญาในศาล

โดยเป้าหมายและผลประโยชน์ของการดำเนินการ มีดังนี้

1. เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากกว่าการลงโทษโดย ให้มีการช่วยเหลือผู้ป่วยในมิติต่างๆ ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติด CDT

2. เป็นรูปแบบที่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบโดยคำนึงถึงความต้องการของผู้ป่วย ทั้งในด้านกฎหมาย ร่างกาย จิตใจ และสังคม และพิจารณาว่าจะต้องเข้าสู่กระบวนการป้องกัน การ ดูแลสุขภาพ การบำบัดรักษา หรือการแทรกแซงสังคม

3. นำแนวคิดผู้ติดยาเป็นผู้ป่วยที่ต้องการการบำบัดรักษา

4. เสนอการลดการตีตราทางสังคม(ไม่มีการบันทึกประวัติอาชญากรรม)ซึ่งช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการรักษา

5. อนุญาตให้มีการใช้ยาได้แต่ไม่สนับสนุนให้มีการเสพติด

6. ลดการกีดกันทางสังคม ส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และสุขภาพทั่วไปของผู้ติดยาเสพติด

7. มีเป้าหมายทั้งด้านการลดอุปสงค์และอุปทาน³²

4. การจำแนกความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

บุคคลที่ถูกจับได้ว่าใช้หรือครอบครองยาเสพติดในปริมาณเล็กน้อยเพื่อการใช้งานส่วนตัว (ไม่ควรเกินปริมาณที่จำเป็นสำหรับการบริโภคโดยเฉลี่ยในแต่ละช่วงเวลา 10 วัน) ได้รับการสันนิษฐานว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการค้ายาเสพติด โดยได้รับการประเมินโดยคณะกรรมการท้องถิ่นสำหรับการเลิกยาเสพติด อันประกอบด้วยสมาชิกสามคน หนึ่งในนั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ในขณะที่อีกสองคนจะได้รับการคัดเลือกในหมู่แพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ การลงโทษจึงจะกระทำได้ แต่วัตถุประสงค์หลักคือเพื่อสำรวจความจำเป็นในการรักษาและเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูสุขภาพของผู้ใช้ยาเสพติดนั้น³³

สำหรับในความผิดฐานค้ายาเสพติด อาจต้องโทษจำคุก 1-5 ปี หรือ 4-12 ปีขึ้นอยู่กับเกณฑ์เฉพาะหนึ่งในปัจจัยชี้วัดคือลักษณะของสารเคมีที่กำหนด บทลงโทษจะลดลงสำหรับผู้ที่ใช้ที่ขายยาเสพติดเพื่อสนับสนุนการบริโภคของตนเอง³⁴

ผู้ฝ่าฝืนในเรื่องการโฆษณาประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการค้ายาเสพติด จะต้องรับการลงโทษค่าปรับทางปกครองสูงถึง 45,000 ยูโร โดยหน่วยงานที่สามารถวินิจฉัยว่าการกรณีใดเป็นความผิดภายใต้กฎหมาย

³² รูปแบบการลดทอนอาชญากรรมในผู้ใช้ยาเสพติดในประเทศโปรตุเกส (1-3) โดย ส่วนพัฒนามาตรการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ปปส.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

ฉบับนี้ ได้แก่ คณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อพิจารณาผู้ติดยา (Local Commission for Dissuasion of Drug Addiction)³⁵

5. การบังคับใช้กฎหมาย การดำเนินคดี และการตัดสินของศาล

ในเดือนกรกฎาคม 2001 การใช้หรือครอบครองยาเสพติดใด ๆ เพื่อการใช้ส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต ยังคงมีสถานะผิดกฎหมาย แต่โทษที่ได้รับจากการกระทำผิดกฎหมายดังกล่าวก็เปลี่ยนไป จากความผิดทางอาญาโดยมีการลงโทษอาญา เป็นการลงโทษทางวินัยกับผู้ต้องหา หากปริมาณยาเสพติดที่ครอบครองสามารถใช้บริโภคได้ไม่เกินสิบวัน นี่เป็นไปตามนโยบายด้านพฤกษศาสตร์ของโปรตุเกสก่อนที่จะมีการปฏิรูป ผู้ได้รับการพิจารณาว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดแล้วจะได้รับการบำบัดรักษาด้วยยาหรือบริการชุมชนมากกว่าการปรับหรือลดโทษจำคุก³⁶ แม้ว่าจะไม่มีบทลงโทษทางอาญา แต่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ได้ทำให้การใช้ยาเสพติดในโปรตุเกสถูกต้องตามกฎหมาย กฎหมายอาญาของโปรตุเกสยังคงมีอยู่และการลงโทษทางอาญายังคงใช้กับผู้ค้ายาเสพติดที่ครอบครองเพื่อจำหน่ายและเกี่ยวพันกับการค้ามนุษย์³⁷

กฎหมายหมายเลข 30/2000 ปี 2000 ก่อตั้งคณะกรรมการสำหรับการเลิกใช้ยาเสพติดในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ภายใต้นโยบายเมื่อตำรวจเจอผู้คนที่กำลังใช้หรือครอบครองยาเสพติดพวกเขายึดสารของพวกเขาและอ้างถึงพวกเขาไปสู่การสลายคณะกรรมการ³⁸

คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่คนหนึ่งที่เป็นนักกฎหมายและอีกสองคนจากสุขภาพหรือบริการสังคมโดยสิ้นเชิงที่กำหนดหรือไม่และสิ่งที่ขอบเขตบุคคลแสดงให้เห็นถึงการพึ่งพายาเสพติด คณะกรรมการเหล่านี้ ซึ่งดำเนินการอย่างอิสระจากระบบยุติธรรมทางอาญา มีอำนาจใช้ดุลพินิจตัดสินใจเป็นกรณี ๆ ไป หากคณะกรรมการเชื่อการใช้ยาเสพติดของบุคคลนั้นไม่เป็นปัญหาพวกเขาทำได้เพียงแค่ยกเลิกกรณีและบังคับการลงโทษโดยสิ้นเชิง อีกวิธีหนึ่งคือพวกเขาสามารถกำหนดบทลงโทษทางปกครองที่มีตั้งแต่การปรับไปจนถึงงานสังคมสงเคราะห์หรือการบำบัดกลุ่ม³⁹

คนส่วนใหญ่ที่ปรากฏตัวต่อหน้าค่าคณะกรรมการจะถือว่าเป็นการใช้ยาเสพติดโดยไม่มีเหตุผลและไม่ได้รับการลงโทษหรือการแทรกแซง แต่เป็นการระงับชั่วคราวของการดำเนินการตามกฎหมาย หากพวกเขาไม่พบในการครอบครองยาเสพติดอีกครั้งภายในหกเดือน สสารลดลงอย่างสมบูรณ์สำหรับคนที่ดูเหมือนจะใช้ยาเสพติดเป็นประจำ และปัญหาค่าคณะกรรมการจะทำให้การอ้างอิงถึงการรักษาซึ่งเป็นความสมัครใจ

³⁵ Ibid.

³⁶ 'Lisbon's light-touch drugs policy' (BBC News, 18 June 2009) <<https://bbc.in/41PIJfS>> accessed 19 July 2022.

³⁷ Nick Gillespie, 'Drug Decriminalization in Portugal' (Reason Magazine, July 2009) <<https://bit.ly/3MGTUmJ>> accessed 19 July 2022.

³⁸ 'Drug Decriminalization in Portugal: Learning from a Health and Human-Centered Approach' (Drug Policy Alliance) <<https://bit.ly/3MKbCFQ>> accessed 19 July 2022.

³⁹ Ibid, 4.

เสมอและไม่เคยได้รับคำสั่ง หากคนที่มีการใช้สารเสพติดความผิดปกติเลือกที่จะไม่เข้าสู่การรักษาการบริหารการลงโทษ เช่นการเพิกถอนการขับขี่บริการใบอนุญาตหรือบริการชุมชน - สามารถนำไปใช้ได้ แต่ไม่ค่อยมีคณะกรรมการการกระจายตัวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับยาเสพติดศักยภาพความเสี่ยงของการใช้ยาและกลยุทธ์การลดอันตรายในวิธีที่ไม่ใช่การตัดสิน เป้าหมายสำหรับคนที่ใช้ยาเพื่อรับทราบและพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อสุขภาพกับยาเสพติด ดังนั้นคนผู้ที่ใช้ยาเสพติดสามารถทำได้โดยไม่ต้องเสี่ยงการลงโทษหรือจำคุก⁴⁰

เมื่อประเทศโปรตุเกสยุติโทษทางอาญาสำหรับการใช้ยาและครอบครอง ทำให้ความมุ่งมั่นที่จะไม่จองจำบางคนที่มีผลในการเข้ารับการรักษา ไม่สามารถทดสอบยาหรือใช้ยาต่อไป กฎหมายฉบับที่ 30/2000 กำหนดปริมาณเกณฑ์ของสารที่ผิดกฎหมายไว้สำหรับการครอบครองของใช้ส่วนตัว โดยทั่วไปจะพิจารณาจากการประมาณปริมาณเฉลี่ยที่ต้องการสำหรับบุคคลเป็นเวลา 10 วันอย่างไรก็ตามเกณฑ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้เป็นพื้นฐานที่ตำรวจและอัยการใช้พิจารณาในการตัดสินใจว่าการครอบครองยาของบุคคลเป็นการส่วนตัวการบริโภคหรือหากบุคคลนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องการค้ามนุษย์ในกรณีที่มีการครอบครองจำนวนเงินเกินกว่าศาลจะตัดสินว่าจะส่งคนต่อคณะกรรมการ Dissuasion การลงโทษประเภทเดียวกันพบในค่าคณะกรรมการอิทธิฤทธิ์หรือเรียกเก็บเงินจากบุคคลที่มีการค้ามนุษย์ นักเคลื่อนไหวในโปรตุเกสทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับวิธีการใช้ดุลยพินิจสามารถนำไปสู่ความแตกต่างกัน การรักษาคนที่อยู่ในระดับที่เปรียบเทียบได้เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ สถานการณ์เข้าเมืองหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมในโปรตุเกส การค้ายาเสพติดอาจทำให้ผู้กระทำความผิดต้องโทษจำคุก 1-12 ปี ขึ้นอยู่กับประเภทของสารปริมาณความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และไม่ว่าจะเป็นคนที่ขายยาเสพติดเพื่อหาเงินทุนสำหรับซื้อยาเสพติด จะต้องได้รับโทษจำคุกแบบผ่อนปรนสูงสุดสามปี ถ้าเป็นสถานการณ์ที่รุนแรงขึ้น หรือเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ามนุษย์ อันเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และหากความผิดนั้นทำให้เสียชีวิตหรือบาดเจ็บสาหัส โทษจำคุกที่จะได้รับจะเพิ่มเป็น 25 ปี⁴¹

หนึ่งในสิ่งที่โดดเด่นที่สุดองค์ประกอบของวิธีการลดอันตรายจากยาเสพติดแบบโปรตุเกส คือ การเน้นให้บุคคลผู้ที่ใช้ยาเสพติดเข้าถึงมาตรการบำบัด และยังคงดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ตามปกติ การใช้มาตรการลดอันตรายในโปรตุเกสดำเนินการโดยมีพื้นฐานมาจากความเข้าใจแบบองค์รวม และการประเมินของบุคคล สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม จากการเยี่ยมชมศูนย์บำบัดที่ใหญ่ที่สุดของลิสบอน ผู้อำนวยการศูนย์อธิบายว่าในระหว่างดำเนินการคดีกับผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด นักสังคมสงเคราะห์จะเป็นผู้ร่วมประเมินที่อยู่อาศัยและสถานการณ์ครอบครัวของบุคคลนั้น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเข้าถึงการศึกษาและอื่นๆ การสนับสนุนทางสังคม หลังจากพวกเขาประเมินสิ่งเหล่านี้แล้ว พวกเขาจะหันไปพิจารณาประเด็นสำคัญคือวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ยาเสพติดของบุคคลและปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งนี้ต่อยอดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากการที่คน

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

ที่ใช้อย่างเสพติดจะต้องประสบความอัปยศในการดำเนินคดียาเสพติดอย่างเต็มที่ในฐานะอาชญากรยาเสพติด เป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและการรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น⁴²

การลดอันตรายคือชุดของความคิดและการแทรกแซงที่พยายามลดอันตรายเกี่ยวข้อกับการใช้ยา และแก้ไขปัญหาความไม่ได้ผลของนโยบายปราบปรามยาเสพติด ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับการยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ใช้ยาเสพติดและนำพวกเขาเข้าสู่ชุมชนแห่งการดูแล เพื่อลดผลกระทบด้านลบและส่งเสริมสุขภาพที่ดีที่สุด และการรวมทางสังคมซึ่งอาจรวมถึงการยุติการเลือกปฏิบัติต่อต้านผู้ใช้อาสาสมัครใช้ยาเกินขนาด การให้บริการการบริโภคนยาเสพติดภายใต้การดูแลของหน่วยงานรัฐสำหรับคนที่ใช้ยาเสพติด และมาตรการเพื่อป้องกันมิให้บุคคลเสพยาเกินขนาด⁴³

กลยุทธ์การลดอันตรายก็มีความสำคัญเช่นกันความสำเร็จของโปรตุเกส นอกจากการเปิดศูนย์การรักษาโดยอาศัยกองทุนรัฐบาล หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ที่มีส่วนร่วมกับคนที่ใช้ยาเสพติดในชุมชน ดำเนินการกระจายเข็มฉีดยาที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้ว พร้อมเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริการบำบัดและลดอันตราย โปรตุเกสเสนอโปรแกรมการเข้าถึงเข็มฉีดยา เช่นเดียวกับเมทาโดนและบูบูเรนฟีนตามแพทย์สั่งนอกเหนือจากการทดแทน opioid ที่อิงกับเรือนจำการรักษาด้วย อย่างไรก็ตาม ในบางวิธีการลดอันตรายของโปรตุเกสแนวทางปฏิบัติล่าช้ากว่าประเทศในยุโรปอื่นๆ บ่งบอกถึงความขบเซาที่อาจเกิดขึ้นในนวัตกรรมเพราะใช้การลดทอนความเป็นอาชญากรรม กล่าวคือ โปรตุเกสไม่ได้มีนโยบายให้รับ naloxone ไปบำบัดที่บ้าน รวมถึงไม่มีโปรแกรมบริการการบริโภคนยาภายใต้การดูแลการรักษาด้วยเฮโรอีน หรือการใช้เข็มฉีดยาในเรือนจำแลกเปลี่ยน⁴⁴

กัญชาทางการแพทย์หรือใช้สำหรับผู้ใหญ่ก็เป็นเช่นกันไม่สามารถใช้ได้โปรตุเกสโปรตุเกสได้พยายามอย่างยิ่งใหญ่ในการขยายความพร้อมใช้งานการเข้าถึงและคุณภาพของการรักษาและการฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์ แพทย์ทุกคนนักจิตวิทยาและพยาบาลในโปรตุเกสได้รับการศึกษาเกี่ยวกับยาเสพติดและการเสพติดเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมทางการแพทย์อย่างเป็นทางการของพวกเขา ตัวเลือกการรักษาให้สำหรับผู้ที่ใช้ยา ได้แก่การล้างพิษจิตบำบัดและเมธาโดนเมธาโดนให้บริการฟรีให้บริการเจ็ดแห่งวันต่อสัปดาห์และมักจะกระจายผ่านทางรถตู้มือถือหน่วยจำนวนคนที่เข้ารับการรักษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตั้งแต่การลดทอนความเป็นอาชญากรรม ศูนย์บำบัดยังประสานงานกับสังคมที่งานคืนสู่เหย้าซึ่งให้คำแนะนำและสนับสนุนเกี่ยวกับการหางานหรือกลับไปที่การศึกษาที่สูงขึ้นแม้ว่าโปรตุเกสจะลดขนาดลงอย่างเห็นได้ชัดทำงานตั้งแต่ภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปี 2009 ที่นั่นนอกจากนี้ยังมีที่พัก จำกัด สำหรับผู้คนระหว่างการรักษาหรือออกจากการรักษาอาจจะเสนอในพื้นฐานระยะสั้นจากหกเดือนถึงหนึ่งปี⁴⁵

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการเพื่อการกำจัดยาเสพติด" (Comissões para a Dissuasão da Toxicodependência - CDT) บุคคลที่พบในครอบครองยาในปริมาณน้อยจะถูกออกหมายเรียก ยาเสพติดจะถูกยึดและผู้ต้องสงสัยจะได้รับการสัมภาษณ์โดยสามคน ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ และทนายความ คณะกรรมการมีการไกล่เกลี่ยมีอำนาจเทียบเท่ากับคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการ แต่ต้องจำกัดเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดหรือครอบครองยาเสพติดจำนวนน้อย มี CDT หนึ่งแห่งในแต่ละเขตของโปรตุเกส 18 แห่ง⁴⁶

คณะกรรมการมีมาตรการคว่ำบาตรหลายรูปแบบเมื่อพิจารณาคดีเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด ซึ่งรวมถึง:

(1) การปรับค่าปรับตั้งแต่ 25 ถึง 150 ยูโร ตัวเลขเหล่านี้ขึ้นอยู่กับค่าแรงขั้นต่ำของโปรตุเกสประมาณ 485 ยูโร (Banco de Portugal, 2001) และแปลเป็นชั่วโมงการทำงานที่หายไป

(2) การระงับสิทธิในการปฏิบัติหากผู้ใช้มีอาชีพที่ได้รับอนุญาต (เช่น แพทย์และคนขับรถแท็กซี่) และอาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น

(3) ห้ามเยี่ยมชมสถานที่บางแห่ง (เช่น สถานที่ชมรมที่เฉพาะเจาะจง)

(4) ห้ามการติดต่อกับบุคคลอื่นโดยเฉพาะ

(5) การเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ

(6) ต้องการรายงานเป็นระยะ ๆ ต่อคณะกรรมการ

(7) การถอนสิทธิ์ในการพกปืน

(8) การยึดทรัพย์สินส่วนบุคคล

(9) การสิ้นสุดเงินอุดหนุนหรือค่าชดเชยที่บุคคลได้รับจากหน่วยงานของรัฐ

ถ้าผู้เสพยาเสพติดอาจเข้ารับการรักษาตัวในสถานบริการฟื้นฟูสมรรถภาพยาเสพติดหรือได้รับบริการชุมชนหากคณะกรรมการคัดค้านพบว่าการกระทำนี้ดีขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่เป็นปัญหา คณะกรรมการไม่สามารถบังคับการรักษาภาคบังคับได้แม้ว่าการปฐมนิเทศนั้นจะทำให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าและรักษาตัวอยู่ คณะกรรมการมีอำนาจชัดเจนในการระงับการคว่ำบาตรขึ้นอยู่กับ การเข้ารับการรักษาโดยสมัครใจ หากผู้กระทำความผิดไม่ติดยาเสพติดหรือไม่เต็มใจที่จะรับการรักษาหรือให้บริการชุมชนเขาหรือเธออาจได้รับค่าปรับ⁴⁷

6. การป้องกันและการบำบัดรักษา

การลดความรุนแรงในการบังคับคดี (Harm reduction) ของประเทศโปรตุเกส จัดทำในรูปแบบของ โครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยา "Say NO! to a syringe" เป็นโครงการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยาทั่วประเทศซึ่ง

⁴⁶ Nick Gillespie (Op.cit. 37)

⁴⁷ 'Portugal: New Development, Trends and in-depth information on selected issues' (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2008) <<https://bit.ly/431YMsA>> accessed 19 July 2022.

ดำเนินการมาตั้งแต่เดือนตุลาคม 1993 ซึ่งเกี่ยวข้องกับร้านขายยา 2,500 ร้านทั่วโปรตุเกส ดำเนินการโดยคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อเอดส์ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยกระทรวงสาธารณสุขและสมาคมเอดส์กรรมแห่งชาติซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่เป็นตัวแทนของร้านขายยาในโปรตุเกสส่วนใหญ่ ผู้ใช้ยาทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนกระบอกฉีดยาได้ที่เคาน์เตอร์ร้านขายยาทั่วประเทศ พวกเขาได้รับชุดเข็มเข็มฉีดยาสะอาดถุงยางอนามัยแอลกอฮอล์และข้อความที่เขียนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการป้องกันโรคเอดส์และการรักษาติดยาเสพติด จากปี 1994 ถึง 1999 ร้านขายยาได้จัดส่งเข็มฉีดยาประมาณ 3 ล้านชุดต่อปี⁴⁸ หลายโครงการเกณฑ์ต่ำเริ่มขึ้นหลังจากปี 1999 โดยเฉพาะในช่วงปี 2003-2005 ซึ่งทีมประชาสัมพันธ์ได้ให้แนวทางการฉีดยาที่ปลอดภัยและจัดหาเข็มฉีดยาและอุปกรณ์ฉีดยาบนท้องถนน หลายโครงการเหล่านี้ยังคงทำงานอยู่

ในช่วงเริ่มต้นแคมเปญสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์วิทยุและสื่อมวลชนได้มีการเปิดตัวโปสเตอร์ในดิสโก้เธคและบาร์เพื่อดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับยาเสพติดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่เชื้อเอชไอวีผ่านการแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยา⁴⁹

วัตถุประสงค์ของโครงการมีอยู่สามประการคือเพื่อลดความถี่ในการใช้เข็มและเข็มฉีดยาร่วมกันเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เสพยาเสพติดอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดทัศนคติเชิงลบของประชากรโดยรวมและเปลี่ยนทัศนคติต่อผู้เสพยาเสพติดในประชากรทั่วไปเพื่ออำนวยความสะดวกในการป้องกันยาเสพติด การรักษา⁵⁰

การขยายการบำบัดรักษา (Expanding drug treatment) ในปี ค.ศ.1987 Centro das Taipas ในเมืองลิสบอนถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถาบันที่เชี่ยวชาญด้านการรักษาผู้เสพยาเสพติด ศูนย์นี้ประกอบด้วยศูนย์ให้คำปรึกษา ศูนย์เด็กเล็ก และศูนย์บำบัดผู้ป่วย สถานที่นี้เป็นความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข และเป็นครั้งแรกในเครือข่ายของศูนย์ที่เชี่ยวชาญในการรักษายาเสพติด ซึ่งขณะนี้ครอบคลุมทั่วประเทศ

การดูแลสุขภาพสำหรับผู้เสพยาเสพติดในประเทศโปรตุเกสถูกจัดขึ้นโดยส่วนใหญ่ผ่านบริการเครือข่ายสาธารณะในการรักษายาเสพติดที่ผิดกฎหมายภายใต้สถาบันยาเสพติดและยาเสพติดและกระทรวงสาธารณสุข นอกเหนือจากบริการสาธารณะแล้วการรับรองและโปรโตคอลระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานด้านการรักษาพยาบาลภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ จะช่วยให้สามารถเข้าถึงบริการด้านการควบคุมคุณภาพได้อย่างครอบคลุมซึ่งครอบคลุมรูปแบบการรักษาหลายรูปแบบ บริการสาธารณะที่ให้บริการฟรีและสามารถเข้าถึงได้สำหรับผู้เสพยาทุกรายที่ต้องการการรักษา⁵¹

⁴⁸ 'Portugal legalizes drug use' (BBC News, 7 July 2000)

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/823257.stm>> accessed 19 July 2022.

⁴⁹ Caitlin Hughes and Alex Stevens, 'The Effects of Decriminalization of Drug Use in Portugal' (ResearchGate, December 2007) <<https://bit.ly/3obNNO4>> accessed 19 July 2022.

⁵⁰ United Nations Office on Drugs and Crime, 'Confronting unintended consequences: Drug control and the criminal black market' (UN iLibrary, August 2009) <<https://bit.ly/41PQClu>> accessed 19 July 2022.

⁵¹ Ibid.

ขณะนี้ มีสถาบันบำบัดในชุมชนภาครัฐและเอกชนที่ได้รับการรับรอง มี 73 ห้องบำบัดเฉพาะ หน่วยย่อยสลายสารพิษ 14 แห่ง โรงพยาบาลผู้ป่วยนอก 70 แห่งและศูนย์รับรอง 13 แห่ง โปรตุเกสแบ่งออกเป็น 18 เขต มีการรายงานข่าวเกี่ยวกับการรักษาผู้ป่วยนอกด้วยยาแบบครอบคลุมทั้ง 4 สาขา ส่วนเขตที่ไม่ได้รับการคุ้มครองอยู่ในภาคเหนือของประเทศ: Viana do Castelo, Bragança, Viseu และ Guarda

การรักษาทดแทน การรักษาทดแทนในปัจจุบันมีอยู่ทั่วไปในโปรตุเกสผ่านบริการสาธารณะเช่นศูนย์บำบัดเฉพาะศูนย์สุขภาพโรงพยาบาลและร้านขายยา รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร

โครงการเปลี่ยนภาษาโปรตุเกสเริ่มขึ้นในปี 1980 ในเมือง Oporto ศูนย์ควบคุมโรค/นอร์ท (CEPD/North) โดยใช้ methadone เป็นสารทดแทนเป็นหน่วยเดียวที่ใช้การทดแทน opioid จนกระทั่งปี 1992 อย่างไรก็ตามการเพิ่มจำนวนผู้ติดยาเสพติด (รวมถึง "การระเบิด" ในตอนต้นของ 1990) พร้อมกับการเติบโตของโรคเอดส์และโรคตับอักเสบซีในหมู่ประชากรนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ หลังจากปี 1992 โปรแกรมการทดแทนเมธาโดนได้ถูกส่งไปยัง CATs หลายแห่ง (ศูนย์ช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด) โดยรวมแล้วโปรแกรมมีเกณฑ์ปานกลางหรือสูง ยกเว้นกิจกรรมที่เป็นครั้งคราวในพื้นที่แออัดในเมืองลิสบอนไม่ได้มีโครงการระดับต่ำ (ลดความเสี่ยงและลดอันตราย) ก่อนปี 2001⁵²

ตั้งแต่ปี 2000 ถึงปี 2008 จำนวนคนในโปรตุเกสที่ได้รับการบำบัดทดแทนเพิ่มขึ้นจาก 6040 เป็น 25 808 (24312 ในปี 2550) 75% ของผู้ที่อยู่ในการรักษาด้วยยาโรคเมธาโดน ผู้ป่วยที่ได้รับการ buprenorphine Buprenorphine มีให้บริการมาตั้งแต่ปี 1999 และต่อมาก็มีการรวมกันของ buprenorphine / naloxone

Regulation 183/2001 ข้อ 44.1 และกฎีกา 15/93 ข้อ 15.1-3 กำหนดว่าการรักษาด้วยยาอาจดำเนินการได้โดยศูนย์บำบัด แต่การรักษาด้วยยา buprenorphine สามารถเริ่มต้นโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ แพทย์เฉพาะทางและศูนย์บำบัด จากปี 2547 ยังมีการจัดหา buprenorphine ในร้านขายยา⁵³

การติดตามการรักษาหลังพ้นโทษและความร่วมมือจากภาคสังคม (After-care and social re-integration)

การดูแลหลังเลิกหังใยและบูรณาการทางสังคมของผู้ใช้ยาเสพติดในโปรตุเกสถูกจัดขึ้นโดยผ่านโปรแกรมหลัก 3 โครงการที่มีเป้าหมายไปยังภูมิภาคต่างๆในโปรตุเกส (Programa Vida Emprego, Programa Quadro Reinsereir และการสนับสนุน PIDDAC สำหรับการผสมรวมใหม่) โปรแกรมทั้งสามนี้สนับสนุนโครงการและโครงการต่างๆที่สนับสนุนผู้ใช้ยาผ่านโอกาสการฝึกอบรมการสนับสนุนการจ้างงานและ/หรือที่อยู่อาศัย

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

บทที่ 4

วิเคราะห์การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย

4.1 วิเคราะห์กฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย

สถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในประเทศไทยที่รุนแรง อาจเนื่องจากการมีมาตรการทางอาญาที่เข้มงวดในการแก้ไขปัญหายาเสพติด นโยบายการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติดกับผู้ค้ายาเสพติดที่ผ่านมา มีแนวคิดในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดโดยมุ่งเน้นการปราบปรามเป็นหลัก ทำให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณในการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติด และส่งผลให้มีผู้ต้องขังในคดียาเสพติดมีจำนวนมาก จนเกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ซึ่งจะเห็นได้ว่านโยบายการปราบปรามยาเสพติดไม่ได้ทำให้ปัญหายาเสพติดในประเทศไทยลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้น และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การที่นักโทษคดียาเสพติดเข้าสู่เรือนจำจำนวนมาก จึงกลายเป็นแหล่งรวมของผู้ค้ายาเสพติดและทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการกระทำความผิดมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการแก้ปัญหายาเสพติดของประเทศไทยล้มเหลว

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดให้ไปอยู่รวมกันในประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีมาตรการป้องกันและควบคุมยาเสพติด มาตรการควบคุมอาชญากรรม ปราบปรามยาเสพติด มาตรการด้านกระบวนการพิจารณาคดี และมาตรการทางเลือก ประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่นี้ ปรับแนวคิดเพื่อให้ทันสมัยเป็นสากล เป็นไปตามนโยบายของรัฐที่จะปรับปรุงและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยยึดหลักว่า ผู้เสพ คือผู้ป่วย ที่ต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา และมุ่งเน้นการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดเป็นสำคัญ

แต่เมื่อพิจารณากฎหมายยาเสพติดก็ไม่ได้กำหนดนิยามไว้ให้ชัดเจนว่า ผู้เสพ หมายถึงบุคคลใด ผู้ค้ารายย่อย หมายถึงบุคคลใด ผู้ค้ารายใหญ่ หมายถึงบุคคลใด ประกอบกับกฎหมายก็ไม่ได้มีการกำหนดระดับปริมาณยาเสพติดให้ชัดเจนเพื่อที่จะนำมาเป็นตัวเชื่อมโยงในการแบ่งแยกการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของบุคคลออกจากกัน โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าการมียาเสพติดไว้ในครอบครองในปริมาณเท่าไรที่จะถือว่าเป็นผู้เสพ หรือการมีไว้ในครอบครองในปริมาณเท่าไรที่จะถือว่าเป็นผู้ค้ารายย่อย การมียาเสพติดไว้ในครอบครองจำนวนเท่าไรที่จะถือว่าเป็นผู้ค้ารายใหญ่ เพื่อจะได้จำแนกบุคคลผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดออกจากกันเป็นกลุ่มๆ เช่น กลุ่มผู้เสพ กลุ่มผู้ขายรายย่อย กลุ่มผู้ขายรายใหญ่ เพื่อที่จะได้ลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำความผิด จึงทำให้เกิดปัญหาการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนและไม่เหมาะสมกับความผิด และกฎหมายยังได้กำหนดแนวทางในการลงโทษโดยให้ศาลพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ซึ่งความร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด¹ ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด หมายถึง ความผิดเกี่ยวกับการผลิต

¹ ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 1 “ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า ความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด เว้นแต่มีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ และให้หมายความรวมถึง การสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวด้วย

นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด เว้นแต่มีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ และให้หมายรวมถึง การสมคบ การสนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวด้วย และกำหนดให้ศาลพิจารณาลงโทษให้หนักขึ้นโดยยึดถือจากความร้ายแรงของการกระทำความผิด เช่น การกระทำเพื่อการค้า การจำหน่ายยาเสพติดให้แก่บุคคลอายุไม่เกิน 18 ปี² โดยไม่ได้กำหนดให้ศาลนำระดับปริมาณยาเสพติดมาพิจารณาประกอบด้วย ทำให้เกิดการลงโทษแบบเหมารวม ผู้กระทำความผิดที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายจำนวนเพียงเล็กน้อย เช่น ผู้ค้ารายย่อย ต้องมารับโทษเช่นเดียวกับผู้ค้ารายใหญ่ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการลงโทษ เพราะเป็นการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณา เช่น กรณีผู้ค้ารายย่อยจำหน่ายยาเสพติดให้แก่เยาวชน อายุไม่เกิน 18 ปี จำนวนเพียง 1 เม็ด โดยได้รับค่าจ้างเป็นเงินเพียงเล็กน้อย หรือเป็นยาเสพติดเพื่อเสพของตนเอง ต้องรับโทษเช่นเดียวกับผู้ค้ารายใหญ่ เพราะถือว่าการจำหน่ายยาเสพติดให้แก่ผู้เยาว์อายุไม่เกิน 18 ปี เป็นการกระทำที่ร้ายแรง ต้องถูกลงโทษจำคุก ซึ่งถือเป็นการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด และไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาภัยยาเสพติด หรือปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำแต่อย่างใด

ในขณะที่กฎหมายยาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกา ในความผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย และครอบครองยาเสพติดเพื่อจำหน่ายโดยกำหนดระดับความร้ายแรงซึ่งจะขึ้นอยู่กับประเภท และปริมาณยาเสพติดที่กำหนดไว้ในคู่มือการกำหนดโทษ โดยการจะลงโทษคดียาเสพติดจะต้องเป็นไปตามตารางการกำหนดโทษ และคู่มือแนวทางการกำหนดโทษ ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องเพิ่มหรือลดความร้ายแรงของการลงโทษอย่างไร เหตุเพิ่มความร้ายแรงของความผิด เช่น การใช้อาวุธ การใช้ความรุนแรง การให้สินบน

² ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 145

มาตรา 145 ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 90 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำความผิดดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสองล้านบาท

- (1) การกระทำเพื่อการค้า
- (2) การก่อให้เกิดการแพร่กระจายในกลุ่มประชาชน
- (3) การจำหน่ายแก่บุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปี
- (4) การจำหน่ายในบริเวณสถานศึกษา สถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใดหรือสถานที่ราชการ
- (5) การกระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย
- (6) การกระทำโดยมีอาวุธหรือใช้อาวุธ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองเป็นการกระทำความผิดดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ห้าแสนบาทถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต

- (1) การกระทำโดยหัวหน้า ผู้มีหน้าที่สั่งการ หรือผู้มีหน้าที่จัดการในเครือข่ายอาชญากรรม
- (2) การทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประชาชนทั่วไป

เจ้าพนักงานเพื่อความสะอาดในการกระทำความผิด การก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อชีวิตมนุษย์หรือก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตมนุษย์ ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้เยาว์ การข่มขู่หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน การกระทำเป็นอาชิว การมีสารบริสุทธิ์มากเกินไปก็เป็นเหตุเพิ่มระดับความร้ายแรงของความผิดด้วย เนื่องจากกฎหมายมองว่า การที่ผู้กระทำความผิดผลิต จำหน่าย หรือครอบครองยาเสพติดที่มีความบริสุทธิ์สูงแสดงให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดอยู่ในเครือข่ายระดับสูงของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งสารเสพติดแต่ละประเภทมีการกำหนดการครอบครองที่เป็นความผิดไม่เท่ากัน หลากหลายไปตามความรุนแรงของสารเสพติดนั้นๆ ส่วนการลงโทษจะแบ่งตามกลุ่มของยาเสพติด และความร้ายแรง เช่น พิจารณาระดับความร้ายแรงของความผิดจากปริมาณยาเสพติด ในความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดจะมีเหตุเพิ่มโทษในกรณีเป็นการจำหน่ายยาเสพติดให้แก่บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี การลดความร้ายแรงในคดียาเสพติด เช่น การไม่ได้รับผลประโยชน์เป็นตัวเงิน การมีบทบาทจำกัดในการกระทำความผิด ซึ่งจะเห็นได้ว่าการลงโทษคดียาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกาจะพิจารณาความร้ายแรงจากปริมาณยาเสพติด และระดับความร้ายแรงของพฤติการณ์

อนึ่ง กฎหมายยาเสพติดประเทศโปรตุเกส มีนโยบายที่จะทำให้การเสพ การซื้อ การครอบครองยาเสพติดทุกประเภทไม่เป็นความผิดทางอาญา หากใช้เป็นการส่วนตัวในปริมาณที่ไม่เกินที่ใช้เสพใน 10 วัน หากพบว่าบุคคลใช้หรือครอบครองยาเสพติดในปริมาณเล็กน้อยเพื่อการใช้งานส่วนตัว (ไม่ควรเกินปริมาณที่จำเป็นสำหรับการบริโภคโดยเฉลี่ยในแต่ละช่วงเวลา 10 วัน) จะได้รับการสันนิษฐานว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการค้ายาเสพติด โดยจะได้รับการประเมินโดยคณะกรรมการท้องถิ่นซึ่งจะประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย การลงโทษจึงจะกระทำได้ แต่หากเป็นกระทำในลักษณะกลุ่มแก๊งหรือกลุ่มอาชญากรรม จะต้องระวางโทษจำคุก 10 - 25 ปี หากผู้กระทำเป็นหัวหน้าหรือผู้นำกลุ่ม ต้องรับโทษจำคุก 12 - 25 ปี

ส่วนกฎหมายยาเสพติดของประเทศเยอรมัน พบว่า การลงโทษเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลในคดียาเสพติดจะพิจารณาลงโทษเฉพาะในความผิดที่ศาลเห็นว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรงเท่านั้น เช่น การลักลอบค้ายาเสพติด การขายยาเสพติดให้กับผู้เยาว์ การมียาเสพติดไว้ในครอบครองในขณะที่พกพาอาวุธ หรือในสถานการณ์อื่นๆที่สื่อให้เห็นถึงอันตรายต่อชีวิตและสวัสดิภาพของผู้อื่น ในกรณีที่ความผิดที่เข้าข่าย “ไม่รุนแรง” นั้น ขึ้นอยู่กับพิจารณาสถานะแวดล้อมที่แสดงถึงความแตกต่างจากสถานการณ์ทั่วไปอันทำให้ศาลเห็นว่าการลงโทษที่ใช้ตามปกติไม่เหมาะสม กรณีความผิดมีความรุนแรง เช่น ในส่วนของการค้ายาเสพติดในลักษณะเป็นอันตรายต่อบุคคลหลายคนที่เป็นเยาวชน และปริมาณยาเสพติดมีจำนวนมาก มีโทษจำคุก 1- 15 ปี หากกระทำในลักษณะกลุ่มอาชญากรหรือกลุ่มแก๊ง เพื่อค้ากำไรก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตผู้อื่น มีการนำเข้ายาเสพติดปริมาณมาก มีโทษจำคุก 2-15 ปี ถ้ามีผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง กฎหมายจะอนุญาตให้ศาลสามารถกำหนดมาตรการห้ามกระทำบางอย่างได้ เช่น การให้รายงานตัวต่อเจ้าพนักงานมีกำหนดระยะเวลา ถ้าผู้ที่ถูกศาลพิพากษาให้จำคุกไม่เกิน 2 ปี การดำเนินการตามคำพิพากษาจะสามารถรอการลงโทษหรือให้จำเลยเข้าสู่ระบบการคุมประพฤติได้ระยะเวลาและเงื่อนไขการคุมประพฤติจะถูกกำหนดโดยศาล โดยระบุไว้ใน

คำพิพากษา เลี่ยงมาตรการการลงโทษจำคุก ทำให้บุคคลนั้นไม่ต้องได้รับโทษจำคุก สามารถมีงานทำ มีชีวิตครอบครัวและอยู่ในสังคมได้

อีกประการหนึ่งที่ยังถือว่าเป็นประเด็นปัญหาของกฎหมายยาเสพติดไทย คือการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาลงโทษ³ เพราะกฎหมายได้กำหนดให้การลงโทษต้องเป็นไปตามความร้ายแรงของการกระทำความผิด ซึ่งศาลต้องใช้ดุลพินิจการลงโทษว่าจะลงโทษสถานเบาหรือสถานหนัก โดยพิจารณาจากพฤติการณ์ และความร้ายแรงของความผิดว่าก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมมากน้อยเพียงใด โดยที่ไม่ได้กำหนดให้ศาลนำปริมาณยาเสพติดมาพิจารณาประกอบ และไม่มีหลักเกณฑ์ หรือคู่มือในการลงโทษอย่างชัดเจน แต่ศาลจะใช้ยึดถือเป็นแนวทางในการกำหนดโทษ อาจทำให้เกิดช่องว่างของการใช้ดุลพินิจ การใช้ดุลพินิจที่เกินขอบเขต และไม่ไปในแนวทางเดียวกันได้ ประกอบกับกฎหมายได้กำหนดให้ศาลสามารถพิจารณาลดโทษให้ผู้ค้ารายย่อยที่ให้ข้อมูลในชั้นจับกุมที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อขยายผลการจับกุมผู้ค้ารายใหญ่ อาจเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เจ้าหน้าที่ใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์จากการให้ข้อมูลเพื่อจะได้รับลดโทษจากผู้กระทำความผิดได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายยาเสพติดของประเทศโปรตุเกส จะพบว่ากรณีมียาเสพติดเกินปริมาณที่กำหนด เช่น มีปริมาณยาเพื่อใช้เสพส่วนตัวเกินกว่า 10 วัน แต่ไม่ได้มีไว้เพื่อการค้า ย่อมจะถูกประณินโดยคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดระดับท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย นักกฎหมาย แพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อพิจารณาว่าบุคคลนั้นจะต้องเข้ารับการรักษาเพื่อฟื้นฟูร่างกายหรือไม่ หากกรณีพบว่าผู้กระทำความผิดถือว่าไม่เป็นผู้ติดยา และไม่มีความผิดมาก่อน คณะกรรมการสามารถสั่งระงับ

³ ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 165

มาตรา 165 ในการพิจารณาและพิพากษาคดีตามลักษณะนี้ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีโดยคำนึงถึงการสงเคราะห์ให้จำเลยเลิกเสพยาเสพติดโดยการบำบัดรักษาดีกว่าการลงโทษ หากจะลงโทษจำเลยก็ให้พิจารณาลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน แม้จำเลยจะได้กระทำความผิด ร่วมกัน โดยคำนึงถึงความร้ายแรงตามลักษณะของความผิดที่แตกต่างกันในแต่ละคดี ผลร้ายแรง ตามประเภทและปริมาณของยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ นิสัย สติปัญญา การศึกษาอบรม ภาวะ ในการเลี้ยงดูครอบครัว การเสพเพื่อรักษาโรคบรรเทาความเจ็บปวด ความจำเป็นต้องเสพด้วยเหตุอื่น สภาพร่างกาย และสภาพจิตใจ สิ่งแวดล้อม การถูกบังคับขู่เข็ญหลอกลวงให้เสพยาเสพติด หรือ ตกเป็นเครื่องมือของผู้ค้ายาเสพติด หรือเหตุอันควรปรานีอื่นใด

นอกจากนั้นการลงโทษควรได้คำนึงถึงชนิดของยาเสพติดที่เสพหรือครอบครองเพื่อเสพ จำนวน ยาเสพติดที่เสพหรือครอบครองเพื่อเสพ การเสพยาเสพติดเป็นครั้งคราวหรือประจำ หรือเสพยาเสพติด เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานบางอย่าง

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติแสวงหาข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้มีหน้าที่ รับผิดชอบส่งคำสั่งศาล และเอกสารที่เกี่ยวข้องไปยังสำนักงานคุมประพฤติภายในสามวันนับแต่วันที่ศาล มีคำสั่ง เว้นแต่ศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

เมื่อสำนักงานคุมประพฤติได้รับคำสั่งตามวรรคสาม ให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการแสวงหา ข้อเท็จจริง แล้วทำรายงานและความเห็นให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่สำนักงานคุมประพฤติ ได้รับหนังสือ ในกรณีที่มิมีเหตุจำเป็น พนักงานคุมประพฤติอาจร้องขอต่อศาลเพื่อขยายระยะเวลาออกไป ได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน

การดำเนินคดีตามกฎหมายไว้ชั่วคราว ด้วยวิธีการไม่มีการกำหนดโทษ การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุก ซึ่งมีความหลากหลายที่คณะกรรมการฯ สามารถจะนำมาพิจารณาในการกำหนดโทษ แต่ซึ่งปัจจัยแห่งความร้ายแรงของการกระทำ ชนิดของยาเสพติด การใช้จ่ายในที่สาธารณะหรือที่ส่วนบุคคล การใช้จ่ายเป็นครั้งคราว หรือเป็นปกติวิสัย คณะกรรมการสามารถพิจารณาตัดสินได้ว่าให้จำหน่ายคดีได้ตามความเหมาะสมได้

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในการกำหนดโทษกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยควรพิจารณาปริมาณยาเสพติดมาใช้ประกอบการพิจารณาร่วมกับพฤติการณ์ และความร้ายแรงของการกระทำ เพื่อจำแนกการกระทำ ความผิดที่ร้ายแรงให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เหมือนตั้งการพิจารณาของศาลประเทศเยอรมัน และประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีตารางการกำหนดโทษ และคู่มือแนวทางการกำหนดโทษที่ชัดเจน โดยจัดให้มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดระดับท้องถิ่นในการจำแนกผู้กระทำความผิด และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพิจารณา เช่น ตำรวจ อัยการ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ นิติกร นักสังคมสงเคราะห์ โดยจัดให้มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดระดับท้องถิ่นทุกศาล โดยอาจมีอนุกรรมการที่คอยกลั่นกรองคดีก่อนที่จะนำเข้าสู่คณะกรรมการพิจารณา หรือมีการพิจารณากลั่นกรองก่อน ฟ้องคดีของอัยการ ให้แยกคดีผู้เสพยาเสพติดที่ถือเป็นผู้ป่วย ให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา ก่อนฟ้องคดี และให้ฟ้องคดีเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการค้ายาเสพติดรายใหญ่ ซึ่งอาจช่วยให้เกิดการกลั่นกรองคดีก่อนฟ้อง เป็นการลดคดีที่จะขึ้นสู่ศาล

4.2 วิเคราะห์การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ

ปัจจุบันมีการนำมาตราการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การลงโทษมีความเหมาะสมกับพฤติการณ์ และความร้ายแรงของผู้กระทำความผิด อาทิเช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัย การรอกการกำหนดโทษ หรือการรอกการลงโทษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดในการปรับปรุงตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ โดยไม่ใช้โทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิด

แต่อย่างไรก็ตามการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา เป็นมาตรการที่มุ่งจะใช้กับผู้กระทำความผิดครั้งแรก หรือผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ แต่ความผิดเกี่ยวกับการจำหน่ายหรือค้ายาเสพติด เป็นความผิดที่กฎหมายได้กำหนดให้เป็นการกระทำความผิดอาญาและมีบทลงโทษสถานหนัก ซึ่งที่ผ่านมารัฐมีนโยบายการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ค้ายาเสพติดโดยมุ่งเน้นการปราบปรามกำจัดให้หมดสิ้นไป โดยการให้โทษจำคุกเป็นเครื่องมือในการลงโทษทางอาญา

แต่ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย คือ ผู้ค้ายาเสพติดที่พัฒนาตนเองขึ้นมาจากผู้เสพ เพื่อนำเงินส่วนกำไรที่ได้มาจากการค้ายาเสพติด มาซื้อยาเสพติดที่ใช้ในการเสพในแต่ละวัน ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน ไม่มีกิจการงานเป็นหลักแหล่ง ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดหรือแหล่งเสื่อมโทรม การค้ายาเสพติดในแต่ละครั้งจะมีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่ชำระเป็นเงินสด มักจะขายให้แก่ผู้ซื้อโดยตรง เพื่อผู้ซื้อนำไปเสพ ไม่ว่าจะผู้จำหน่ายจะเป็นเจ้าของยาเสพติด หรือเพียงรับจ้างจำหน่าย หรือเพียงได้รับส่วนแบ่งจากการจำหน่ายก็ตาม การแก้ไขผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยโดยมุ่งมาตรการลงโทษไม่ใช่ทางออกที่ดี การใช้มาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวด และให้ความสำคัญกับการลงโทษโดยการคุมขัง จะก่อให้เกิดการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วน เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้กระทำความผิด

อีกทั้งกฎหมายยาเสพติดก็กำหนดให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด แต่ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการจำแนกความร้ายแรง เพื่อแบ่งกลุ่มหรือจำแนกผู้กระทำความผิดออกจากกันให้ชัดเจน จึงทำให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยถูกมองว่าเป็นผู้ค้ายาเสพติดเช่นเดียวกับผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ จึงทำให้ไม่สามารถนำมาตราการอื่นมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเพียงผู้ค้ารายย่อยได้ ดังนั้นผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยซึ่งอาจเป็นเพียงผู้เสพที่ผันตัวเองมาเป็นผู้ค้ายาเสพติดเพื่อแลกกับยาเสพติดเพื่อใช้ในการเสพ หรือผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่จำเป็นต้องกระทำความผิดเพื่อการหารายได้ในการค้าตรงชีพต้องถูกลงโทษจำคุก ต้องเข้าสู่เรือนจำ ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ พฤติกรรมในการกระทำความผิด จนไม่อาจแก้ไขปรับปรุงตัวได้ และกระทำผิดซ้ำจนกลายเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่

ดังนั้นเมื่อพิจารณากฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า การนำมาตราการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้กับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยในประเทศไทย ยังคงมีอุปสรรค เนื่องจากทัศนคติของประชาชนในสังคมมองว่าผู้ค้ายาเสพติด คือผู้กระทำความผิดที่ร้ายแรง ไม่สมควรได้รับการลดโทษ หรือโอกาสในการกลับตัว เนื่องจากสังคมกลัวว่าหากใช้มาตรการไม่ดำเนินคดีกับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเป็นการขัดกับหลักการลงโทษ จะส่งผลให้เกิดการกระทำความผิดอย่างอื่น ประกอบกับกฎหมายไม่ได้กำหนดระวางโทษให้เชื่อมโยงกับปริมาณยาเสพติด แต่ให้ลงโทษโดยยึดจากความร้ายแรงของการกระทำความผิด ทำให้ผู้ค้ารายย่อยที่มีจำนวนยาเสพติดเพียงเล็กน้อยก็ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และเข้าสู่เรือนจำในที่สุด ไม่มีการแยกผู้กระทำความผิดว่าเป็นผู้เสพ ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย หรือผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ ทำให้ผู้ค้ารายย่อยไม่มีโอกาสที่จะเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา ประกอบกับกฎหมายยาเสพติดเปิดช่องให้มีการบำบัดรักษาได้เฉพาะผู้เสพที่ต้องขอหาเสพยาเสพติดหรือขอหาเมียเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพเท่านั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดปริมาณยาเสพติดในจำนวนมากไว้เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการส่งผู้ค้ารายย่อยไปบำบัดรักษา จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษามาตราการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

ในกรณีของประเทศโปรตุเกส มีนโยบายที่จะทำให้การเสพ การซื้อ การครอบครองยาเสพติดทุกประเภทไม่เป็นความผิดทางอาญา หากใช้เป็นการส่วนตัวในปริมาณที่ไม่เกินที่ใช้เสพใน 10 วัน จะได้รับการสันนิษฐานว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการค้ายาเสพติด ซึ่งจะได้รับการประเมินคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดระดับท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย นักกฎหมาย แพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อพิจารณาว่าบุคคลนั้นจะต้องเข้ารับการบำบัดรักษาเพื่อฟื้นฟูร่างกายหรือไม่ หากกรณีพบว่าผู้กระทำความผิดถือว่าไม่เป็นผู้ติดยา และไม่มีประวัติมาก่อน คณะกรรมการสามารถสั่งระงับการดำเนินคดีตามกฎหมายไว้ชั่วคราว ไม่มีการกำหนดโทษ การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกมีความหลากหลาย และ คณะกรรมการสามารถพิจารณาตัดสินให้จำคุกคดีได้ตามความเหมาะสม การลงโทษไม่ได้เป็นการลงโทษทางอาญา หากแต่เป็นมาตรการทางปกครอง เป็นต้นว่า การตักเตือน การห้ามเข้าออกสถานที่ การห้ามพบบุคคลนอกสถานที่ การรายงานตัวแก่เจ้าหน้าที่เป็นระยะๆ การเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และในขณะเดียวกันการลงโทษทางอาญาจะถูกนำมาใช้เมื่อมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนว่าผู้เสพได้ครอบครองยาเสพติดในปริมาณที่สูงกว่าปริมาณที่เสพใน 10 วัน หรือเป็นการค้ายาเสพติดในลักษณะที่เป็นแก๊งค์อาชญากรรม

ประเทศเยอรมัน กำหนดให้เป็นดุลยพินิจของอัยการที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้ที่มีความผิดจากการมียาเสพติดไว้ในครอบครองในปริมาณที่ไม่มากนักเพื่อใช้ในการส่วนตัวโดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากศาล ศาลจะไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดที่เล็กน้อยไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่นและไม่กระทบต่อความปลอดภัยของสาธารณะ ถ้าผู้กระทำความผิดกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงกฎหมายจะอนุญาตให้ศาลสามารถกำหนดมาตรการกระทำการบางอย่างได้ เช่น การให้รายงานตัวต่อเจ้าพนักงานมีกำหนดระยะเวลา ถ้าผู้ที่ถูกศาลพิพากษาให้จำคุกไม่เกิน 2 ปี การดำเนินการตามคำพิพากษาจะสามารถรอการลงโทษหรือให้จำเลยเข้าสู่ระบบการคุมประพฤติได้ ระยะเวลาและเงื่อนไขการคุมประพฤติจะถูกกำหนดโดยศาล โดยระบุไว้ในคำพิพากษา เลี่ยงมาตรการการลงโทษจำคุก ทำให้บุคคลนั้นไม่ต้องได้รับโทษจำคุก สามารถมีงานทำ มีชีวิตครอบครัวและอยู่ในสังคมได้

ประเทศสหรัฐอเมริกา การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษหลากหลายโดยเน้นการให้ความรู้และทำให้เยาวชนสามารถที่จะปฏิเสธยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย เพิ่มความปลอดภัยของพลเมืองโดยการลดอาชญากรรมและความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้มากขึ้น ลดต้นทุนด้านสังคมและสาธารณสุขด้านการใช้ยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย โดยการสนับสนุนและส่งเสริมการเข้าถึงการรักษาโดยใช้ยาอย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดให้การใช้กัญชาไม่เป็นความผิด

จะเห็นได้ว่าการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญากับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ของประเทศไทยยังคงมีอุปสรรค จึงจำเป็นต้องนำมาตราการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับกฎหมายยาเสพติด ตามบริบททางสังคมไทย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ประเทศไทยมีสถานการณ์ยาเสพติดที่รุนแรง ทั้งนี้เนื่องจากมาตรการทางอาญาอย่างเข้มงวดในการแก้ปัญหาเสพติด นโยบายการปราบปรามยาเสพติดที่เน้นมาตรการบังคับโทษ กลับทำให้สัดส่วนผู้ต้องขังและผู้ถูกดำเนินคดีมีมากขึ้นจนเกิดสภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำส่งผลให้รัฐต้องแบกรับภาระเรื่องค่าใช้จ่ายและทรัพยากรบุคคลที่ต้องรองรับกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีอัตราโทษจำคุกจำนวนมาก ทั้งที่ความผิดเหล่านั้นไม่ใช่ความผิดร้ายแรงหรือเป็นการกระทำผิดโดยสันดาน แต่เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาที่พิจารณาถึงความเหมาะสม และความได้สัดส่วนในการลงโทษซึ่งแต่ละคนจะได้รับ

การนำมาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยในประเทศไทยยังไม่เป็นรูปธรรม ยังไม่เห็นผลอย่างชัดเจน อาจเพราะเนื่องจากกฎหมายยังไม่เอื้ออำนวยให้ใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษกับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย นโยบายในการดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีความรุนแรง เน้นการปราบปรามอย่างเข้มงวดเพราะมองว่ายาเสพติดเป็นภัยร้ายต่อสังคมทำให้ผู้ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีและถูกลงโทษจำนวนมาก แต่ไม่ได้ทำให้ปัญหาเสพติดในประเทศไทยลดระดับความรุนแรงลง การแพร่ระบาดของยาเสพติดและการลักลอบค้ายาเสพติดกลับเพิ่มขึ้น นโยบายการปราบปรามยาเสพติดไม่ได้แบ่งแยกการกระทำ ความผิดของผู้ค้ารายใหญ่และผู้ค้ารายย่อย ทำให้เกิดการลงโทษที่ไม่เหมาะสมกับการกระทำความผิด ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ค้ารายย่อย ส่งผลให้ผู้ค้ารายย่อยต้องรับโทษเกินสัดส่วนของความผิดที่ได้กระทำทำให้ไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมแตกต่างจากผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ ส่งผลให้มีผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่ถูกควบคุมตัวในเรือนจำมากจนเกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพราะฉะนั้นรูปแบบการแก้ไขปัญหาเสพติด โดยมุ่งมาตรการลงโทษไม่ใช่ทางออกที่ถูกต้อง การใช้มาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวด และการให้ความสำคัญกับการลงโทษ การกระทำความผิด และการคุมขัง จะก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่ผู้ต้องหาในคดียาเสพติด ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ การนำผู้ต้องขังคดียาเสพติดไปขังรวมกันจะยากต่อการควบคุม เกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมกระทำความผิด ทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ ดังนั้นการแก้ปัญหาเสพติดในประเทศไทยจึงต้องแก้ปัญหา ดังนี้

1. พิจารณาทบทวนกฎหมาย โดยพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามในมาตรา 1 ประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยกำหนดให้กฎหมายมีบทนิยามที่ชัดเจนว่าผู้เสพ หมายถึงบุคคลใด ผู้ค้ารายย่อยหมายถึงบุคคลใด ผู้ค้ารายใหญ่หมายถึงบุคคลใด ซึ่งทำให้สามารถแยกการกระทำความผิดของผู้เสพ ผู้ค้ารายย่อย และผู้ค้ารายใหญ่ ออกจากกันได้อย่างชัดเจน

2. การกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายยาเสพติดตาม มาตรา 145 ควรให้มีการนำปริมาณยาเสพติดมาพิจารณาประกอบกับพฤติการณ์ และความร้ายแรงของการกระทำ เพื่อกำหนดปริมาณยาเสพติดของผู้เสพว่าปริมาณเท่าใดที่จะถือว่าเป็นผู้เสพ ปริมาณเท่าใดที่จะถือว่าเป็นผู้ค้ารายย่อย และจำนวนเท่าใดที่จะถือว่าเป็นผู้ค้ารายใหญ่ เพื่อจะได้แยกผู้กระทำความผิดออก และเพื่อกำหนดโทษที่ชัดเจน ได้สัดส่วนกับการกระทำ อาทิ

กลุ่มที่ 1 มีปริมาณยาเสพติดน้อย ที่คาดว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพเท่านั้น (ผู้เสพ) ถือเป็นกลุ่มที่มีความผิดเล็กน้อย หรือเป็นความผิดที่เป็นอาชญากรรมน้อย การลงโทษสำหรับความผิดควรให้ความรุนแรงน้อยลง หรือใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา เช่น การคุมประพฤติ การให้รายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ การให้ได้รับการบำบัดด้วยความสมัครใจ

กลุ่มที่ 2 มีปริมาณยาเสพติดปานกลาง แต่ยังคงคาดว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพหรือเพื่อการค้า (ผู้ค้ารายย่อย) ถือเป็นกลุ่มที่มีความผิด อาจเป็นอันตรายต่อสังคม ให้เป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ โดยให้พิจารณาจากพฤติการณ์ สภาวะแวดล้อม ความร้ายแรงของการกระทำ

กลุ่มที่ 3 มีปริมาณยาเสพติดมาก (ผู้ค้ารายใหญ่) กลุ่มนี้ถือเป็นความผิดรุนแรง หรือความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมสูงส่งผลเสียต่อสังคมและความสงบเรียบร้อยสูง เช่น ความผิดฐานผลิตและนำเข้า ความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดจำนวนมาก ซึ่งผู้กระทำความผิดในกลุ่มนี้ ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไม่สมควรได้รับการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญา

3. ให้มีการจัดทำตารางกำหนดโทษเป็นคู่มือที่ชัดเจน โดยพิจารณาถึงปริมาณยาเสพติด บทบาทหน้าที่ พฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องในการนำข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมของจำเลยมาประกอบการพิจารณา เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ ในการพิจารณาเพิ่มโทษ หรือลดโทษของศาล

4. ให้มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขการติดยาเสพติดระดับท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ นิติกร นักสังคมสงเคราะห์ เพื่อพิจารณากลับกรองคดี โดยให้การใช้มาตรการทางเลือกในการลงโทษ อาทิ การเบี่ยงเบนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การใช้ระบบการบำบัดฟื้นฟูโดยให้การขยายขอบเขตเงื่อนไขการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูให้กว้างขึ้น โดยให้พิจารณาจากพฤติการณ์ว่าเข้าข่ายในการต้องได้รับการบำบัดรักษา หรือลดโทษทางอาญาหรือไม่ อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดสมัครใจในการเข้ารับการบำบัดทางการแพทย์

5. ทำความเข้าใจกับสังคม ในประเด็นที่เกี่ยวกับมาตรการการลงโทษอื่นที่ไม่ใช่การคุมขังผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้สังคมเข้าใจถึงการแบ่งแยกการดำเนินคดีกับผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่กับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย เปิดโอกาสให้ผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคม และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่จะร่วมกันปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์, 'รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ' (กรมราชทัณฑ์, 2565)
<http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_index.php?report=drug>
สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- กรมราชทัณฑ์, 'รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ' (กรมราชทัณฑ์, 2565)
<http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_index.php> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- กรมราชทัณฑ์, 'รายงานสถิติราชทัณฑ์ รท.103 สํารวจ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2565' (กรมราชทัณฑ์, 2565)
<http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result_rt103.php?date=01-05-2022>
สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- กอบกุล จันทวโร และคณะ, 'มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือกสำหรับผู้กระทำผิดคดียาเสพติด เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ' (กันยายน - ธันวาคม 2564) 3 วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต 44-59 <<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/RJL/article/download/101/116>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- กอบกุล จันทวโร และคณะ, *รายงานการศึกษาและข้อเสนอทางกฎหมายสำหรับผู้กระทำผิดคดียาเสพติด เพื่อเป็นข้อเสนอในการประชุมสหประชาชาติสมัยพิเศษ UNGASS* (สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา 2559).
- เกียรติภูมิ แสงศศิธร, 'กระบวนการกำหนดโทษจำเลยคดีอาญา: เปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2533).
- กฤษฏีกา ช่วยพณัง, 'การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกกระยะสั้น' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2555).
- คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2556).
- 'ความรู้ทั่วไป ยาเสพติด' (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง, 7 มีนาคม 2559) <<https://bit.ly/3InpRxl>>
สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- 'ความรู้เรื่องยาเสพติด' (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ) <<https://bit.ly/42SDJbF>>
สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- ชาย เสวีกุล, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2517).
- ชมพูนุท แก้วอนุรักษ์, 'ความคิดเห็นของผู้ต้องขังยาเสพติดรายย่อยต่อการเข้าร่วมโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูเฉพาะ' (สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2553).
- ฐาปกรณ์ เทียงธรรม, 'การใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ: ศึกษาเฉพาะกรณีการรอการลงโทษ' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2556).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ธานี วรภัทร์, *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก* (พิมพ์ครั้งที่ 2, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2555).
- ธานี วรภัทร์, *มาตรการบังคับทางอาญา* (สำนักพิมพ์วิญญูชน 2557).
- ธานี วรภัทร์, *วิกฤตราชทัณฑ์วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (สำนักพิมพ์วิญญูชน 2554).
- ธรรมรงค์ สุขไชยะ, 'ข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบในกฎหมายอาญา: ศึกษาเฉพาะบทสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2)' (เมษายน-กรกฎาคม 2557) 2 วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นรินทร์พัช ไชยอัศรพงษ์, 'นโยบายและมาตรการทางเลือกในคดียาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณีลดทอนความเป็นอาชญากรรม' (วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2555).
- ปรีชา ขำเพชร, 'ดุลยพินิจของศาลในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ: ศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกา' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546).
- ปกป้อง ศรีสนิท, 'การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน' (2550) 63 บทบัณฑิตย.
- ปิยนตร ไล่เลิศ, 'บทนิยามและการจัดการแบ่งประเภทสารติดตามกฎหมายว่าด้วยสารเสพติด' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554).
- ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ, *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ* (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2525).
- พรเทพ อัมพรกลิ่นแก้ว, 'ปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายของการใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษ และการกำหนดโทษ กรณีศึกษาศาลอุทธรณ์ภาค 2' (รายงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2552).
- พรธิดา เอี่ยมศิลา, 'ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2549).
- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, 'มุมมองของศาลต่อมาตรการทางเลือกในการคุมขังผู้หญิง' (บล็อกสมาชิกวุฒิสภา, 2559) <<https://bit.ly/3pV10v8>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- ยศวันต์ บริบูรณ์ธนา, *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา* (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2539).
- วัฒนา เกิดผล, 'แนวทางมาตรการการดำเนินการต่อข้อร้องของประชาชน 1386' (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555) <<https://bit.ly/3Mlritl>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- ศร เกาตระกุล, 'การศึกษาการลงโทษจำคุกในสถานที่ซึ่งมีไข้เรื้อรังจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ 2558).

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์, การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน อังกฤษและโปรตุเกส อังกฤษ สหรัฐอเมริกา (สำนักกิจการในพระตำริ พระ เจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 2556).

ศิริพร โลหะปาน, ‘ความผิดฐานฆ่าเรเด็กหญิง: ศึกษากรณีการรับโทษตามกฎหมาย’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2555).

เศรษฐชัย อันสมศรี, ‘ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุก’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547).

สง่า อัครปริธี, ‘การใช้มาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด’ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา)

<<https://www.krisdika.go.th/data/activity/act213.pdf>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

สทรน รัตนไพจิตร, ‘ความประสงค์ของการลงโทษอาญา ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมาย ลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527).

สรรรค์ชัย สุทธิคะนิง, ‘การนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ผู้ต้องหาเข้าสู่คดีอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2551).

สมยศ วัฒนภิรมย์, ‘การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2536).

สิทธิชัย ไม้แก้ว, ‘การใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษ: ศึกษาปัญหาการให้เหตุผลในคำพิพากษาคดีอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2557).

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ‘แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2565’ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด)

<<https://bit.ly/3ocMSwK>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.

สุพจน์ สุโรจน์ และ ลาวัลย์ หอนพรัตน์, ‘หน่วยที่13 ทฤษฎีการลงโทษและทฤษฎีวิธีการเพื่อความปลอดภัย’ ในเบญจรัตน์ เนติโพธิ์ อัดตาหกุลและคณะ (บรรณาธิการ) กฎหมายอาญา 1: ภาคบทบัญญัติทั่วไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2557).

สุนตี คงเทพ, รอกการลงโทษ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (นิติธรรม 2557).

หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 21, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อนันต์ ลิขิตชนสมบัติ, 'มาตรการการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อม' (รายงานส่วนบุคคล
หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
สำนักงานศาลยุติธรรม 2557).
- 'อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ.
1988' (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555)
<<https://bit.ly/43dgglj>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- อรัญ สุวรรณบุบผา, *หลักอาชญาวิทยา* (ไทยวัฒนาพานิช 2518).
- อรรถชัย วงศ์อุดมมงคล, 'การใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดบางประเภท'
(วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548).
- อังกูร ภัทรการ, 'แนวทางการดำเนินการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction)'
(กองบริหารการสาธารณสุข, 2560) <<https://bit.ly/45fsYlp>> สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- อาริษา มณีสว่าง, 'การคุมประพฤติ: ศึกษาการเลี้ยงโทษจำคุกโดยการคุมขังเป็นช่วงระยะเวลา'
(วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
2550).
- อินทร ชัยพานิชกุล, 'ปลดปล่อยผู้เสพยาจากคำว่าอาชญากรนับหนึ่งใหม่ นโยบายยาเสพติด' (Post Today, 27
มิถุนายน 2559) <<https://www.posttoday.com/politic/report/439755>>
สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565.
- อุททิศ แสนโกติก, *หลักกฎหมายอาญา: การลงโทษ อุททิศานุสรณ์* (กรมสรรพสามิต 2515).
- 'After the War on Drugs: Blueprint for Regulation' (HRB National Drugs Library, 2009)
<https://www.drugsandalcohol.ie/12880/1/Transform_Drugs_Blueprint.pdf>
accessed 19 July 2022.
- Bernd-Dieter Meier, *Strafrechtliche Sanktionen* (Springer 2009).
- Caitlin Hughes and Alex Stevens, 'The Effects of Decriminalization of Drug Use in Portugal'
(ResearchGate, December 2007) <<https://bit.ly/3obNNO4>>
accessed 19 July 2022.
- 'Chemist and druggist volume 28' (Google Books, 1886) <<https://bit.ly/3okxSNj>>
accessed 19 July 2022.
- 'Drug Decriminalization in Portugal: Learning from a Health and Human-Centered Approach'
(Drug Policy Alliance) <<https://bit.ly/3MKbCFQ>> accessed 19 July 2022.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ‘Drug policy profiles — Portugal’ (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 6 January 2011) <<https://bit.ly/3OnGy02>> accessed 19 July 2022.
- ‘Feds Raid 11 Medical Marijuana Clinics’ (CBS News, 18 January 2007)
<<https://www.cbsnews.com/news/feds-raid-11-medical-marijuana-clinics/>>
accessed 19 July 2022.
- Franjo Grotenhermen and Kirsten Müller-Vahl, ‘The therapeutic potential of cannabis and cannabinoloids’ (2012) 109(29-30) Deutsches Arzteblatt international 495–501
<<https://www.aerzteblatt.de/int/archive/article/127603>> accessed 19 July 2022.
- ‘History The Drug Enforcement Administration 1985-1990’ (United States Drug Enforcement Administration) <<https://bit.ly/3MmWCMT>> accessed 19 July 2022.
- Jonathan N. Adler and James A. Colbert, ‘Clinical decisions. Medicinal use of marijuana--polling results’ (2013) 368(22) The New England journal of medicine e30
<<https://doi.org/10.1056/NEJMc1de1305159>> accessed 19 July 2022.
- ‘Lessons from Prevention Research DrugFacts’ (National institute on Drug Abuse, March 2014)
<<https://bit.ly/42SEqBZ>> accessed 19 July 2022.
- ‘Lisbon's light-touch drugs policy’ (BBC News, 18 June 2009) <<https://bbc.in/41PIJfS>>
accessed 19 July 2022.
- Mark J. Perry, ‘Portugal Decriminalized All Drugs Eleven Years Ago And The Results Are Staggering’ (American Enterprise Institute, 19 July 2012)
<<https://bit.ly/3ltvj2e>> accessed 19 July 2022.
- Nick Gillespie, ‘Drug Decriminalization in Portugal’ (Reason Magazine, July 2009)
<<https://bit.ly/3MGTUmJ>> accessed 19 July 2022.
- ‘Portugal: New Development, Trends and in-depth information on selected issues’
(European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2008)
<<https://bit.ly/431YMsA>> accessed 19 July 2022.
- ‘Portugal legalizes drug use’ (BBC News, 7 July 2000)
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/823257.stm>> accessed 19 July 2022.
- ‘State and Federal Laws and Sanctions Concerning Drug and Alcohol’
(Boston University, 2018) <<https://www.bu.edu/safety/alcohol-drugs/laws/>>
accessed 19 July 2022.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Tom Blickman and Martin Jelsma, 'Drug Policy Reform in Practice: Experiences with alternatives in Europe and the US' (International Drug Policy Consortium, 22 August 2009) <<https://bit.ly/3lwOhoO>> accessed 19 July 2022.

United Nations Office on Drugs and Crime, 'Confronting unintended consequences: Drug control and the criminal black market' (UN iLibrary, August 2009) <<https://bit.ly/41PQClu>> accessed 19 July 2022.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล อรทัย สุวรรณะ

ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา

ประสบการณ์ทำงาน

- นิติกร กรมวิชาการเกษตร
- นิติกร กรมสรรพากร